



MATICA SLOVENSKÁ LIPOVLJANY
MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI
1996 – 2011

Matica slovenská
Lipovliany (1996-2011)

Matica slovačka
Lipovljani (1996-2011)

Nakladnik / Vydavateľ
Spiritus movens, d.o.o.
Kutina, Andrije Hebranga 6
www.spiritusmovens.hr

Za nakladnika / Za vydavateľa
Dragutin Pasarić

Nositelj projekta / Vedúci projektu
Matica slovačka Lipovljani / Matica slovenská Lipovliany

Za nositelja projekta / Za vedúceho projektu
Josip Krajči

Urednik / Redaktor
Dragutin Pasarić

Fotografije
Arhiva Matice slovačke Lipovljani i obiteljski albumi
Archív Matice slovenskej Lipovljany a rodinné albumy
Arhiva OŠ Josipa Kozarca Lipovljani
Archív ZŠ Josipa Kozarac v Lipovljanoch

Lektor
Maja Pasarić

Prijevod na slovački jezik / Preklad pre slovenský jazyk
dr. sc. Sandra Kralj

Lektor za slovački jezik / Lektor pre slovenský jazyk
mgr. Maria Žúreková

Likovno i grafičko oblikovanje / Výtvarné a grafické spracovanie
Domagoj Pasarić

Tisak / Tlač
Denona d.o.o., Zagreb

ISBN 978-953-7553-23-4
CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 799832

Potporna tiskanju knjige / Tlač knihy podporili
Savez Slovaka u Republici Hrvatskoj / Zväz Slovákov v Chorvátskej republike

MATICA SLOVENSKÁ
LIPOVLJANY (1996-2011)

MATICA SLOVAČKA
LIPOVLJANI (1996-2011)

Ivan Hudec
Dragutin Pasarić



Kutina, ožujak 2012.



Iz recenzije

MALA SINTEZA OPSTOJNOSTI SLOVAČKE KULTURE

Rukopis s odabirom dokumentarne građe MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996. – 2011. priređivača Ivana Hudeca, Josipa Krajčija i Dragutina Pasarića ocjenjujem višestruko korisnim, kvalitetnim i potrebnim za objavljivanje. U našoj tzv. zavičajnoj literaturi nisu brojni sadržaji, a ni bogato ilustrirane monografije u kojima se susretljivo uz naglašenost nacionalne manjine prožimaju i elementi suživota s većinskim narodom i pradomovinom predaka. Dakako nije riječ o prvom naslovu vezanim za ne tako dugu povijest Matice slovačke, tek 15 godina kao samostalne udruge u Hrvatskoj, pa tako i Lipovljanima. Između ostalog, 2006. Ivan Hudec i Andrej Kuric objavili su knjigu *Slovaci u Lipovljanima*. Ovim novim naslovom i sam rodom iz lipovljanskog kraja (Piljenice) kao istraživač prošlosti dobivam mnoge nove spoznaje. One će zasigurno zainteresirati ne samo stručnjake izučavanja kulturne povijesti već jednako članstvo svih udruga Matice slovačke u Hrvatskoj, ali i hrvatsku i slovačku kulturnu javnost. Knjiga je vrlo dobro strukturirana poglavljima i slikovitim podnaslovima. Uz kronološki slijed, citiranjem izjava, brojnim zapisima nudi dinamičnu i dobro ilustriranu priču. Život Slovaka

u Lipovljanima bilježi se od vlastitog doma u Hrvatskoj, preko brojnih manifestacija sve do ne samo izletničkog već istraživački vrijednog proučavanja na tlu predaka. Naročito vrijednim smatram poveznicu zajedničkih nastupa s mjesnim kulturnim institucijama (KUD, pjevački zbor, škola, ogranak Matice hrvatske, udruge češke i ukrajinske manjine), ali znatno šire od općinskih pa i državnih granica. Do koje mjere – potvrđuje i Povelja o kulturnoj suradnji koje su primjerice matice Matica slovačka Lipovljani i Ogranak Matice hrvatske Kutina potpisale 2009. godine u Bratislavi s kulturnim institucijama slovačkih Hrvata u Devinskoj Novoj Vesi. Ono što iz knjige nudi budućnost njegovanja slovačke kulture, svakako su ilustrirane stranice, posebno kulturnog stvaralaštva. Riječ je o izvrsnom publicističko-dokumentarnom sadržaju (140 str.), zapravo maloj sintezi opstojnosti slovačke kulturne, osobito jezične baštine: od doseljavanja u Lipovljane prije gotovo 130 godina, život u više režima, teškoće u tri rata, ali kroz sve to o sadržajnoj skrbi da baštinjeno od predaka živi brojnim sadržajnim oblicima.

Đuro Vidmarović



*Lipovljani, s puno krovova...
Od krovova i lipa,
Više su samo crkve i nebo,
A kad jesen prođe, čini se krovova više.
U velikom parku pred crkvom,
Lipe stare i kesteni divlji,
Sjećanja čuvaju...*

(dio pjesme posvećene Lipovljanima)
Ivan Hudec



Riječ urednika

ZAGONETNO PUTOVANJE

Svaki zapis zapravo je zagonetno putovanje papirom, otkriće jednako za pisca, osobito istraživača prošlosti i tumača bliskih dana, ali i čitatelja. Umjesto uvoda, ovoj knjizi prenosim riječi izgovorene u emisiji Hrvatskog radija Prvog programa 2008. godine, 1. svibnja u 8,05 sati, voditelja Mladena Kušeca. Neimenovani gost emisije pročitao je svoje stihove o mjestu iz kojeg se javlja, ne spominjući mu ime, kao ni jezik kojim govori. Bila je to zagonetna razglednica za slušatelje jedne od posebno omiljenih emisija Hrvatskog radija. Pozdrav je poznatom i popularnom uredniku i voditelju emisije i njegovu putniku akademiku Josipu Bratuliću poslužio za niz pitanja brojnom slušateljstvu. A što je to rekao domaćin emisije?

Mjesto iz kojega vas pozdravljam danas je općinsko središte, za četiri naselja s više od 4000 stanovnika, među kojima 11 posto čine manjine. One svoj kulturni identitet potvrđuju kroz organizirana društva: Ukrajinci u KPD „Karpati“, a Česi u „Češkoj besedi“. Tu živi i nacionalna manjina, a u stihovima koje sam pročitao, vjerojatno ste osjetili – jezično vrlo bliska hrvatskom jeziku. Ima svoju Maticu koja izvrsno i nezaobilazno surađuje s Maticom

hrvatskom koja također djeluje u tom mjestu, a prve početke djelovanja bilježi 80-ih godina 19. stoljeća. U mjestu koncem 19. stoljeća živio je i bio član Matice hrvatske, književnik koji je dao osobito lijepe opise slavonske šume. Na vezu naše manjine s domovinom Hrvatskom upućuje i aktualno literarno stvaralaštvo. U subotu 8. svibnja u našem mjestu bit će tako predstavljena knjiga poezije “Hladanie domova”, odnosno hrvatski “Čežnja za domom” Andreja Kurica. Za nju uvažena recenzentica dr. Eva Tibenska kaže “kako osvješčuje duboku povezanost s rodnim krajem te povezanost s cijelom svojom domovinom Hrvatskom”. Dakako, mjesto iz kojega pozdravljam dalo je značajan doprinos tijekom Domovinskog rata, a u čemu su nacionalne manjine, pa tako i naša imale znatnog udjela. Inače, upravo u Slavoniji naša je manjina najzastupljenija u Hrvatskoj.

Slijedila su pitanja, a potom i mahom točni odgovori i, što je zanimljivo, iz udaljenijih mjesta od mjesta javljanja, uključujući i saznanje o autoru stihova. Pitanja su se kretala od – otkrijmo mjesto iz kojeg se javljamo, hrvatskog književnika koji je u njemu živio, nacionalnu manjinu o kojoj je riječ do imena slavonska mjesta u kojima je još zastupljena.



Temeljni odgovori su bili općinsko središte **Lipovljani** u najzapadnijem dijelu Slavonije (Sisačko-moslavačka županija), **slovačka nacionalna manjina** te **hrvatski književnik Josip Kozarac**. Slušatelji su otkrili i autora pozdrava pročitanih stihova. Uputio ih je **Ivan Hudec**, prvi predsjednik Matice slovačke u Lipovljanima. Utemeljena je 15. lipnja 1996. godine, kao jedanaesta u Republici Hrvatskoj od njezine neovisnosti. Upravo Ivanu Hudecu slovačka manjina, ali i Lipovljani u cjelini zahvaljuju na promociji vrijedne Matice slovačke koja je već uz

desetu obljetnicu svog djelovanja dobila vrijednu knjigu *Slovaci u Lipovljanima* (autor i Ivan Hudec – Andrija Kuric). Riječ je o knjizi čiji je nakladnik Savez Slovaka u RH i MS Lipovljani (2006). Uvod su joj stihovi Ivana Hudeca, pa i danas nakon pet godina na slovačkom i hrvatskom jeziku neponovljiva razglednica oka i duše rodnih Lipovljana. Ona nadahnjuje za daljnja zagonetna istraživačka putovanja i bilježenja života Lipovljana. Neka tome posluže i sadržaji ove ilustrirane kronike 15-ogodišnjeg života Matice slovačke u Lipovljanima.

Dragutin Pasarić

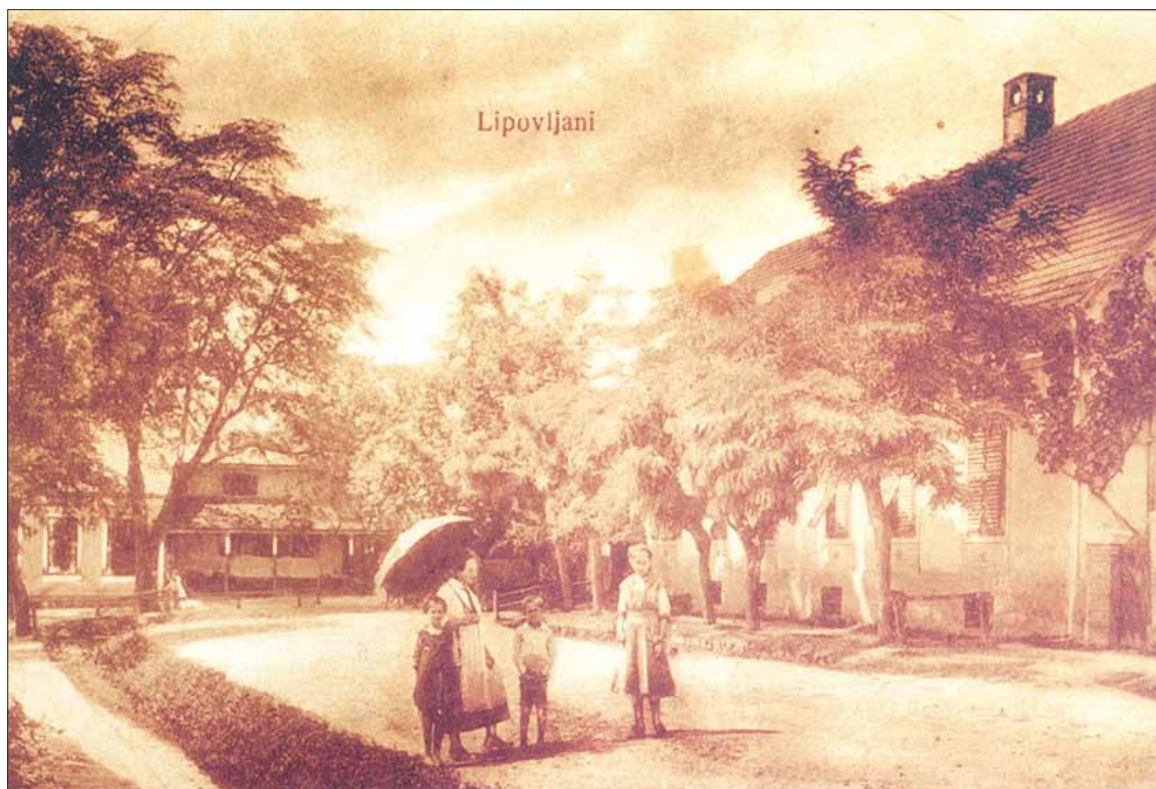


STARE RAZGLEDNICE – NOVE SPOZNAJE

Za knjigu *Slovaci u Lipovljanima* autori Ivan Hudec i Andrej Kuric, kao i nakladnici Savez Slovaka u RH sa sjedištem u Našicama i Matica slovačka Lipovljani, objavljenu 2006. godine zaslužuju apsolutnu zahvalnost. Tiskana je u prigodi 10. obljetnice djelovanja Matice slovačke u Lipovljanima. Ocjenom u sažetku autori su preskromni u spominjanju njezine važnosti, bez obzira na pravilan zaključak da iznijeti sadržaj – nije povijest Lipovljana, a niti dublja etnografska studija. Ona, razumljivo, nije naglašeno znanstvena, ali dokumentarističko-publicističkim sadržaj-

jem na 190 stranica s poglavljima iz gotovo svih oblika života vrlo je bliska čitateljstvu i bez lažne skromnosti koristan vodič budućim istraživačima. Dvojezičnom objavom prihvatljiva je i za one koji tek površno ili uopće ne poznaju život Slovaka u Lipovljanima. S prvim prezimenom Žemla iz slovačke Nitre daleke 1883. godine, unutar Austrougarske monarhije upućuje na kronologiju doseljavanja u Lipovljane. To je 11 godina nakon ukinuća Vojne krajine u Lipovljanima (1872) i 133 godine poslije spominjanja doseljavanja Slovaka u Hrvatsku, a koje se bilježi







od 1750. godine. Dobra strana knjige svakako je objava dokumentarne građe i kronološki slijed brojnih, ali tematski različitih fotografija sve do čuvanja tradicije u etno i uporabnim predmetima, dakako s njihovim nazivljem. Prema statistici u Hrvatskoj ima oko 5000 Slovaka. U Lipovljanima čine 2,9 posto, pa je brišući zaborav knjiga dragocjena podloga daljnjim istraživanjima. Uz korištene naslove kao što je *Vit Ušak: Slovaci v Chorvatsku*, Cleveland - Rim 1978. i demografskim pokazateljima uz kronologiju doseljavanja obitelji *Josip Matušek: Česi, Slovaci u Lipovljanima, Krivaju i Međuriću*

(izdanje u ciklostiku) te starih razglednica Lipovljana ili brojnih fotografija iz privatnih obiteljskih albuma, dočarava se za Slovake u najzapadnijem dijelu Slavonije, ali i hrvatsku javnost do njezine objave manje poznato vrijeme. Prema spomenutom radu Josipa Matušeka vrijedno je prenijeti stranice knjige *Slovaci u Lipovljanima* (23-26), a koje godinama, prezimenima, ali i mjestom rođenja u Slovačkoj te brojem doseljenih u Lipovljane govore o tom demografskom kretanju, a koje je u početku, kako kažu pučka kazivanja, volovskim zapregama trajalo i po 14 dana.

Godina	Ime i prezime	okrug	broj članova obitelji
1883.	Ivan Žemľa	Nitra	2
1885.	Štefan Turas	Nitra	8
1887.	Štefan Mokoš	Nitra	6
1891.	Matej Bednár	Caesa (?)	3
	Andrej Štendel	Ružomberok	5
1896.	Martin Kamenský	Mot. Slatina	8
1898.	Mária Božík	Bratislava	4
1899.	Štefan Hepner	Prievidza	6
1901.	Helena Buc	Trstená	2
	Jozef Feranec	Nové Mesto	6
	Leopold Klimek	Trstená	2
	Michal Kubran	Nové Mesto	7
	Ivan Libiak	Zvolen	3
	Matúš Libiak	Zvolen	2
	Juraj Libiak	Zvolen	8
	Barbara	Libiak?	2
1902.	Štefan Marcinek	Zvolen	7
	Ivan Pavčo	Zvolen	7
	Štefan Mitošinka	Nitra	4
	Juraj Lukačević	Veľ. Topoľčany	4
	Anna Hrubec	Trstená	1



Godina	Ime i prezime	okrug	broj članova obitelji
1903.	Ruža Krajči	Prievidza	3
	Ďula Záborský	Sv. Martin	10
	Imro Marcinek	Zvolen	3
	Matej Baher	Trstená	5
	Matúš Baher, st.	Trstená	2
	Ivan Nuota (ispravno–Nôta)	Zvolen	7
	František Šafárik	Boskovice (?)	2
1904.	Ivan Baránek	Trstená	2
	Roza Gouth	Hradek ¹	1
	Jozef Domin	Trstená	2
	Martin Brnušák	Trstená	9
	Martin Rubaninský	Nové Mesto	5
	Jozef Žemľa	Nitra	5
	Valent Kobela	Prievidza	7
1906.	Peter Hmapko	Veľ. Topoľčany	6
	Alojz Vincent	Hronský Sv. Kríž ²	4
	František Nuota	Zvolen	6
	Lukáš Vincent	Hronský Sv. Kríž	3
	Imro Vincent	Kremnica	8
	Ivan Vicent	Hronský Sv. Kríž	8
	Karol Vincent	Hronský Sv. Kríž	3
	Mária Vincent	Hronský Sv. Kríž	5
	Juraj Vincent	Hronský Sv. Kríž	4
	Valent Dubec	Prievidza	3
	Vendelín Škultéty	Sv. Martin	2
	Valentín Mokry	Prievidza	6
	Mária Dubec	Prievidza	7
	Ľudovít Žemľa	Nitra	5
	František Žemľa	Nitra	3
	Jozef Weiss	Zvolen	2
1907.	Ivan Klopčok	Prievidza	7
1909.	Vavrinec Hrmo	Hronský Sv. Kríž	4
	Martin Štrbáň	Trstená	5
	Štefan Urban	Trstená	8
	Andrej Hudec	Hronský Sv. Kríž	6
	Vincent Hudec	Hronský Sv. Kríž	2
	Andrej Dovec	Hronský Sv. Kríž	1
	Ivan Škopec	Hronský Sv. Kríž	6

¹ Vjerojatno Hradec, okrug Previdza

² Danas Žiar nad Hronom. Kod Matuške čitamo „Sv. Kríž Hronsky“, no u ovoj studiji o Lipovljanima mjesna i osobna imena uvodimo u slovačkoj formi. U praksi se pojavljuju i u dvije forme



Godina	Ime i prezime	okrug	broj članova obitelji
	Ivan Uhrín	Trstená	7
	Andrej Pivarči	Hronský Sv. Kríž	9
	Gejza Ďuriš	Hronský Sv. Kríž	5
	Jakub Sudra	Prievidza	4
	Ivan Mokrý	Prievidza	1
	Ivan Sudra	Prievidza	4
	Jozef Tisaji	Prievidza	6
	Jozef Sudra	Prievidza	2
	Anton Pirok	Trstená	5
	Jozef Hepner	Prievidza	6
	Štefan Piješ	Prievidza	5
1909.	Mária Sedláček	Prievidza	1
1909.	Štefan Sundra	Prievidza	8
	Jozef Baranček	Hronský Sv. Kríž	4
	Jozef Galo	Hronský Sv. Kríž	5
	Štefan Sedláček	Prievidza	2
	Ivan Dian	Nová Baňa	4
	Michal Imriš	Hronský Sv. Kríž	7
	Štefan Imriš	Hronský Sv. Kríž	2
1910.	Vendelín Tisaji	Prievidza	4
	Matej Hrmo	Hronský Sv. Kríž	5
	Ivan Beňadík	Prievidza	4
	Cyril Stankovič	Trstená	4
	Ignác Krajči	Prievidza	6
	Juraj Sudra	Prievidza	5
	Štefan Boško	Prievidza	7
	Ivan Boško	Prievidza	6
	Štefan Rybár	Prievidza	3
	Ivan Rybár	Prievidza	6
	Peter Krajči	Prievidza	4
	Jozef Marko	Prievidza	5
	Michal Antal	Hronský Sv. Kríž	6
	Ivan Libo	Hronský Sv. Kríž	9
	Jozef Hrmo	Hronský Sv. Kríž	3
	Ignác Kyselý	Hronský Sv. Kríž	4
	Jozef Mokrý	Prievidza	7
	Zuzana Mokrá	Prievidza	3
	Ivan Krnček	Hronský Sv. Kríž	4



Godina	Ime i prezime	okrug	broj članova obitelji
	Andrej Krnček	Hronský Sv. Kríž	2
	Anna Puliš	Hronský Sv. Kríž	2
	Vavrinec Hrmo	Hronský Sv. Kríž	2
	Mária Očko	Hronský Sv. Kríž	2
1911.	Lukáš Beňo	Hronský Sv. Kríž	5
	Tomáš Kolečak	Trstená	8
1911.	Lukáš Ivanec	Hronský Sv. Kríž	5
	Juraj Pirok	Prievidza	7
	Anton Pirok	Prievidza	6
	Rudolf Marko	Prievidza	5
	Ivan Piješ	Prievidza	2
	Juraj Pariža	Trstená	7
	František Šulc	Trstená	6
1912.	Matúš Vrabček	Hubín (asi Kubín)	4
1912.	Matej	Vrabček ?	5
	Peter Piješ	Prievidza	5
	Mária Ivanec	Hronský Sv. Kríž	3
1913.	Jozef Lacko	Prievidza	5
	Zuzana Lacko	Prievidza	3
	Ivan Smaho	Prievidza	5
1914.	Anna Kobaľa	Prievidza	1
	Andrej Číž	Veľ. Baňa	5
		(vjerojatno Nová Baňa)	
1919.	Jozef Martinka	Nitra	7
1920.	Ivan Karvaš	Nová Baňa	9
1929.	Eduard Guoth	Nové Mesto	1

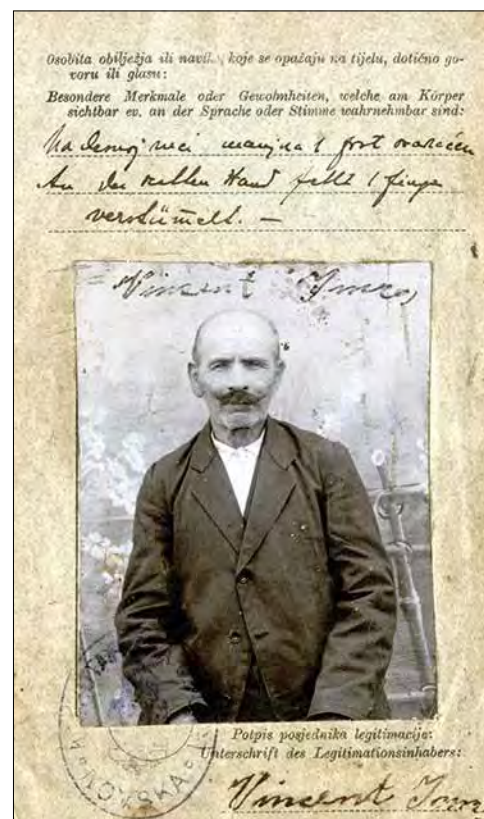
Primjetno je da je doseljavanjem, najvećim dijelom iz mjesta Prievidza, Hronský Sv. Kríž, Zvolen najbogatije razdoblje od 1900. godine do Prvog svjetskog rata. Inače prema knjizi Jan Sveton *Slovaci v europskom zahranici* (Bratislava, 1943), u Lipovljanima je 1900. godine bilo 69 Slovaka, 1910. čak 549 i najviše 1921. – 616. Uz spomenute, autori u svom djelu pozivaju se na literaturne podat-

ke objavljene u: *Zborník Moslavine VII – VIII*, Kutina 2004/2005: Mr. sc. Roman Myz: *Ukrajinci u Lipovljanima i Novoj Subockoj*, Vukovar 2004. Inače spomenuti autor Myz u *Christijanskom kalendaru 1974*. priopćuje da je u Lipovljanima 1911. godine bilo 484 Slovaka. Autori Hudec - Kuric pretpostavljaju da su u objavljenom djelu Jana Svetona uz lipovljanske, upisani i Slovaci iz Krivaja. U

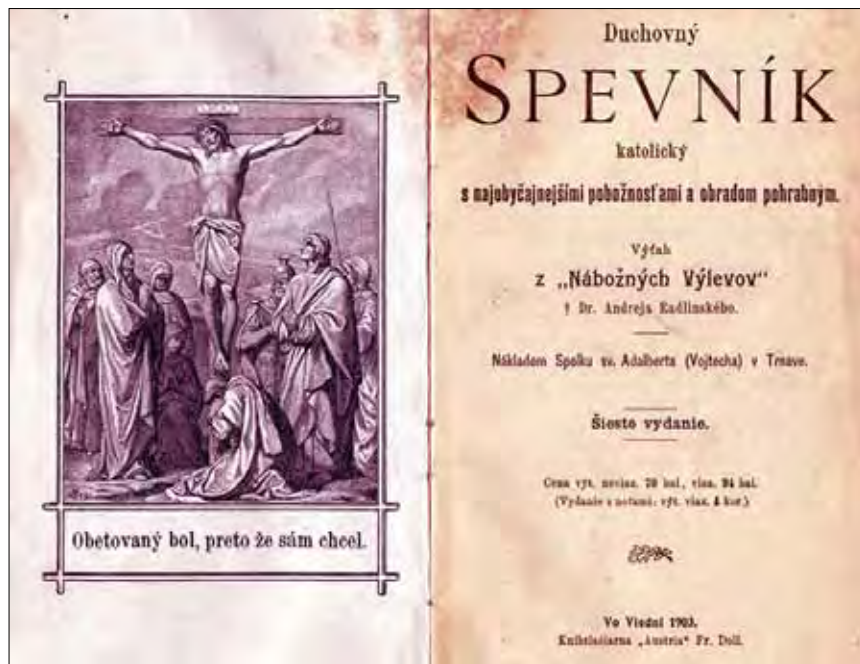


OSOBNÍ LIST SIGNALEMENT	
Zaměstnání Profession	<i>domácí</i>
Rodinné a datum množení Lieu et date de naissance	<i>Košovce 14. 11. 1911</i>
Bydliště Domicile	<i>Lipovljani</i>
Obličej Visage	<i>světlý malý</i>
Barva očí Couleur des yeux	<i>modrá</i>
Barva vlasů Couleur des cheveux	<i>černá krátká</i>
Zvláštní známení Signes particuliers	
DĚTI - ENFANTS	
Jméno Nom	Stáří Age
	Pohlaví Sexe

Mantelka - Femme	
	Fotografie
PODPS MAJITELKY SIGNATURE DU TITULAIRE	
A JEHO MANŽELKY ET DE SA FEMME	
Podpis státníka vydávajícího tento pas Signature du Tagueur délivrant le passeport	



Putne i osobne isprave

[illegible]

Dolazilo se uz putne i osobne isprave, ali i uz naslove i znamenja vjerskog sadržaja



prilog ozbiljnosti u pristupu pisanju knjige govore i mnogi drugi citirani autori od uglednih znanstvenika do lokalnih kroničara (Ivan Ljubojević) i autentičnih zapisa, primjerice *Dr. Kvetoslava Kučera: Slovaci u Hrvatskoj*, Matica Slovačka 2005, *Antun Herman: Povijest župe u Međuriću* 2006, rukopis Vinka Proštenika o župi Kraljeva Velika iz 1939. do

zapisnika lipovljanskog KUD-a Lipa od 1923. do 1939. godine. Korisna je to rekonstrukcija koja činjenično ne zaobilazi ni tri ratna razdoblja, posebno stradanja Drugog svjetskog rata. Spominje se i zapaženi rad unutar Čehoslovačke besede, a među čijim je članovima bio i kasniji utemeljitelj Matice slovačke Ivan Vincent. Tijekom slovačke lipov-

ČESKOSLOVENSKA BESEDA

Rok 1923



Ivan Vincent

Zápis o přípravě schůzi konané dne 11. března o 3. hod. odp. u p. Toupala v Lipovlanech. Schůzi zahájila pí Márie Toupalová pozdravivši přítomné.

Po ní ujal se slova p. Michal Mačkala, který zdůraznil nutnost založení Besedy, potřebu čist české knihy a vzájemné spolupráce krajanské.

Pan Antonín Zeman přečetl vzorné stanovy, které byly s ohledem na spolupráty Slováky upravený a přijatý.

Usneseno jednomyslně ustaviti Československou besedu v Lipovlanech a zvolen přípravný výbor:

Predseda: Michal Mačkala; hospodár: Frant. Vídeňský; místopredseda: Antonín Nabítý; náhradníci: Ivan Paszkovsky, Antonín Máča, Alois Vincent; jednatel: Antonín Zeman; pokladník: Norbert Toupal; archivář: Márie Toupalová; revisori účtu: Šimon Vacula, Frant. Jánský.

Členu se přihlásilo 44. Schůzi ukončil o 5. hod. odp. p. Michal Mačkala.

Zápis o druhé schůzi výboru Čsl. besedy v Lipovlanech, konané dne 6. března 1923 o 4. hod. odpoledne v místnostech p. Toupala za přítomnosti pp. Mačkala Michala, Nabítého Ant., Vídeňského, Zemana Ant., Toupala Norberta, Vaculy Šimona, Márie Toupalové a co hostu p. J. Zaniče a p. Martina Domina.

- Schůzi zahájil predseda p. Michal Mačkala.
- Protokol z minulé schůze čten a schválen. K revisoru účtů zapisuje se jednohlasně zvolený p. Jenda Puehlovský.
- Na žádost Besedy udílil p. dr. Rybák v neděli dne 6. t.m. dopoledne i odpoledne členům informace o právních poměrech.

Debata o uspořádání majálesu.
Majáles bude pořádán dne 20. května na náměstí v Lipovlanech.
Zábavní výbor: p. Domin, predseda, p. Laluš, Zanič, Očko, Toupal, slečny Zemanová, Holbergová, Mačkalová Vilma a Milica, Hromádková, Damová, Parižová, Dvořáková.

Režisér: Mačkala
Šéf atrakcí: p. Mrázek, - šatlava, pošta, koriandoly, rybolov, čarovný zámek.
Vstupenky a pokladňa: sl. Zemanová
Zásobování: p. Zanič...

*Početak zapisa
iz knjige udruge
Československa
beseda Lipovljani*



Slovaci, sudionici i lipovljanskog vjerskog života



KUD Lipa 1923. godine



ljanske povijesti u svim oblicima djelovanja čuva se samosvojnost. Osjeća se to u javnim nastupima mjesnog KUD-a Lipa (registriran 1924. godine, a djelovao je zapravo okupljanjem Lipovljanaca već i od 1920. godine, dakle i prije službene potvrde). Primjetan je i u vjerskom životu. Lipovljanski Slovaci najvećim brojem su rimokatolici, a tek je nekoliko doseljeničkih obitelji pripadalo protestantskoj crkvi. Poznato je da su pjesmi odani Lipovljanci 20-ih godina prošlog stoljeća na Cvjetnu nedjelju i Veliki petak pjevali Muku Isusovu po Mateju, ali je manje poznato da su unutar KUD-a Lipa tom, kao i općenito činu kulture, pridonosili i Slovaci. To su: Jano Baranek, Hrmo (s druma) Anka i Tonka Božikova (kasnije udana Ječmenicova, bila je vodeća pjevačica zbora lipovljanske katoličke crkve), Milka Pivarčikova, Marica Tisajova (Poljakinja, udana za Slovaka), Marica Rubaninskova i Rozika Kamenski, navodi Ivan Hudec u radu *Slovaci u Lipovljanima* (Zbornik Moslavine 2006/2007., str. 83 – 84). Iz glazbene baštine u zvučnom zapisu ostala je pjesma koju je izvodila Tonka Ječmenicova rođ. Božikova, čije su riječi i prenijete u knjizi *Slovaci u Lipovljanima* (str. 32). Objavljena je u ispjevanom originalu. Autori poštujući istraživačku dosljednost naznačuju utjecaje trnavskog narječja (Tonkini preci su iz Vel'ké Kostoliany kod Trnave), ali i hrvatskog jezika, a i tomu prilagođene naglaske. Osobita se skrb posvećivala čuvanju slovačkog jezika u mjesnoj školi utemeljenoj još

*Pojme, chlupci, pojme, gd'e to svetlo horí.
Pojme, chlupci, pojme, gd'e to svetlo horí.
Majú švárne dievča, majú švárne dievča,
Majú švárne dievča, asnad nám otvori.*

Otvor, milá, dvere, otvor, milá, dvere.
Otvor, milá, dvere, otvor, milá, dvere:
Us som vaše dvere, us som vaše dvere,
Us som vaše dvere zabov otváratí.

A kec ci ti zabov dvere otváratí
a kec si ti zabov dvere otváratí
a ja som zabudla a ja som zabudla
a ja som zabudla t'eba milovat'í.

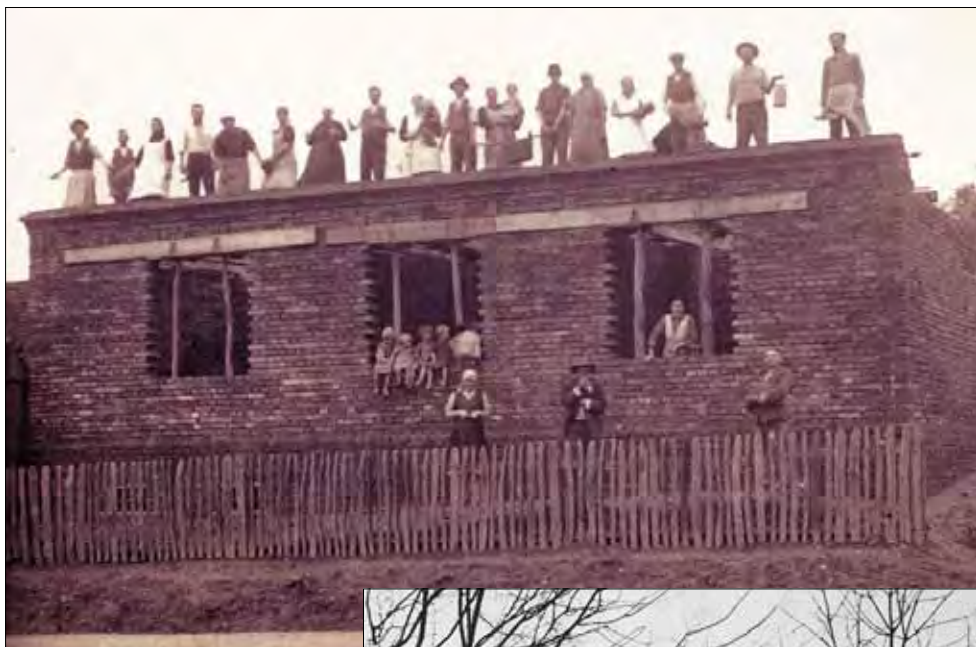
*Us sa nám, Anička, zlámala lavička.
Us sa nám, Anička, zlámala lavička,
Gde sme sedávali, gde sme sedávali,
Gde sme sedávali spolu od malička.*

A kec sa zlámala, dáme si hu spravit.
A kec sa zlámala, dáme si hu spravit
a budeme sedat a budeme sedat
a budeme sedat jak sme sedávali.



Tonka Ječmenicova

1770. godine. Organiziraniji pristup osjeća se već od 1932. godine, a posebno od 1935. sa svojim učiteljima slovačkoga jezika Pavolom Hegyjem. Od 1937. godine, tijekom i poslije Drugog svjetskog rata kada izobrazbu na slovačkom vodi Ludmila Shejbalova (udana za Slovaka Kolejaka). Ona to čini i od 15. veljače 1946. godine, od kada djeluje i slovačka škola. Od 1951. do 1954. školu vodi Štefania Chytilova, a do prestanka 1957. godine Tereza Žilaji i Ondrej Jakuš.



*Gradnja obiteljske
kuće Sudra*



*Obiteljska
kuća Petra i
Marije Krajči*



*Slavko Hudec gradi
kuhinjsku peč (1945.)*



*Uz seljački posjed
i poslove (vršidba i
rad u polju)*





Zgrada lipovljanske škole (izgrađena 1836.)



Iz školskog albuma prije II. svjetskog rata



*Učenici OŠ
Lipovljani (1929.)*



*Učenici i učitelj
Rukavina u
Krivaju (1930.)*



Prezimana s popisa ratnih žrtava

Ratovi u 20. stoljeću, a posebno dva svjetska, ostavila su traga i u žrtvama slovačke nacionalne manjine u Lipovljanima. Znakovito je spomen obilježje na lipovljanском groblju iz Prvog svjetskog rata (1914 – 1918) sa zapisom uvijek aktualnim kad je u pitanju spomen ratnim žrtvama, bez obzira na ideološke poglede i nacionalnu pripadnost. Zapisano je:

**„ZA DOM NEK ŽIVI,
TKO JE PAO ZA NJ.
... SLAVA JUNACIMA!**



Spomenik žrtvama I. svjetskog rata

Među poginulima su i Slovaci: **Daniel Zaborsky, Ivan Domin, Štefan Kobela, Anton Turas, Jozef Đuriš.** Najviše stradaalih je u Drugom svjetskom ratu. Blizina fašističkog logora Jasenovac, kao i odmazda za partizanske akcije učinili su svoje. Određeni broj stradao je civilno od posljedice miniranja, zalutalog metka, dakle ne pripadajući nijednoj vojsci, a koju su Slovaci osobito kao strani državljani i izbjegavali. U vrijeme rata o njima je iz Slovačke Republike (1939-1944) brinula Narodna jednota sa sjedištem u Zagrebu. Najnoviji popis objavljen u knjizi Alojz Buljan – Franjo Horvat: *Prešućivane novljanske žrtve* (Nakladnik Ogranak Matice hrvatske Novska, Novska 2011.) navodi i Sloake (mjesto Lipovljani, str. 877-918): 80 pod imenom žrtava fašizma i 5 civilnih žrtva komunizma. To su (abecedno):

Žrtve fašizma: **Antal Mijo, Baranek Josip, Bendar Blaž, Boško Augustin, Božik Leopold, Čiž Andrija, Dijan Jano, Dijan Ivan Janko, Dijan Slavko, Dubec Ivan/Valent, Dubec Josip, Galo Josip, Hepner Petar, Hrmo Ivan, Hrmo Josip, Karvaš Antun, Karvaš Franjo, Karvaš Marija r. Čiž, Karvaš Marija r. Žačko, Karvaš Marija Ljubica Marijanka r. Markotić, Karvaš Stjepan, Karvaš Zdenka, Kiseli Ivan, Klimek Ivan, Klopček Ivan, Klopček Vinko, Kobela Bohumil (Bogumil), Kobela Ciprijan, Kolejak Antun, Kolejak Ivan, Krajči Ivan,**



Krajči Josip, Krajči Jozef, Krajči Štefan, Krnčok Stjepan, Libo Daniel, Mačkala Hinko (Čeh, otac rođen u Slovačkoj – napomena I. Hudec), Marko Đuro, Mokoš Petar, Mokry Petar, Mokry Štefan, Mokry Valent, Očko Zbislav Gabrijel, Pariža Ivan, Pariža Juraj, Pavčo Franjo, Pavčo Ivan, Pieš Ivan, Pirog Josip, Pivarči(k) Ivan, Puliš Imbro, Ribar Stjepan, Stanković Ignac, Stanković Martin, Škopec Antonija, Škulteti Vendel, Štrban Martin, Šulc Andrija, Šulc Stjepan,

Tisaj Mijo, Turas Ivan, Uhrin Franjo, Uhrin Martin, Urbanovski Bohumil, Urbanovski Vendelin, Vajs Josip, Vincent Andrija, Vincent Antun, Vincent Josip, Vincent Stjepan, Vrabček Ivan, Zaborsky Šandor, Zaborsky Vlado, Žemla Josip i Žemla Ljudevit.

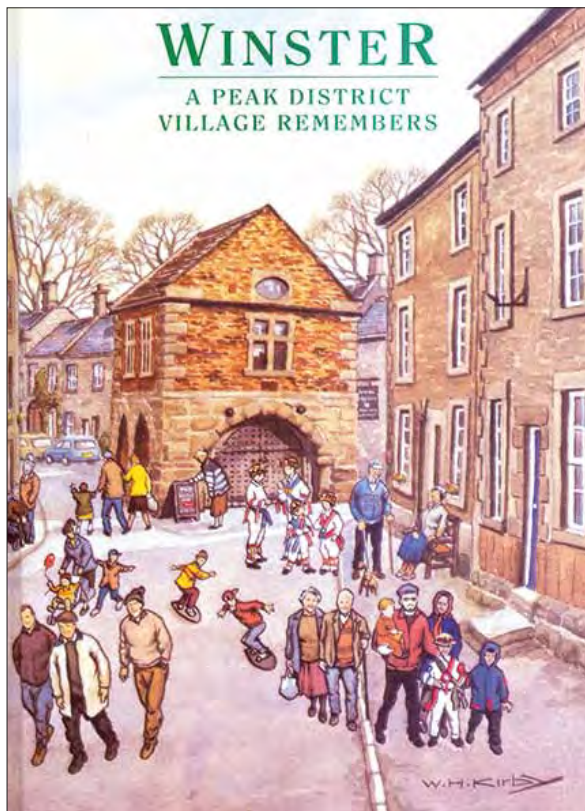
Žrtve komunizma: Đuriš Slavko, Fieber Josip, Hrmo Lovro, Lacko Josip, Libo Daniel



Brojna imena žrtava koncentracijskog logora u Jasenovcu 1944/45.



Postoji i priča iz poraća Slavka Vincenta, Slovaka rođ. u Lipovljanima koji je pobjegao poslije rata i proživio logore u Austriji – domogao se Slovačke, otišao u Englesku i na engleskom jeziku opisao svoj “križni put”.



Nedaleko prve crte bojišnice, osobito strateški i logistički Lipovljani su bili važno mjesto u Domovinskom ratu 1991.-1995. sa zapovjedništvom Operativne grupe “Posavina” pod kojim su već u jesen 1991. oslobođena i pojedina naselja u zapadnoj Slavoniji (Bujavica 14. listopada 1991.- prvo u Hrvatskoj). Posebno naglašena bila je skrb za prognane i izbjegle u okviru Danskog naselja Crvenog križa. Kao hrvatski branitelj poginuo je Slovak **Antun Marko**, a kao civilna žrtva Slovačkinja **Mariška Vizek**.



Spomen Antunu Marku, poginulom u Domovinskom ratu

LOUIS [Alojz] VINCENT was born in 1930 in Lipovljani, Yugoslavia [Croatia]. He arrived in Winster in 1948 as a displaced person, and was housed, with about forty others, in Winster Hall. They were employed at Friden Brickworks until 1951, after which they were free to seek other employment. Louis met Eunice Stone at a dance in the Burton Institute and they married in 1949. They bought their present house on East Bank for £75, having to borrow £25 from Eunice's brother for the deposit. They have four children.

After the war there was nothing in Yugoslavia. There were no factories. There was just smallholdings, villages. I went on an apprenticeship scheme to Czechoslovakia, to Bratislava, to learn to be an electrician. I did nearly three years. Czechoslovakia and Yugoslavia had a good sort of partnership, but when the Communists took over we were forced to work and on Sundays. They tried to ban you from going to the Catholic Church, forced you to work, and then on Monday it was in the papers that you had volunteered! We were living in this big hostel. If you didn't go to work, you didn't get your food, so you have to go to survive. And then on Monday, in every paper, it said that you had volunteered! You had done it with pleasure! So we were put to work on the railway, cleaning. Because I was an electrician, I were cleaning all the switches! Others were sweeping the streets, and they said, 'Oh, do it freely for the country.' That's how it was.

Dio životne priče Alojza Vincenta uz posljedice oba totalitarizma II. svjetskog rata i poraća. Iz Lipovljana otišao je u Bratislavu, zatim preplivavši Dunav u Austriju te Englesku. Tu je 2000. g. naslovljenoj knjizi (str.116-123) opisao proživljene poteškoće.





*Lipovljanski društveni život polovicom 20. stoljeća:
Udruga žena i Dobrovoljno vatrogasno društvo*



S jednog od prvih plakata Lipovljanskih susreta

Slovaci i Lipovljanski susreti

Nakon prestanka rada slovačke škole desetljećima u Lipovljanima slovačku riječ i kulturnu baštinu mahom drži pjesma i folklorne izvedbe. Javnosti su ih zapaženije počeli prenositi Lipovljanski susreti utemeljeni 1975. godine, s ciljem promicanja vrijednosti nacionalnih manjina. Natpisi priredbe su na njihovim jezicima, pa tako i na slovačkom. Osim folklornih nastupa, posebno mjesnog KUD-a Lipa, Slovake su predstavljali i izvođači iz Josipovca, Jelisavaca.... Na temu očuvanja kulturne baštine manjina, održavaju se i stručni skupovi, okrugli stolovi. Godine 1985. svoj prilog o formiranju narodnosnih kolektiviteta Lipovljana i bliže okoliše, pa tako i slovačkog daje, istraživački orijentiran uz nacionalne manjine, povjesničar

Đuro Vidmarović (rođen 1947. u obližnjim Piljenicama). Kao kazivači slovačke tradicije, uz primjerice temu *Značajke tradicijske ishrane težaka u Lipovljanima* te godine spominju se Emilija Kokolek, Marija Klopček, Ivka Dalenjak (rođ. Mokry), Ankica Vincent i Julijana Ribar. Radovi se i publiciraju. U ime nakladnika Savjeta i Organizacijskog odbora Lipovljanski susreti te Zavoda za istraživanje folklora Zagreb, časopis naslovljen *Istraživanje, prezentacija i zaštita kulture narodnosti* potpisuje Slovak Josip Krajči, danas predsjednik lipovljanske Matice slovačke. Aktivan je kao i Matica slovačka u obnovi spomenute manifestacije, a kojoj je od 2010. godine pokrovitelj predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović.





PREPORODNO RAZDOLJE S MATICOM SLOVAČKOM (1996 – 2011)

Demokratskim promjenama u Hrvatskoj 90-ih godina prošlog stoljeća i završetkom Domovinskog rata (1991-1995), poticajem slovačkog Veleposlanstva i odnosom hrvatskih vlasti stvaraju se uvjeti za utemeljenje udruge. Cilj je kroz nju sustavnije čuvati slovačku riječ, pjesmu, ples. Među aktivnijim pokretačima Slovaka u Lipovljanima, gdje nisu rijetka slovačka prezimena, je mještalinin Antun Marko. Prema demografskom popisu 1991. godine 186 žitelja se izjasnilo Slovacima. Više je to nego razlog da se utemeljenjem Matice slovačke Lipovljani pripadnici te manjine upoznaju sa svojim korijenima u Slovačkoj, ali isto tako potvrde čuvanjem baštine i svoju istinsku povezanost s domovinom Hrvatskom.

Prvi predsjednik Ivan Hudec

Matica slovačka Lipovljani utemeljena je **15. lipnja 1996.** Promatran s odmakom 15 godina kontinuiranog rada može se nazvati preporodnim. Naime, od tog dana primjerenim radom na lipovljanskom tlu neizostavno osjećaju se suradnjom s većinskim hrvatskim narodom i organiziranom češkom i ukrajinskom manjinom baštinjeni, ali i novi trenutci



Ivan Hudec

slovačke kulture. Osobita značajka su višestruke veze sa Slovačkom, kako prostorom iseljavanja u Slavoniju, tako i doseljavanjem Hrvata iz Pounja još u 16. stoljeću u okolicu Bratislave. Na to, kao i uopće bogat život Slovaka u Lipovljanima, uvjerljivo upućuju preslici iz novina, posebno od 1992. godine jedinog časopisa za Slovake u RH *Pramen*. Njegove stranice osobito su dragocjeni izvor za bogatu panoramu slovačkoga života u Lipovljanima. Inače Matica slovačka u Lipovljanima jedanaesta je redoslijedom utemeljena udruga te vrste u RH. Potporu za rad organiziranju dali su, uz lipovljansku općinsku vlast, i Svatopluk Zeman (Veleposlanstvo Republike Slovačke), dr. Milan Činčura (Ministarstvo vanjskih poslova Republike Slovačke), Zlatko Jevak (predsjednik Matice



slovačke u Zagrebu) i dr. Emil Horak (lektor slovakistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu). Pedesetak nazočnih Slovaka izabralo je **Izvršni odbor** u sastavu: **Ivan Hudec** – predsjednik, **Josip Krajči** – dopredsjednik, **Marica Tisaj** – tajnica, **Ivan Vincent** i **Ljubica Kozina Zaborsky** (članovi). U **Nadzorni odbor** izabrani su: **Antun Marko** – predsjednik, **Vinko Krajči** i **Drago Vincent** (članovi), te **Anđelka Štelma** – financijski poslovi.

U zemlji predaka sa slovačkim Hrvatima

Vrlo brzo nakon registracije lipovljanske Matice slovačke (MS), točnije već 4. i 5. listopada 1996. godine, njezini su čla-

novi gosti Ministarstva vanjskih poslova Republike Slovačke. Osobito dojmljiv je srdačan susret s veleposlanikom RH u Slovačkoj Gjurom Deželićem i njegovom suprugom. U Hrvatskom Grobu (mjesto slovačkih Hrvata u okolini Bratislave) članovi KUD-a Lipa izvode zapaženi program, a NK Slavonac igra jedan o najboljih turnira s osvojenim prvim mjestom. Ti prvi organizirani trenutci nastupa u zemlji predaka dugo će se pamtiti. Otvorena je jedna od najljepših stranica života tek utemeljene Matice slovačke Lipovljani. Već tjedan dana kasnije, 10.-11. listopada u Lipovljanima i Kutini gostuje Lutkarsko kazalište "Bimbonka" iz Dunajske Lužne, pod vodstvom arhitektice Viole Bajanić. Za

"Bimbonka" z Dunajskej Lúžnej v Kutine a v Lipovľanoch

MO MS v Dunajskej Lúžnej hosťoval v priebehu "Detského týždňa" s predstavením bábkárskeho divadla "Bimbonka" ako hosť MO MS v Lipovľanoch od 10. do 11. 10. 1996.

Mali sme šťastie vidieť predstavenie, ktoré podľa rozprávky "Budkáčik a Dubkáčik" J. Cigra Hronského a pri príležitosti zaznamenávania storočnice narodenia tohto slovenského spisovateľa, režírovala inžinierka architektka Viola Bajanićová pod tým istým názvom.

Prvé vystúpenie úspešne sa konalo v škôlke "Maslačak" ("Púpava") v Kutine za účasti 150 detí. Potom vystúpili pred vyše 160 detí v miestnej škôlke, v škôlke z vyhnaneckého sídliska a nižších tried školy "Josipa Kozareca" v Lipovľanoch. Bolo to krásne vystúpenie, prvotriedna scénografia, krásne bábkavy a ešte lepšia réžia. Keďže v sále bolo veľa detí, herci používali mikrofóny, ale bolo to skvelé. Aj hudobný sprievod oduševnil deti. Mgr. Viera Tapalagová, poradkyňa v oblasti školstva Matice slovenskej, určite nám priviedla dobrú bábkársku skupinu. Vystúpenie v Kutine





njihov nastup u Hrvatskoj pobrinula se mgr. Viera Tapalagova iz Središnjice Matice slovačke Bratislava. Vrijeme je to zanosa i početne suradnje s KUD-om Lipa u čijem posjedu je još od Lipovljanskih susreta sačuvano šest slovačkih nošnji. Zahvaljujući Margiti Ibriksovoj i Borislavu Tisaju, obnovljena je koreografija starog obrtničkog plesa "Burov". Pod vodstvom Ljubice Kozina Zaborsky djeluje likovna, a literarnu grupu vodi Ivan Hudec. U lipovljanskoj knjižnici otvoren je i kutak slovačke knjige.

Lipovljani uz Svjetski dan Slovaka

Početkom 1997. provodi se anketa o potrebi dopunske nastave slovačkoga jezika. Uz petu obljetnicu Matice slovačke u Republici Hrvatskoj, 5. listopada gosti Lipovljana su prijatelji iz Hrvatskog Groba. Srdačno i spontano, bez osobitih najava i priprema, goste iz Slovačke i domačine posjetili su slovački veleposlanik u RH dr. Matuš Kučera i predsjednik Matice slovačke dr. Jozef Markuš. Održan je nogometni turnir (3 momčadi), a KUD Lipa izveo bogat kulturno-umjetnički program. Susret je bio i doprinos MS Lipovljani obilježavanju Svjetske godine Slovaka. Listopad, inače Mjesec knjige, protekao je od predsjednika Matice slovačke Jozefa Markuša darivanjem 50 knjiga mjesnoj knjižnici. Sve prisutniji su i članci iz Lipovljana u časopisu hrvatskih Slovaka *Pramen*. Najčešći potpisnik je dopisnik časopisa i Lipovljana



i predsjednik MS Ivan Hudec. Početkom 1998. godine, točnije od 2. do 9. siječnja, održan je intenzivni tečaj folklora koji su vodili Stanislava Zvarova i Milan Semik. Uz aktivno sudjelovanje KUD-a Lipa uvježbane su dvije koreografije iz gemerskog kraja. Ugošćen je KUD Chorvatanka iz Slovačke koji je u sportskoj dvorani izveo bogat kulturno-umjetnički program. Tjedan dana djeca iz Hrvatskog Groba učila su hrvatski jezik. Od 6. do 8. ožujka lipovljanski NK Slavonac boravio je u Slovačkoj i na turniru u Hrvatskom Grobu osvojio drugo mjesto.



Matica slovenská Lipovliany (1996-2011)



Mlada skupina KUD-a Lipa u Iloku 1997.



Skupna fotografija sa KUD-om i Zborom s godišnje skupštine 1998.



Na čelu MS Branko Vincent – Spomen kardinalu Hauliku

Na godišnjoj skupštini 14. veljače **1999.** Ivan Hudec radi narušena zdravlja moli razrješenje dužnosti predsjednika. Za novog, redosljedom drugog predsjednika MS, izabran je Branko Vincent. Te godine 11. lipnja, uz 130. obljetnicu smrti prvog zagrebačkog nadbiskupa



Branko Vincent

pa kardinala, rođenog Slovaka Jurja Haulika, u njegovoj rodnoj Trnavi sudjeluju i lipovljanski Slovaci. Uz prvi pohod zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića u Trnavi bilježe se značajni susreti sa bratislavsko-trnav-

skim nadbiskupom Janom Sokolom, papinskim nuncijem u Republici Slovačkoj, neizostavnim Gjurom Deželićem – ukratko sa značajnim brojem osoba iz kulturnog i javnog života Hrvatske i Slovačke. KUD Lipa u Trnavi izvodi zapažen program, kao i u Hrvatskom Grobu. Prvi puta u suradnji te godine spominju se Matica hrvatska i Hrvatsko katoličko društvo sv. Jeronima. U bogatoj kronologiji zbivanja posebno mjesto zauzimaju 2. i 3. prosinac. U Bratislavi je održana znanstvena konferencija pod nazivom *Slovaci u Hrvatskoj – prošlost i sadašnjost*. Referat o lipovljanskim Slovacima *Život Slovákov v mnohonárodnostnej obci Lipovljani* podnio je predsjednik MS Branko Vincent. Izloženi su likovni radovi Ljubice Kozine Zaborsky te više fotografija i knjiga o Slovacima u Lipovljanima.



Nastup KUD-a Lipa u Trnavi u slovačkoj i hrvatskoj narodnoj nošnji u spomen kardinalu Hauliku na naslovnici zabilježio je i Glas Koncila



Na izvorima svojih korijena

Godine **2000.** MS organizirala je vrlo uspješno studijsko putovanje u Slovačku pod nazivom *Na izvorima svojih korijena*. O temi se govorilo u mjestima iz kojih je u Lipovljane doselilo i najviše Slovaka. Odan je i spomen uz grobove daljnjih predaka. Lipovljanski Slovaci u svojoj pradomovini posjetili su Žjar nad Hronom, Trubin, Lovčicu, Kosorin, Prievidza, Bojnicky Hrad, Kanianku, Porubu, Laziani, Nedožer, a nezaobilazno Hrvatski Grob i Bratislavu. Godinu **2001.** obilježili su uspješni nastupi KUD-a Lipa i Pjevačkog zbora (PZ) Lira na smotrama koje organizira Savez Slovaka u RH, ali i na svim općin-

skim manifestacijama. I u **2002.** godini organizirano je vrijedno studijsko putovanje MS i KUD-a Lipa u slovačka mjesta Detvu i Oravu s posjetom i Hrnovu, a povodom Dana majki održan je zajednički koncert s DFS Vrcharik. Sudionici putovanja boravili su i u mjestima Dolny Kubin, Trstena, a u povratku i Banskjoj Bistrici. DVD Lipovljani u Finskoj je na vatrogasnoj olimpijadi između 52 natjecateljska odjeljenja osvojio izvrsno 13. mjesto. Sudjelovali su i Slovaci: Željko Čiž, Zlatko Piješ, Zlatko Brnušak. Nastupili su i Marijan Jajtić, Damir Hubak, Veljko Hubak i Zvonko Špoljarić, a kojima su majke Slovakinke. Na



*Chorvatski Grob 1999. - s veleposlanikom dr. Deželićem i dr. Cvečkom
(predsjednikom Saveza Hrvata u Slovačkoj)*



FESTNAMU (Festival nacionalnih manjina) Slovačke je folklornim izvedbama predstavila MS Međurić. KUD Lipa i PZ Lira održali su uspješan koncert u Badljevini, ali uz Božić i u svojim Lipovljanima. Uz blagdansko ozračje nastupila je na harmonici i Anamaria Neradova, koja je na natjeca-

nju u Kopenhagenu osvojila 12. mjesto. Tu godinu pamtit će Ivan i Sunčica Hudec. Bili su na smotri *450 godina doseljenja Hrvata u Slovačku*, a u vlastitoj režiji obišli su gotovo cijelu Slovačku autobusom i vlakom, a ugostila ih je u Hrvatskom Grobu prijateljska obitelj Nemčović.



*Uz vodstvo I. Hudeca
zaposlenici OŠ Mate
Lovraka Kutina u
jednom od etno sela
ispod Visokih Tatari*



*Ivan Vrapčević
i Lidija Hudec s
obitelji Nemčović*



Uz spomen obilježje Martinu Kukučinu, ali i uz žrtve Vukovara

O širim programima od lokalne sredine i dragocjenih spoznaja o djelovanju Slovaka u hrvatskoj kulturi govori i **2003.** godina. Zajedno s MS iz Zagreba, lipovljanski Slovaci 24. svibnja sudionici su u Lipiku otkrivanja spomen ploče književniku Martinu Kukučinu (Mateju Bencuru) uz njegovu 75. obljetnicu smrti. Naime, tu je poznati liječnik i osobito nadareni književnik (rođen 1860. u slovačkom mjestu Jasenova, ugledni mještatinin Selaca na otoku Braču, iseljenik u Americi)

proveo posljednje dvije godine života (1926-1928). Uz otkrivanje dvojezične spomen ploče (rad kipara Antuna Jurkića), KUD Lipa i PZ Lira izveli su prigodan program. Spomen ploču otkrili su: slovački veleposlanik u Hrvatskoj Jan Petrik, zastupnica slovačke i češke nacionalne manjine u Hrvatskom saboru Zdenka Čuhn timer predsjednik Matice slovačke Jozef Markuš. Tim činom obilježena je i 140. obljetnica djelovanja Matice slovačke, utemeljene 1863. godine, a kojoj je prvi pred-





sjednik (1863-1869) bio Štefan Moyses, 30-ih godina 19. stoljeća i profesor na zagrebačkoj Akademiji. I te godine kulturni život prati likovna izložba Ljubice Kozine rođ. Zaborsky (predvorje Privredne banke u Kutini). Promociju doživljava i suvenir tada 80-ogodišnjeg Janka Novote. Riječ je o minijaturnoj maketi tkalačkog stana, a na kojemu se može tkati. Na lipovljanskom FESTNAMU Slovake je predstavila folklorna grupa Franjo Strapač iz Našičkog Markovca. Pjesme i plesa nije nedostajalo. Uz voditelje i izvođače, zahvala

je upućena i članici Milki Hubak za šivanje većeg broja slovačkih nošnji te Željki Žanić koja je ručno izradila posebno bogato vezanu pregaču slovačke nošnje. Boravilo se i u Iloku, gdje također djeluje MS, a lipovljanski PZ Lira u poznatoj crkvi sv. Ivana Kapistrana otpjevao je nekoliko slovačkih pjesama. Na putu u Ilok „matičari“ su posjetili Vukovar. U gradu-junaku, uz križ na obali Dunava oдали su počast žrtvama hrvatskog obrambenog Domovinskog rata.





Radost u slovačkom folklornom izdanju



Domaćin godišnjoj skupštini Saveza Slovaka

U **2004.** godini više događaja prati ponos zbog sudjelovanja, ali i dobre organizacije. U Lipovljanima je 6. ožujka održana godišnja skupština Saveza Slovaka RH. Zbog spriječenosti predsjednika Andreja Kurica, skupštinu je vodio Ivan Hudec. Događaj, s naslovnicom Lipovljana i dvije stranice prikaza, bilježi i časopis *Pramen*. Ni te godine nije izostalo studijsko putovanje u Slovačku. U mjestima svojih predaka dio Lipovljanaca koncem svibnja upoznao je i rodbinu. Obilježena je i 80. obljetnica KUD-a Lipa, kojemu je MS zahvalna što svojim programima nadaleko predstavlja i slovačku folkornu baštinu. Priznanja su primili i Slovaci: Josip Krajči, Ljubica Kozina Zaborsky i Ivan Hudec. U jednoj od prigoda zahvalu za dobru suradnju MS sa KUD-om Lipa i PZ Lira u ime Saveza Slovaka u Hrvatskoj iskazao je i predsjednik Andrej Kuric. Dakako, ta suradnja osobito se očituje na gostovanjima, kao primjerice na državnoj smotri folklora te godine u Jelisavcima, uz boravak i u poznatim Bizovačkim Toplicama. Uz 110 godina doseljavanja Ukrajinaca u Lipovljane, 21. i 22. kolovoza održan je iznimno bogat programa uz FESTNAM, dakako uz sudjelovanje Slovaka, članova KUD-a Ivan Brnik iz Jelisavaca. Lipovljani su 6. listopada bili domaćin smotre pjevačkih zborova slovačke manjine uz glazbenu pratnju ili bez nje *Ked' se ruža rozvíjala*. Iskazane su sve pohvale

organizatoru MS, a poseban osvrt na sjajnu domaćinsku ulogu dala je MS Rijeka. Dobra je i suradnja s lipovljanskom župom sv. Josipa u kojoj je te godine vlč. Stjepan Biber obilježio 25. obljetnicu svećeništva. Pjevački zbor Lira u crkvi održava i svoje koncerte, pa tako i uz sv. Ceciliju – zaštitnicu pjevača. Lipovljanske kulturne trenutke ispunjava i cjelovečernji koncert zajedništava svih udruga u kulturi, a *Pramen* uz aktivnosti Slovaka i izvješćuje o korisnoj obnovi rada Češke besede (11. prosinca). Uz kulturu, prati se i gospodarski život. Napisi govore o uspješnim mladim Slovacima poduzetnicima. Spominje se Drago Tisaj, osnivač i vlasnik tvrtke ELDING za elektroinstalacije, a koji je zajedno sa suprugom Gordanom i kćerkama aktivan u MS i KUD-u Lipa. Godina je to pojavnosti i slovačkih stihova iz Lipovljana u jednoj pjesničkoj zbirci. U nakladi Saveza Slovaka RH naziv joj je *Čežnje (Tužby)*, a stihove objavljuje i Ivan Hudec.

Uz slovačke folklorne stručnjake nove koreografije

Na izbornoj skupštini 11. veljače **2005.** godine izabran je stari/novi predsjednik Branko Vincent, a umjesto Vinka Krajčija za člana *Izvršnog odbora* Robert Ivanec. Izabran je i *Nadzorni odbor* u sastavu: Anjička

Festival Ked' sa ruža rozvíjala v Lipovľanoch



Matica slovenská Lipovľany 6. októbra t. r. bola hositeľom VI. Festivalu slovenskej hudby a piesní Ked' sa ruža rozvíjala. Festival mal svoj zrod v Josipovci, keď ho roku 1998 vo vtedy vybudovanej športovej hale po prvý raz usporiadala MS Josipovec na iniciatívu vtedajšieho predsedu MS v Chorvátsku Jozefa Kvasnovského, Lipovľany majú bohatú kultúrnu tradíciu a vedú organizovať podobné podujatia.



Patronát nad festivalom mali: Úrad pre národnostné menšiny vlády Chorvátskej republiky, Zväz Slovákov v Chorvátsku, Sisacko-moslavská župa a Okresná správa Lipovľany.



Na festivale sa zúčastnili hostia: tajomník MS Bratislava Dr. Stanislav Bajanič pracovníci Viera Tapalagová a Marián Kňazko, poradca veľvyslanectva SR v Chorvátsku Július Lőrincz, zástupkyňa Chorvátskeho parlamentu pre českú a slovenskú menšinu Zdenka Čuhnilová, vedúci kabinetu župana Sisacko-moslavskej župy Boško Zelič, lektorka slovenského jazyka na Filozofickej fakulte v Záhrebe Mária Dobriková, náčelník okresu Lipovľany Stjepan Markanović, predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku Andrej Kuric, delegácia chorvátskej menšiny na Slovensku z Chorvátskeho Grobu na čele s Jozefom Nemčovičom, otec farnosti Lipovľany Stjepan Biber, predseda Českej besedy obce Lipovľany Mladen Pošta a predstavitelia všetkých slo-

venských matíc v Chorvátsku. Keď súbor Lira zaspieval chorvátsku a slovenskú hymnu, moderátorka programu Darinka Siladiová pozdravila hostí a oznámila začiatok bohatého programu. Oficiálnu časť programu naplnili prejavy hostí. Zdenka Čuhnilová podotkla, že sa v Lipovľanoch vždy dobre cíti a festival poukazuje na to, kto vlastne sme, na korene našich predkov a kde žijeme.

Pán Július Lőrincz preniesol pozdravy a blahoželaní J.E. veľvyslanca SR v Chorvátsku Jána Petrika, Dr. Stanislav Bajanič vo svojom príhovore vysunul do popredia dlhodobú spáťnosť Slovenskej a Chorvátskej republiky. Okrem iného pripomenul, že už sv. Cyril a Metod okrem náboženstva začali šíriť kultúrny život medzi slovanskými národmi a záverom dojímavej reči vyzval všetkých k zachovaniu národnej identity. Predseda Zväzu Slovákov Andrej Kuric pozdravil všetkých účastníkov a vyslovil radosť, že zo 14 Matíc na festivale vystúpi až 12 speváckych súborov. Otec Stjepan Biber pozdravil všetkých a podotkol, že má tú česť, že môže slúžiť bohoslužby a každú svätú omšu pred „Európou v malom“. Boško Zelič tlmočil pozdravy župana Sisacko-moslavskej župy Đuro Brodarca a festival otvoril. Po pozdravných prejavoch moderátorka Darinka Siladiová vyzvala na scénu spevokol z Lipovľan, ktorý štvorhlásne zaspieval slovenské piesne, v úprave prof. Franja Radića. Medzi piesňami odznela aj Nitra, milá Nitra, ktorej text napísal Ľudovít Štúr. Po otváracích číslach programu vystúpili nasledujúce matice: Rijeka, Jelisavec, Osijek, Jurjevac, Soljany, Ilok, Zokov Gaj, Josipovac, Radoš, Markovac a Medurič.





Kubranova, Vinko Krajči i Drago Vincent. Pozdrave su upućeni i od KUD-a Lipa i PZ Lira, koji putujući s oznakom LIPOVLJANI – RH uz hrvatski izvod, a što je vrlo prepoznatljivo, i slovački repertoar. Pozdrave su uputili i predstavnici udruga češke i ukrajinske manjine, te načelnik Općine Lipovljani Stjepan Markanović. Tradicionalno Josipovo, općinski i župski blagdan, 19. ožujka obilježen je i programom uz recitacije na slovačkom jeziku koje su izvele Novotova i Desićeva. Događaj, razumljivo nije mogao proći bez “slovačkog nastupa” i KUD-a Lipa i PZ Lira. Te godine folkloraši su nastupili u brojnim mjestima. U Zovkom Gaju predstavili su se na dječjoj folklornoj smotri, a u Osijeku u okviru Tjedna kulture Slovaka na 23. smotri folklora Slovaka za starije skupine. Likovno se predstavila Ljubica Kozina rođ. Zaborsky, a stihove Ivana Hudeca čitala je Branka Baksova. U ime Saveza Slovaka RH KUD Lipa u Kaptolu kod Požege. Bilo je na Smotri čeških folklornih skupina (žetvene svečanosti). Sa slovačkim programom, na izričiti zahtjev domaćina, bilježi se i nezaboravni nastup u Generalskom Stolu... Zajednički nastup s članovima PZ Lira bio je 17. lipnja na Festivalu hrvatske manjine u Slovačkoj u Devinskoj Novoj Vesi. S “Dobar dan” na hrvatskom jeziku pozdrav je izvođačima iz Hrvatske uputio i predsjednik Republike Slovačke Ivan Gašparovič, podsjetivši tako i na svoje hrvatske korijene. U Slovačkoj nastupalo se na više pozornica i pjevalo na misama u crkvama. Isusovac

i jezikoslovac Ferdinand Takač (rođen 1920. u Hrvatskom Grobu) služio ih je i na hrvatskom jeziku. KUD Lipa, te po djelatnosti vrlo bogate godine, pod stručnim vodstvom mr. sc. Alene Furmankove iz Slovačke uvježbao je dvije koreografije: *Šariš polku (istočna Slovačka)* i *Ples iz Liptova*, a djecu plesače obučio dječjim igrama.

Orkestar Radio Bratislave u Lipovljanima – PZ Lira u dvorani Vatroslav Lisinski

I za PZ Lira ta 2005. godina bila je nadasve uspješna. Slovačku manjinu uz KUD Ivan Brnik iz Jelisavaca predstavio je na domaćoj pozornici na FESTNAM-u, a čiji je pokrovitelj bio, predsjednik RH Stjepan Mesić. Pjesmom *Nitra, mila Nitra* 5. studenoga PZ je u Lipovljanima otvorio gostovanje Narodnom orkestru Radio Bratislave pod vodstvom Mire Dudika. Na koncu, uz pratnju orkestra četveroglasno PZ je otpjevao poznatu *Tancuj-tancuj*. Doprinos potpunom uspjehu s jezične strane dala je lektorica slovačkog jezika na zagrebačkom Filozofskom fakultetu mr.sc. Marija Dobrikova, te njezin suprug Vladimir vođenjem programa i osobujnim glasom pjevajući uz orkestar Radio Bratislave. PZ Lira 12. studenoga predstavio je MS na festivalu *Ked’ se ruža razvijala* u Rijeci, a već dan kasnije u Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski u Zagrebu. U velebnjoj dvorani hrvatske kulture otpjevao je pjesmu *Nitra, mila Nitra*, a KUD Ljudevit Štur iz



Orkestar narodnih instrumenata Radio Bratislave



Nastup PZ Lira u zagrebačkoj koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski



Nitra, mila Nitra

Jan Valošan, tekst: L. Štur, obrada: F. Rodić

Vol'ne

1. Nji-tra, mi-la Nji - tra, ti vi - so - ka Nji - tra! Kd'e - že su tie
2. Nji-tra, mi-la Nji - tra, ti slo-ven-ska ma - t'i! Čo po-zrijem na
3. Ti si bo-la nje - gdi v šec-kih kra - jin hla - va, v kto-rih t'e - će
4. Ti si bo-la si - dlo kra - lja Sva - to plu - ka, ked' tu po - no-
5. Ti si bo-la sva - te me - sto Me - to - do - vo, ked' tu na - šim

1. Nji-tra, mi-la
2. Nji-tra mi-la
3. Ti si bo-la
4. Ti si bo-la
5. Ti si bo-la

ča - si, kd'e - že su tie ča - si, v kto-rih si ti kvi - tla?
t'e - ba, čo po-zrijem na t'e - ba, mu-sim za - pla - ka - ti.
Du - naj, v kto-rih t'e - će Du - naj, Vi - sla i Mo - ra - va,
- va - la, ked' tu po - no - va - la je - ho mo - cna ru - ka.
o - com, ked' tu na - šim o - com ka - zal Bo - žije slo - vo.

Iloka izveo je folklorni program. Zajednički su tako uspješno predstavili Savez Slovaka u RH na Godišnjem koncertu kulturno umjetničkog stvaralaštva nacionalnih manjina u RH. I promociju Zbornika Moslavine, kojega objavljuje kutinski Muzej Moslavine, prate skladbe u izvedbi PZ Lira. Godina je bila bogata i drugim oblicima rada. U nazočnosti novoimenovanog prosvjetnog savjetnika za slovačke škole prof. Andreja Kurica razmatran je prijedlog o učenju slovačkog jezika u OŠ Josipa Kozaraca u Lipovljanima za koji se prijavilo 12 učenika. Češka beseda predstavila je u nakladi Jednote iz Daruvara knjigu *Česi i Slovaci u Lipovljanima i Krivaju*. Uz prvu obljetnicu lipovljanske Češke besede

nastupila je i dramska skupina Češke besede Končanica. Prikazan je igrokaz Slovaka Gregora Tajovskehog "Ženski zakon". Ne izostavljaju se ni obiteljski jubileji. *Pramen* bilježi 40. obljetnicu braka Božene i Tončka Turasa. Nedjeljom na slovačkom jeziku na Radio Osijeku od 19,10 do 19,30 sati uvrštavaju se i prilozima iz Lipovljana. Te godine počinje izlaziti i Glasnik Općine Lipovljani (urednik Josip Debeljak) koji ne zanemaruje i informacije, dakako na hrvatskom, iz života Slovaka. Emisijama o djelovanju MS Lipovljani govori i Radio postaja Novska. Srijedom i petkom od 8 do 15,30 sati radi i knjižnica u Lipovljanima u kojoj se mogu posuđivati i slovačke knjige i videozapisi.



Matica slovenská Lipovljani (1996-2011)



Maguranka u Lipovljanima



Savez Slovaka u RH
MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI
Priređuje

KONCERT

povodom 120. godišnjice doseljavanja
Slovaka u Lipovljane i 10. godišnjice
uspješnog rada Matice Slovačke Lipovljani

27. Listopada 2006. g. u 19 sati
u Domu kulture Lipovljani

Učestvuju gosti - naši rođaci iz Slovačke

ORKESTAR MAGURANKA KANIANKA
OHELIGONKARI TERHOVA

pozivamo sve građane naše Općine i okolice da na koncertu
podijelimo radost zajedništva. Hvala na vašem blaznu

ULAZ SLOBODAN
MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI



POSJET SLOVAČKOJ POVODOM 10. GODIŠNJICE MATICE SLOVAČKE LIPOVLJANI

Tragom naših korijenova

LIPOVLJANI/SLOVAČKA – U četvrtak, 22. lipnja 2006. u Slovačku je otputovala grupa od 40 članova i prijatelja MS iz Lipovljana. Na ugodnom stručnom putovanju, prvo odredište, nakratko je bila Bratislava, a zatim se krenulo u Žilinu. U radnom posjetu Uradu žilinskog, samspravnog kraja (kao županije) bili su predsjednik i potpredsjednik MS Lipovljana, te izaslanstvo Općine Lipovljani Nada Toš. U Žilini nas je primila gospođa Balatova i drugi. Dom MS Žilina poklonio je brojne knjige iz povijesti i beletristike za knjižnicu Lipovljani. Dogovorena je potpora žilinskog kraja u knjigama, škol. pomagalicama i djelomice nošnjama, našoj Matici.

Posjeta Martinu, sjedištu MS je bila posebno obilježena kod mladih lipovljanaca koji su prvi puta stručno i temeljito dobili uvid u kulturnoj i duhovnoj središnjici slovačkog naroda. Nakon obilaska muzejskog postava, u prostranom etno selu nedaleko Martina, gosti su obišli postav 20-tak starih stilskih uređenih domova, sa ambarima, pajtom (stodolom?), pa i malom crkvicom u središtu etno sela.

U Terchivi je naditela Miestneho kult. Strediska Rudo Patničak sa načelnikom okruga Terchova na najljepši je moguć način proveo Lipovljance kroz stalni postav izložbe predmeta, posvećenih životu i djelu Janošika. Okolina tog poluplaninskog kraja odiše čistoćom prirode, a na pitomim padinama vide se vučnice i tereni za skijaške staze. Grupa kipara i slikara ovdje radi u međunarodnom umjetničkom kampu, obrađujući drvo i kamen, slikajući predivne pejzaže, pod vodstvom Zdena Horecky, starosta UBS.

Treći i četvrti dan stručnog boravka članova MS Lipovljana

bio je usmjeren na kraj oko Prievdže, odakle potječe dosta lipovljanskih Slovača. Dolazak u centar Prievdže, doček gde Kovač u predivnoj domaćoj nošnji, turistički i stručno utemeljeno vođenje skupine u staroj jezgri grada, od priorske, evangelističke i katoličke crkve

prokrasno jezero plesalo i pjevalo uz ne samo domaći folklor, već i po koju hrvatsku pjesmu kojom su nas iznenadili domaćini. Nastupio i hrvatski KUD Kolonia iz Slavonskog broda. Predsjednica KUD Lipe Marica Tisaj dogovorila je i moguću su-



– zatim Nedožery iznenađenjem! Silazimo iz busa, zvuk podnevnog zvona, užareno slovačko podne. Ulazimo u stanu dobro očuvanu mjesnu crkvicu. Pratinju nam čine dvije živahne postarije gde. Članice mjesnog zbora i odbora MS. Sjedom predahnuti u poželjnoj hladovini klupe, a jedna će: Zuzanka začni... Nad nama se pronio andeoski lijep glas mlade slovačke pjevačice, čeznutljivo, lagano, duboko u dušu, mameći povratničku suzu svakom gostu, čiji su preci odavde otišli pred stoljeće...

Vidno ganuti, nakon ručka slijedio je obilazak malog mjesta Lazany, načelnik Općine Karol Boško, nakon protokolarnog posjeta pročitao je 30-tak prezimena, koja žive ovdje, a čiji su preci, kako kaže „... otišli davno do Slavonije“. Na mjesnom groblju nama dobro poznata i česta prezimena: Ribar, Krajči, Boško, Marko, Škulketi, Pekar, Dubec, Tisaj...

Nedaleko Poruba, malo mjesto, također mnogo prepoznatog u porijeklu naših Slovača. Svratili smo i na ljetni festival u KANIANKU, gdje se uz

radnju sa domaćinima.

Večernji dio programa u povratku za Prievdžu, završio je dirljivim susretom sa domaćom MS. a ing Lidija Ondrejčková i tajnica gosp. Kamenska, predsjednica i dopredsjednica, s ing Milanom Jadron, omogućili su nam prisustvo multimedijском spektaklu „Burka prievdzkih žien“ i to na ljetnoj pozornici van grada. To je kazališna predstava, potpomognuta filmom, operom, baletom, u kombinaciji živih likova na pozornici i filmskog platna u pozadini sa dramaturški upečatljivim igrama svjetla i zvuka. Fascinantno, a u park-šumi.

Zadnja postaja stručnog dijela puta je i četvrti dan bila naša dobro poznata Nitra, sa mnogo ponude, a malo vremena. Dom Matice Slovenskej v Nitre ima riaditelku Drahomiru Pechočakovu, a ona je znalački u nešto više od sat vremena provela znatizeljne goste po starom gradu.

Povratak, pun emocija u milu nam Hrvatsku završio je sa brojnim adresama, prijedlozima i nadom da, dogodine idemo ponovo u pohode starom kraju.

Organizaciju puta iznio je predsjednik B. Vinscent uz malu pomoć članova up. Odbora (Krajči, Tisaj, Turas...)

Josip Krajči/ Ivan Hudec





Otvorenje odjela slovačke knjižnice, 2007.

Lipovljanska knjižnica - promotor knjiga i potpora učenicima slovačkog jezika



*S predstavljanja knjige vlč. Antuna Hermana
Povijest Međurića*



Učenici slovačkog jezika s učiteljicom Željkom Uzel u posjeti knjižnici, 2007.



Susjedstvo i prijateljstvo MS Međurića i Lipovljana

I sljedeće **2006.** godine, a koja je u znaku jubilarne 10. obljetnice MS, uz stalne, javljaju se i nove manifestacije, poput one kulturno-sportske “Ljeto u Lipovljanima”. Vikend polovicom srpnja nije mogao bez Slovačka, kako domaćih iz Lipovljana tako i iz nedalekog Međurića (Grad Kutina). PZ Lira, a naravno i KUD-a Lipa potvrdili su se nastupom, s koji su obogatile i točke lipovljanske Češke besede. Knjižnica je otvorila vrata i predstavljanju knjige *Povijest župe Međurić* vlč. Antuna Hermana, nekada međurićkog župnika, a koji umirovljeničke dane provodi u Lipovljanima. Promovirana je i knjiga *Slovaci u Lipovljanima* Andreja Kurica i Ivana Hudeca, a na uvidu su i stare lipovljanske razglednice koje naglašavaju i važnu ulogu slovačkih obitelji za razvoj Lipovljana (primjerice trgovina obitelji Šošovička). U Lipovljanima slušali su se i zvuci Puhačkog orkestra Maguranka iz slovačkog mjesta Kaniaňka. Održava se i malonogometni turnir, a koji ne može i bez spomena na Slovačka Martina Domina – 1921. godine donositelja nogometne lopte u Lipovljane.

Smotra slovačkog folklora u Lipovljanima – “Hrvatski dani” u Slovačkoj

Slovaci u Lipovljanima i **2007.** godine istražuju i pronalaze. Tomislav Horvat, inače predstavnik koprivničke Podravke, u

Slovačkoj otkrio je i korijene po majci Anki Horvat rođ. Božik. Što može Branka to ne može svatko, dakako Lipovljanci misle na Branku Baksa koja je za MS Lipovljani uvježbala dva ženska plesa iz okoline Žiline. Gost jubilarne 25. smotre slovačkog folklora u Lipovljanima, a kojoj *Pramen* 6/2007. posvećuje naslovnici i bogat reportažni prikaz, je i veleposlanik Republike Slovačke Jan Banas. Lipovljani od tog mjeseca imaju odjeljenje slovačke knjižnice, posjećuju je i 11 učenika slovačkoga jezika OŠ Josipa Kozarca s učiteljicom Željkom Uzel. Ljeto u Lipovljanima pamtit će se koncertom puhačkog orkestra iz Češke, ali i nastupom KUD-a Lipa na Šlinganim danima u Jalžabetu, gdje slovačka nošnja osvaja treće mjesto. Koreografi iz Slovačke (Žilina) prof. Viera Hriechova i Martin Levko u Lipovljanima marljivo su uvježbali nekoliko slovačkih koreografija. Prvi puta iz susjedne Moslavine koreografije tog kraja dominiraju Danima hrvatske kulture u Slovačkoj, 20 kilometara od Bratislave. KUD iz Popovače 31. kolovoza, te 1. i 2. rujna u Hrvatskom Grobu gost je tamošnjeg KUD-a Chorvatanka. Riječ je o mjestu u kojega su Hrvati iz okolice Siska i Kostajnice doselili još 1552. godine. Prisutnost Popovčana osjećala se na svakom koraku, posebno zapaženo na velikoj svečanoj misi na otvorenom, točnije na trgu dr. Josipa Andrića, te veličanstvenom mimohodu selom. Vrhunac nastupa je u okviru Dana općine Hrvatski Grob. U okviru projekta Europske unije “Hrvatski dani”, pred



Članovi Ogranka Matice hrvatske Kutina u Hrvatskom Grobu, 2007.

više tisuća posjetitelja Popovčani nastupaju na središnjoj pozornici. Izvanredni tamburaški program mladih članova KUD-a pod ravnanjem Dražena Mlakara i vokalnim izvedbama Mladena Bage izazvao je opravdano oduševljenje. Nositelj programa je Ogranak Matice hrvatske Kutina, podružnica iz Popovače. Suradnja raduje tim više što je u nju poticajno uključena i Matica slovačka iz Lipovljana. Njezin predsjednik Branko Vincent izvrsno koordinira djelovanje prijateljskih kulturnih udruga. Popovčani uz državni blagdan 1. rujna, tj. Dan slovačkog Ustava, u glavnom gradu Bratislavi promatraju i tradicionalnu krunid-

benu svečanost. Uživali su i u lokalnoj priredbi u Čirnoj Vodi. Godina je to i 120. obljetnice DVD-a Lipovljani, a u čijoj povijesti i Slovaci imaju zapaženo mjesto. Uostalom, na fotografiji iz 1911. su: Stjepan Turas, Matija Bednar, Josip Žemlja, Ludvig Žemlja, Stjepan Mitošinka i Ivan Vincent.

Slovački Hrvati u zavičaju predaka

Od 11. do 13. travnja 2008. godine KUD Chorvatanka iz Hrvatskog Groba boravi u Sisačko-moslavačkoj županiji. Iznimnom organizacijskom brigom Dražena Kovačevića,



predsjednika podružnice MH u Popovači, gostuje na 14. *Popovačkom proljeću*, a OMH Kutina upriličuje im i posjet Hrvatskoj Kostajnici. Tamošnji gradonačelnik Tomislav Paunović podsjeća ih da su to područje njihovi preci napustili prije pet stoljeća, ali i na veze u novijoj povijesti koje taj grad ima sa slovačkim selom Šenkvice. Za kriznog političkog stanja u tadašnjoj Čehoslovačkoj (upad trupa SSSR-a) žitelji iz Šenkvice, koji su ljetovali na Jadranu, gostoprimstvo do mirnog povratka kući našli su upravo u Hrvatskoj Kostajnici. Na ulazu u njihovo selo i danas, spominjući se tog čina solidarnosti, stoji drveni križ donijet s grada na Uni. U Lipovljanima su dočekani su knjigom *Prijateljstvo*, tih dana objavljenoj u izdanju obiju lipovljanskih Matica (hrvatske i slovačke). Uvodnu pjesmu, kao dobrodošlicu, *Darček* na slovačkom pročitao je autor Ivan Hudec. U narodnoj nošnji prisustvuju večernjoj misi u župnoj crkvi sv. Josipa. Primanje je priredio i lipovljanski načelnik Stjepan Markanović. Praćen pljeskom brojne publike KUD Chorvatanka nastupio je s domaćim KUD-om Lipa i Pjevačkim zborom Lira. Završnog dana u Kutini, upoznavši ih s vrijednostima zbirke Muzeja Moslavine i barokne crkve sv. Marije Snježne, pozdravio ih je predsjednik OMH Kutina Mladen Mitar. Za pamćenje ostaje boravak u obnovljenoj moslavačkoj tradicijskoj kući *Trem*, vlasnice Sandre Prevendar Nekvapil, uz folklorni program mjesnog KUD-a Seljačka sloga. Pozdravili su ih Željko Lenart, dožupan

sislačko-moslavački i Davor Žmegač, gradonačelnik Kutine. Na temu pejzaža i konja otvorena je izložba slika-kravata dizajnerice Silvije Lukšić. Gosti, a posebno predsjednik Jozef Nemčović nisu krili zadovoljstvo, dapače gostovanje je postalo temeljem širenja novih prijateljstava. Od 25. do 28. srpnja osamnaestero članova mlađe skupine KUD-a Lipa boravi u Slovačkoj na 12. međunarodnoj smotri folkloru za djecu u Dulovcima, organiziranoj za Slovake izvan domovine. Izvrsno se predstavljaju s plesovima čiju su koreografiju postavili Željka Uzel (voditeljica skupine), Viera Hriencova i Martin Levko. Koncem kolovoza, gost Lipovljana je 85-ogodišnja Milka Piknova (djevojački Lacko). Godine 1945. odselila je u Slovačku. Korisno je bilo slušati njezina sjećanja uz život lipovljanskih Slovaka. Za posjeta saborskoj zastupnici Zdenki Čuhnil, glavna tema bila je potpora kupnji i uređenju slovačke etno kuće u Lipovljanima. Od 9. do 14. listopada na *Danima Slovaka u inozemstvu* je Ivan Hudec, koji se predstavio i svojim literarnim stvaralaštvom. PZ Lira nastupa na 10. smotri slovačke pjesme u Josipovcu Punitovačkom, a plesni i glazbeni sastav KUD-a Lipa na Večeri nacionalnih manjina u Bjelovaru. Na tom prigodom postavljenom štandu, vrijedne ruke Anđelke Štelme, Vlade i Ivice Turasa, zapaženo prikazuju umijeće Lipovljanaca u pripremanja slovačkih tradicionalnih kolača i napitaka.



Slovačka etno kuća u Lipovljanima – Povelja o kulturnoj suradnji u Bratislavi



*Duh Slovačke – Vinko Krajči pred kućom
koja postaje etno zdanje*

Svoj javni rad, praćen i na internet stranici, MS **2009.** započela je sa 70 članova na godišnjoj skupštini 31. siječnja. Od posebne je važnosti zaključak sa sjednice *Upravnog odbora* 6. travnja s najavom pripremnih radova na obnovi stare slovačke kuće u Željanskoj ulici. Cilj je očuvati dio materijalne zaostavštine slovačkih doseljenika u “Dolnje zemlje”. Doznačenim sredstvima potporu su dali: Ured za iseljene Slovake Vlade Republike Slovačke, Vlada RH iz proračuna, posredovanjem i velikim zauzimanjem saborske zastupnice Čeha i Slovaka Zdenke Čuhnil, te Općine Lipovljani u nekoliko navrata. Prema najavi, u subotu 9. svibnja, održana je prva radna akcija članova i prijatelja MS. Dogovoreno je najprije čišćenje i djelomična sanacija kuće i dvorišnih objekata, a potom građevinski izvid i snimak eksperta za slovačku graditeljsku baštinu. Dosadašnji vlasnik kuće Vinko Krajči, ugodno je iznenadio novopridošle

vlasnike – svoje matičare i to pravom domaćom okrepom uz orehnjaču i makovnjaču. Tu je i načelnik Općine Stjepan Markanović. Upoznat da se ovim uređenjem obogaćuje kulturna, ali i turistička ponuda Lipovljana, najavljuje potrebnu potporu. Nedugo iza toga, iz ambijenta seoske slovačke kuće, točnije 24. svibnja, ulazi se i to u Bratislavi u sasvim drugi prostor – zgradu hrvatskog veleposlanstva u Slovačkoj. Tu je iznimno svečano potpisana Povelja o regionalnoj kulturnoj suradnji Ogranka Matice hrvatske Kutina i Matice slovačke Lipovljani (Sisačko - mosla-





vačka županija), te kulturnih udruga Hrvata i Slovaka Bratislavskog samoupravnog kraja u Slovačkoj. Na suradnju s potomcima Hrvata u mjestu Hrvatski Grob, započetu prije 12 godina, u ime lipovljanskih Slovaka podsjetio je potpisnik Povelje potpredsjednik MS Josip Krajči. Hrvatske nacionalne manjine most su međunarodne kulturne suradnje, a ovim potpisom potvrđujemo i suradnju naših matica na državnoj razini, naglasio je predsjednik kutinskog OMH Dragutin Pasarić. Suradnja se u Slovačkoj prije svega odnosi na područje Devinske Nove Vesi, pa je u ime tamošnje Matice slovačke potpisnik Povelje predsjednik Jan Žatko. Ton široj suradnji daje i potpis Juraja Cvečka, predsjednika Hrvatskog kulturnog saveza u Slovačkoj, a koji afirmira čuvanje hrvatske kulturne baštine u 4 općine u okolici Bratislave (Čunovo,

Devinska Nova Ves, Hrvatski Grob i Jarovce). Dajući poticaj, domaćin hrvatski veleposlanik Tomislav Car, spomenuo je kako ovaj čin pokazuje da suradnja nije rezervirana samo za državne metropole. Nazočni su i predsjednik Kluba slovačko-hrvatskog prijateljstva Mladen Heruc (Bratislava) i predsjednik Društva hrvatsko-slovačkog prijateljstva Zlatko Heršak iz Zagreba. PZ Lira u završnici boravka kao jedini inozemni sudionik nastupio je na Festivalu slovačkih narodnih pjevačkih zborova u Devinskoj Novoj Vesi. A da se suradnja širi potvrđuje nekoliko dana kasnije na trodnevnom studijskom putovanju OMH Kutina u Boku Kotorsku (Crna Gora) i nazočnost potpredsjednika MS Lipovljani Josipa Krajčija. Slijede radne akcije na etno kući, a punu radost donose nastupi u prosincu. Sve lipovljanske udruge iz kulture, na poticaj



Hrvatski veleposlanik Tomislav Car pozdravlja čin potpisivanja Povelje o suradnji hrvatskih i slovačkih kulturnih udruga



DRUŽENJE Slovački Hrvati u domovini predaka



Članovi »Chorvatanka« iz Hrvatskog Groba u Slovačkoj u subotu navečer nastupili su i u Lipovljanima

Nastupili i na 14. Popovačkom proljeću

KUTINA/ LIPOVLJANI – Ogranak Matice hrvatske Kutina s podružnicom u Popovači proteklih dana bio je domaćin Kulturnog društva »Chorvatanka« iz Hrvatskog Groba u Slovačkoj.

Nastavak je to suradnje s Hrvatima iz Slovačke kod kojih je lani na »Danima hrvatske kulture u Slovačkoj« boravilo Kulturno umjetničko društvo »Popovača«. Manifestacija je održana pod pokroviteljstvom EU-a. Hrvati iz Slovačke tijekom boravka na području Sisač-

ko-moslavačke županije nastupili su na 14. Popovačkom proljeću, a u subotu do podne posjetili su Sisač i Hrvatsku Kostajnicu koju su njihovi preci napustili prije pet stoljeća.

U subotu navečer u organizaciji MH-a i Matice slovačke iz Lipovljana nizom hrvatskih i slovačkih pjesama gosti su se predstavili lipovljanskoj publici. Završavajući posjet, članovi »Chorvatanka« nedjelju su proveli u Kutini družeći se s članovima KUD-a Seljačka sloga. [Zdravko Sever]

Vjesnik, 14. travnja 2008.

predsjednika Češke besede Mirka Knjižeka, predstavile su se 12. prosinca cjelovečernjim programom na Božićnom sajmu u Sračincu kod Varaždina. Plesalo se i pljeskalo i slovačkim plesovima: *Žala ja travičku* i „*Stracila ja bandzeru*. Već sutradan u Lipovljanima uživalo se u Božićnom koncertu KUD-a Lipa sa zajedničkom završnom pjesmom *Radujte se narodi*. Obje manifestacije pratio je te godine izabrani lipovljanski načelnik Mario Ribar.

25. travnja 2008.godine moslavački list



Chorvatanka u zavičaju predaka

U organizaciji Matice Hrvatske i njezine podružnice u Popovači u Sisačko-moslavačkoj županiji boravilo je kulturno umjetničko društvo Chorvatanka iz Hrvatskog groba u Slovačkoj.

Ansambel je nastupio na manifestaciji Proljeće u Popovači, a sljedećeg je dana obišao Hrvatsku Kostajnicu, prostor kojega su njihovi preci napustili prije 5 stoljeća. Istog su dana boravili i u Lipovljanima gdje ih je ugostila tamošnja Matica Slovačka.

Sa znamenitostima Kutine upoznao ih je predsjednik ogranka Matice Hrvatske Mladen Mitar. Posebne dojmove na njih je ostavila obnovljena moslavačka tradicijska kuća Trijem, vlasništvo Sandre Prevendar Nekvapil gdje su im članovi KUD-a Seljačka sloga iz Kutine priredili zanimljiv program, uz izložbu kravata poznate dizajnerice Silvije Lukšić.

„Granice u osjećajima za ljude brišu upravo sami ljudi“, rekao je tom prigodom gradonačelnik grada Kutine Davor Žmegač, koji im je zajedno s dožupanom Željkom Lenartom, zahvalio na njegovanju suradnje i obogaćivanju veza.

Ono što će članovi slovačkog ansambla ponijeti sa sobom zasigurno je gostoljubivost svakog mjesta u kojem su boravili, te vrijeme ispunjeno druženjem i emocijama koje se nikada ne zaboravljaju.

G. Pelin

Svečanost slovačke riječi i folklora – Putovanje Tragom naših predaka

Na skupštini koncem siječnja 2010. godine kojoj se odazvalo 60 članova, najavljen je bogat program afirmacije slovačkog kulturnog stvaralaštva. To se osobito i pokazalo 8. svibnja ulogom domaćina MS 16. smotri slovačkog dječjeg folklora. Smotru je otvorio i uvodno pozdravio predsjednik Branko



Vincent. Program je izvelo 15 ravnopravno zastupljenih skupina sa ukupno 480 sudionika iz Iloka, Markovca, Zokovog Gaja, Jakšića, Jurjevca, Radoša, Međurića, Soljana, Jelisavca, Miljevac, Josipovca, Osijeka i domaći KUD Lipa. Kao gosti nastupili su KUD Moslavina iz Kutine i Češka beseda iz Kaptola kod Požege. Mladi su još jednom kroz ples i pjesmu pokazali ponos na baštinu svojih predaka. To su primijetili i uvaženi gosti, saborska zastupnica Zdenka Čuhnil, slovačka konzulica u RH Jana Katerincova, Jan Eštok savjetnik i član Glavnog odbora Matice slovačke u Slovačkoj, načelnik Općine Lipovljani Mario Ribar. Uoči smotre predstavljene su dvije knjige Andreja Kurica *Čežnja za domovinom* i *Slikovni rječnik slovačko – hrvatsko – njemačko – engleski*. Djela je predstavio Dragutin Pasarić, naglasivši da je pjesnička zbirka pregršt literarnih minijatura, ali koje duboko dodiruju ljubav prema zavičaju, neispunjenu prema ženi, traženju oprosta od Boga, duboko proživljenu tragediju rata. Uz spomenuti *Rječnik* posebno je, spomenuvši pedagoški pristup autora Andreja Kurica, naglasio: *Na 260 stranica kroz životne stranice svakodnevnice i 240 pojmova crtežima Dražena Budimira te na koncu konverzacijom kroz upite i odgovore dobiva se tolika potrebna jednostavnost za bliskost sa slovačkim jezikom*. Za priredbu koja je promovirala slovačku baštinu u Hrvatskoj, pokazano je i znatno medijsko zanimanje. Događaj je tako za autorsku emisiju *Zagonetno putovanje* pratio i poznati novinar Hrvatskog radi-

ja i književnik Mladen Kušec. *Tragom naših predaka* – naziv je koncem lipnja trodnevnog studijskog putovanja u Češku i Slovačku. Izletu su se pridružili i čelnici ukrajinske i češke manjine iz Lipovljana: Roman Ovađ, Mirko Fedak i Mirko Knjižek. Pamtit će se obilasci dvoraca i poprišta povijesnih bitaka, razgledavanje Brna te Bratislave. Uže vodstvo MS bilo je u Veleposlanstvu RH, gdje je Slovački PEN centrum organizirao predstavljanje Hrvatskog PEN centra. Moderator je bio ugledni prevoditelj i izdavač, akademik Jan Janković. S hrvatske su strane sudjevali Nadežda Čaćinović, predsjednica i Zvonko Maković, potpredsjednik PEN centra. Sudionici puta posjetili su u Trenčinu, gdje im je domaćin bila tamošnja MS, bogatu knjižnicu, a u mjestu Pezinok osjetili vrijednosti majolike, slovačke keramičke rukotvorine urešene narodnim motivima. Nezaobilazna je bila posjeta i Hrvatskom Grobu i susret s članovima KUD-a Chorvatanka i njezinom predsjednicom Evom Markovom, te znamenitim sumještanimom 90-ogodišnjim paterom Fedinandom Takačem. U Devinskoj Novoj Vesi razgovaralo se s predsjednikom MS Janom Žatkom, između ostaloga i o prijedlogu predsjednice lipovljanskog KUD-a Lipa i tajnice MS Marice Tisaj o proširenju suradnje i na udruge kulture s jadranske obale. Protokolom o regionalnoj suradnji KUD Stjepan Šajnović iz Osekova (Općina Popovača) početkom srpnja u Nitri i okolici bio je sudionik smotre za Sloake izvan domo-



vine. Osekovačkom KUD-u mjesni domaćin bilo je Velke Zalužie, a suradnju je izvanredno koordinirala članica MS Lipovljani Jozefina Kranjčec. Moslavačkim folklorašima pripala je osobita čast, jer često prekidani plje-

skom dali su završni ton programu u kojemu je nastupilo 10 društava iz više zemalja. Folkloraši iz Osekova razgledali su i muzej sa slovačkom etno baštinom u mjestu Šala. Osobito su ih oduševili svjetski poznati mlin



S Aleksandrom Tolnauerom, predsjednikom Savjeta za nacionalne manjine



Razgovori sa Zdenkom Čuhnil, saborskom zastupnicom češke i slovačke manjine



i most na Dunavu. Obnovljeni Lipovljanski susreti na štandu MS ugostili su pokrovitelja dr. Ivu Josipovića, a na pozornici izveden je i dojmljiv slovački program. Nastavljeni su, i to uspješno, radovi na etno kući, a koja je početkom rujna i prekrivena. Inače tavan te kuće otkrio je i više od 50 starih crno-bijelih fotografija (negativa na staklu) Lipovljanaca iz prvih desetljeća 20. stoljeća, a koje s obzirom na stil života, a posebno tadašnjeg odijevanja traže svoju obradu. Za njihovu objavu zanimanje su pokazali Slovenski narodny archiv iz Bratislave i Slovenske narodne muzeum iz Martina. Aktivno se prisustvuje i programima drugih organizatora, pa tako i Ogranka

MH Lipovljani koji je 20. studenoga organizirao tribinu *Autohtone i neautohtone nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj*. Predavač je bio Đuro Vidmarović, član Glavnog odbora MH, povjesničar, književnik, veleposlanik u mirovini. Iznio je svoja četrdesetogodišnja istraživačka iskustva o životu hrvatske manjine u susjednim zemljama, a osobito nacionalnih manjina u Hrvatskoj. U raspravi koja se razvila nakon predavanja, Vidmarović je naglasio da su, organizirani u udruge, lipovljanski Slovaci, Česi i Ukrajinci autohtone nacionalne manjine i koristan spoj s njihovim matičnim narodima.



Predsjednik RH dr. Ivo Josipović kao pokrovitelj Lipovljanskih susreta na izložbenom štandu Matice slovačke



**Predsjednik Josip Krajči – Jubilej s fujarom,
slovačkim narodnim instrumentom**



Josip Krajči

S godišnjom skupštinom 22. siječnja **2011.** godine započela je, i to s 30 novih članova, 15. obljetnica uspješnog rada i djelovanja MS Lipovljani. Od pozdrava skupštini, a uputio ih je i Andrija Rudić, zamjenik županice sisačko-moslavačke, na svoj način poseban je bio Tomislava Horvata. Uz nekoliko izve-

denih tonova i prigodnih riječi na slovačkom, za potrebe obogaćivanja kulturnog djelovanja MS darovao je fujaru, nadaleko poznat i međunarodno zaštićen slovački narodni glazbeni instrument. U ime Društva hrvatsko-slovačkog prijateljstva Zlatko Heršak prenijevši pozdrave akademika Jana Jankovića, slovačkom odjeljenju lipovljanske knjižnice darovao je 50 knjiga, uglavnom prijevoda hrvatskih književnika (August Šenoa, Pajo Kanižaj...). Zanimljivo da se u uvodu knjizi *Lijepa naša* Jana Jankovića (dobitnik ININE nagrade za promicanje hrvatske kulture u svijetu) spominje i 1904. godine slovački prijevod romana *Mrtvi kapitali* Josipa Kozarca, pisanog u vrijeme dok je taj književnik bio šumar u Lipovljanima (1885-1895). Na skupštini, ili točnije u polovici mandata prihva-



*Tomislav Horvat
daruje fujaru*



ćenjem odluke Upravnog odbora MS došlo je do zamjene čelnih funkcija. Predsjednik MS od te skupštine je Josip Krajči, a potpredsjednik Branko Vincent. Tjedan dana nakon preuzimanja čelne funkcije, Josip Krajči uz 2. veljače – Svjetski dan vlažnih staništa održan Repušnici, najvećem selu Sisačko-moslavačke županije, na rubu najvećeg hrvatskog močvarnog parka Lonjsko polje, održao je zanimljivo predavanje *Mogući utjecaj poslovnih banaka u RH na razvoj ekološke svijesti njezinih građana*. Posljednjeg vikenda u svibnju, za boravka u Bratislavi i okolici pokazali su se i dokazali zapaženi oblici slovačko-hrvatske kulturne suradnje. Posebnost je u Hrvatskom Grobu bila praižvedba obnovljenog *Lipovljanskog kola* KUD-a Lipa u koreografiji Tihomira Krmeka, a koja nije izvedena punih 90 godina. Izvedbu je pratio Tomislav Horvat, ponosan što je ostvarena u još uvijek sačuvanim nošnjama u koje je tkanjem unijeta i perunika, a djelo je ruku njegove bake. Program je obogatio i nastup KUD-a Bokolje iz Dobropoljane s otoka Pašmana, prijatelja lipovljanskog KUD-a, ali od ovog vikenda i kulturnih udruga slovačkih Hrvata. Završnicu činio je nastup na 18. festivalu slovačkih narodnih pjesama u Devinskoj Novoj Vesi. Lipovljanci su se sa pet pjesama među 11 domaćih izvođača, kako su to domaćini izjavili – potvrdili kao izvrsni interpreti slovačkog repertoara. Boravilo se i u Jarovcima (Hrvatski Jandrof) – jedinoj općini u Slovačkoj u kojoj Hrvati čine više od 20

posto. U župnoj crkvi sv. Nikole (Mikulaša), izgrađenoj 1745. godine, misno slavlje na starogradišćanskom hrvatskom predvodio je župnik dr. Jozef Krupa, a lipovljanski PZ Lira pod ravnanjem prof. Franje Rodića izveo je skladbe *Uskrsnu Isus doista, Radujte se kršćani, Na nebu zora rudi i Ave Maria*. Okupljanju poslije mise (agapa) bio je nazočan i Radoslav Janković, predsjednik Hrvatskog kulturnog saveza u Slovačkoj. Putnici iz Hrvatske kao divnu uspomenu ponijeli su tonski zapisanu hrvatsku glazbenu razglednicu tamošnjih hrvatskih jačkara.

Lipovljanski susreti o Slovacima danas

U srpnju 2011. na izborima za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina za slovačku manjinu u Općini Lipovljani izabran je Vlado Turas, a za Županiju Sisačko-moslavačku Josip Krajči. Prema predviđenoj dinamici i redoslijedu poslova na unutrašnjem uređenju slovačke etno kuće, nakon popravaka žbuke i postavljanja instalacija, izvršeno je unutrašnje bojanje zidova i polaganje drvenog autohtonog seljačkog poda. Radove su izveli domaći izvođači uz potporu članova MS. Financiranje je dobrim dijelom osigurano prihvaćenim programom od Ministarstva kulture, a dio istraživanja i prezentaciju slovačke kulturne baštine novčano podupire i Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí Republike Slovačke. KUD Lipa 30. srpnja nastupio je na Osmim večerima folklora u Bibinju kod Zadra U progra-

Kolo slovensko-chorvátskej spolupráce

Členovia MS Lipovľany pobudli na Slovensku v dňoch 28. a 29. mája 2011. V týchto dňoch svoje piesne a tance predstavila slovenská menšina v Chorvátsku. Bola to príležitosť, aby svoje folklórne dedičstvo zároveň predstavila i chorvátska menšina na Slovensku. V prvý deň svojho pobytu na Slovensku členovia MS Lipovľany spolu s KUS-om Lipa a Zmiešaným speváckym zborom Lira (pod taktovkou Franju Rodiča) mali povšimnutiahodné a kvalitné vystúpenie v osade Chorvátsky Grob. Úvodom k podujatiu pod názvom *Hrvatski den* bolo vystúpenie Lipovľanov, ktorí predviedli choreografiu *Savo vodo* autora Tihomira Krmečka, ktorý

sa zaslúžil i o premiéru obnoveného Lipovľanskeho kola. Vedúca programu Marica Tisajová priznala, že sa Lipovľanske kolo v tejto podobe nepredvádzalo celých 90 rokov – od založenia KUS-u Lipa. Tanečníci vystúpili v starodávnych, avšak ešte dobre zachovaných krojoch. Na tieto kroje babka Tomislava Horvata (člena MS Lipovľany) vtкала motív kosatca a týmto kroj obohatila a ozvláštnila. Program Lipovľanov obohatilo vystúpenie KUS-u Bokolje z obce Dobropoljana (ostrov Pašman). Od posledného májového vikendu t. r. tento chorvátsky spolok už nie je iba priateľským spolkom KUS-u z Lipovľan, ale i priateľom chorvátskych združení zo

Slovenska. KUS Bokolje bol založený v roku 1994 a je hosťiteľom Medzinárodnej ostrovej folklórnej prehliadky, na ktorej sa zúčastní najmenej 14 spolkov z Chorvátska a zahraničia.

Všetkých prítomných pozdravila pani Eva Marková, predsedníčka tamjšieho KUS-u Chorvatanka. Členovia tohto spolku predniesli krásne piesne v chorvátskom jazyku. Chorvátsky Grob a Lipovľany svoje priateľstvo bedlivo pestujú ešte od roku 1997. *Pravda, možné sú i iné formy spolupráce, okrem na kultúrnom poli – spolupráca lokálnych samospráv*, zdôraznil starosta obce Chorvátsky Grob Miroslav Marynčák.



Hostia u domáci

Foto: L. Hudec



Foto: L. Hudec

Slávnostné prijatie



Foto: L. Hudec

Vystúpenie MS Lipovľany



Foto: L. Hudec

Aktivistí MS Lipovľany



Foto: L. Hudec

Predsedu MS Lipovľany Krajci a speváčky



DRAGOCJENO SJEĆANJE PAVELA KRAJČIJA

Matica slovačka Lipovljani kupila je kuću slovačkog etnostila, a koju je gradio Peter Krajči za mnogobrojnu obitelj od 12 članova jer je sa suprugom (rod. Turaš) imao desetero djece. Danas su

Peter, njegova supruga, tri kćerke i jedan sin pokojni. U Lipovljanima su rođena sva Peterova djeca, a sin Vinko u podmaklim je godinama kod sestre Meluške (rod. Jajtić). Ovog ljeta posjetio ih je



Foto: I. Hudec

S Pavlom Krajčijem

brat Pavel sa suprugom Jaroslavom iz Praga. Bio je to dirljiv susret. Pavel, iako u 83., živa je enciklopedija. U mirovini je i drže ga zdrav duh i osobito dobro pamćenje. Josip Krajči, predsjednik MS Lipovljani i autor ovih redaka, posjetivši ih jednog poslijepodneva, od Pavela je doznao mnoge dragocjene pojedinosti iz života lipovljanskih Slovaka. Uz izrađeno obiteljsko stablo Petera, Pavlova oca, sugovornik se raspričao o rodbinskim vezama, tetama i stričevima. Dobro i jasno sjeća se da je njegov stric Juro (Đuro), rođen prije 132 godine, imao fotoaparat. S njim je snimio negative na staklu. Restaurirani su i po njima su izrađene crno-bijele fotografije sa svim oštećenjima, a kojih je na negativu prilično. Pavel, Vinko i Meluška ne samo da su otkrili fotografa, s mnogih pozitivna prepoznali su i osobe koje su se našle u objektivu fotoaparata strica Đure. Negativi i izrađeni pozitivni bit će objavljeni u monografiji koja je u pripremi. Vrijedna je spoznaja da su sve fotografije snimljene u Lipovljanima i datiraju iz vremena Austrougarske i prvih godina Kraljevine SHS. Osim tog korisnog otkrića dugo će u pamćenju ostati razgovori s Pavelom i njegovom sestrom Meluškom i bratom Vinkom. Uz želju za dug života nadamo se bit će ih još. (I. Hudec)

07-08/2011 PRAMEŇ | 31

mu započetim svečanim mimohodom svih sudionika, što se Slovaka tiče atraktivna *Šariš polka* izvedena u prekrasnim nošnjama, izazvala je opće oduševljenje. Na tom gostovanju potvrdila se i suradnja započeta u Slovačkoj s KUD-om Bokolje iz Dobropoljane. Pjesnička manifestacija Croatia rediviva u Selcima na otoku Braču (6. i 7. kolovoza) protekla je i spomenom na poznatog književnika Slovaka Martina Kukučina. U tom mjestu od 1893.

do 1906. bio je općinski liječnik, a ostavio je i nezaboravan trag poznatim romanom *Dom u strani*. Uz spomenutu manifestaciju, Ministarstvo vanjskih poslova Slovačke otkrilo je na kući njegova humanog, liječničkog djelovanja spomen ploču, a priređena je dokumentarna izložba o njegovu životu i djelu. Nazočni su bili i veleposlanik Republike Slovačke u Hrvatskoj Roman Supek, te Igor Otčenaš iz Ministarstva vanjskih poslova



Slovačke. U toj prigodi naznačeno je da je časopis hrvatskih Slovaka *Pramen* iz pera člana lipovljanske MS Ivana Hudeca dao prikaz – kako Selca istraživački brinu o svom nekadašnjem poznatom sumještaniu. Od 15. do 17. kolovoza u Lipovljanima su boravili i prevrijedno radili na zaštiti i obnovi slovačke kuće stručni djelatnici Kysucké múzeuma: mgr. Martin Turóci, povjesničar, mgr. Pavol Márkech, povjesničar i etnograf (voditelj), te konzervatori Róbert Cabúk i Alojz Zbončak. Na Lipovljanskim susretima od 27. do 29. kolovoza prvog dana održan je skup o nacionalnim manjinama, a kojega je moderirao Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH. Uvodne teme podnijeli su: Branko Samočanac, predstojnik Ureda za nacionalne manjine Vlade RH i mr. Antonija Petričušić, mlada znanstvenica s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sadržajnom znanstvenom skupu prisustvovao je veleposlanik Ukrajine i pet izaslanstava dugih država (od SAD-a do Kosova). Prikazan je i film iz prvih godina u Domovinskom rata i u njemu sklad nacionalnih manjina na lipovljanskom području. Skupu su prisustvovali predsjednici saveza nacionalnih manjina, a Savez Slovaka u RH zastupao je njegov predsjednik prof. Andrej Kuric. U jubilarnoj 15. obljetnici MS Lipovljani, domaćin i voditelj Okruglog stola *Dvadeset godina manjinske politike u RH – Nacionalne manjine u uvjetima ulaska RH u EU* bio je njezin predsjednik Josip Krajči. Tom prigodom predsta-

vio je i temu *Slovaci u Lipovljanima danas*, a čiji okvirni sadržaj u ovoj knjizi u cijelosti prenosimo. KUD Lipa 3. rujna sudjelovao je u Siraču nedaleko Daruvara na poljoprivredno-kulturno-turističkoj manifestaciji “Dani šljiva”. Slovačkom koreografijom *Šariš polke* izazvao je dugotrajni pljesak i poziv na bis. O značaju gostovanja govore i nastupi KUD-ova iz desetak hrvatskih županija i izvođača iz Austrije. Od 9. do 11. rujna održane na svečanosti Dana općine Hrvatski Grob. Tom prilikom naglašena je potreba nastavka realizacije potpisane Povelje o regionalnoj i kulturnoj suradnji Slovaka i Hrvata Bratislavskog kraja i Sisačko moslavačke županije. Uz darovanu monografiju mjesta, predsjednica KUD-a Chorvatanka Eva Markova i načelnik općine Miroslav Marynčak, srdačno su pozdravili MS Lipovljani, ali i MH Kutina i Lipovljani. Prohladno, ali i sunčano jutro 15. listopada nije omelo 15-tak članova i prijatelja MS pri detaljnom čišćenju i uređenju unutrašnjih prostora etno kuće sa postavom dijela pokućstva. U prosincu, nudeći posljednje materijale za objavu ove monografije i popis 147 aktivnih članova, predsjednik MS Josip Krajči rekao je: “Petnaest godina udruge nije neka starost”. Složili bi se, ali i dodali – ostavljeni tragovi spasili su i u ime budućnosti afirmirali slovačku kulturu Lipovljana, koja je sastavnica tog mjesta već gotovo 130 godina.



Okrugli stol Dvadeset godina manjinske politike u RH Nacionalne manjine u uvjetima ulaska RH u EU

Slovaci u Lipovljanima danas
Josip Krajči

27.08.2011

Kretanje broja Slovaka	Godina	Broj
1883	1	
1900	15	
1911	484	
1936	198	
1969	335	
1970	244	
1990	186	
2001	145	
2011	89	

M5 Lipovljani ima VII. / 2011. godine 89 članova.
Slovake u općini Lipovljani sa izbornim pravom glasa VII. / 2011. ima 105.

- od 1939-1941: Československá beseda u Lipovljanima
- 1946-1963: udruga i udruga Československé federace
- od 1932-1941: Družstvo učenika u školi za slovački i češki jezik
- 1940-1957: nastavak učenja jezika u školi
- od 1956-1997: nena organizirane formalne aktivnosti, ali se kroz lokalni KUD LIPA i porodično promiče slovački folklor
- od 1997-2011 Matica slovačka Lipovljani (Savez Slovaka u RH)

- Knjepnica i tiskarica (odjel slovačke literature i glasila)
- Osnovna škola (učenje slovačkog jezika)
- Kulturno-umjetničko društvo LIPA Lipovljani
- Mjesoviti pjevački zbor LIPA Lipovljani

Oblici djelovanja

- SLO ETNO KUĆA LIPOVJANI: Ministarstvo kulture RH, Udruga Slovačkov žijedoch v zahraničí SR, Općina Lipovljani, S-M Županica, Kys. z. m. a. t. t. Četina a. V. S. Mat. i.
- Etnografski odjel Slovenského národného múzeja v Martine
- Slovenský národný archív v Bratislave
- Muzej Moslavine Kultura

Projekt u suradnji sa institucijama u RH i SR



Matica slovenská Lipovliany (1996-2011)

www.lipovliani.hr

LIPOVLJANSKI SUSRETI 2011

Projekt u suradnji sa
Institucijama u RH i SR

www.lipovliani.hr

LIPOVLJANSKI SUSRETI 2011

Međunarodna suradnja Slovaci Lipovljani MS KUD ZBOR

Memorandum o kulturnoj suradnji Matice slovačke i Matice hrvatske
(Memorandum o regionalnoj kulturnoj suradnji, Bratislava 24.05.2009)

Mh kultura

KUD Osijek

KUD BOKOLJE Palman

Kulturni savez Hrvata u Slovačkoj

MS Devinka Nova Ves

Veleposlanstvo RH u Bratislavi

MS NITRA (Veľká Zálužie)

↓

Republika Hrvatska -
Slovačka Republika

www.lipovliani.hr

LIPOVLJANSKI SUSRETI 2011

Međunarodna suradnja Slovaci Lipovljani MS KUD ZBOR

Društvene i kulturne veze MS Lipovljani sa slovačkim korijenima

MS Privreda, Redotery, Poruba, Kremnica, Zvolen, Žilina, Nitra, ... kontakti i suradnja

Istraživanje i prezentacija (Fotomonografija) o doseljavanju Slovačka u Lipovljane

Republika Hrvatska -
Slovačka Republika

www.lipovliani.hr

LIPOVLJANSKI SUSRETI 2011

Zajednički projekt Čeha, Slovačka i Ukrajinaca iz Lipovljana:

Ono što je kao žerje ostalo među nama, pripadnicima triju
nacija u Lipovljanima, može se činiti na naš budućni
projekt i upoznamo zajednički zemlje, krajeve i ljude iz
kojih potječu naši preci. Želja je to napose mlađih članova
triju udruga, pa i hrvatskih i mađarskih obitelji. Stoga je
ovakav zajednički put, za nas, više no obično putovanje, a
rado bi to iskustvo podijeliti sa vama.



MATICA SLOVENSKÁ
LIPOVLJANY (1996-2011)



Kroz lipovljanski park



Z recenzie

STRUČNÝ PREHLAD PRETRVÁVANIA SLOVENSKEJ KULTÚRY

Rukopis s výberom dokumentárneho materiálu MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996 – 2011 zostavovateľov Ivana Hudeca, Josipa Krajčija a Dragutina Pasarića je užitočným, kvalitným a je potrebné ho uverejniť. V našej takzvanej „krajanskej literatúre“ nie je veľa materiálu, ani ilustrovaných monografií, v ktorých je dôraz kladený na národnostné menšiny a najmä na previazanosť ich spolunažívania s majoritným etnikom a pravlastou predkov. Nie je to prvá publikácia s tematikou histórie Matice slovenskej, ktorá ako samostatné občianske združenie v Chorvátsku, presnejšie v Lipovljanoch pôsobí len 15 rokov. Ivan Hudec a Andrej Kuric uverejnili v roku 2006 knihu *Slovaci u Lipovljanima*.

Hoci som rodák z lipovljanskeho kraja (Piljenice) a zaoberám sa minulosťou, v publikácii uvádzam nové poznatky. O tieto môžu prejavíť záujem nielen odborníci z oblasti kultúrnej histórie, ale aj členovia všetkých Matíc slovenských v Chorvátsku, ako aj chorvátska a slovenská kultúrna verejnosť. Kniha je rozdelená na kapitoly a jednotlivé pod-

kapitoly. Výpovede a záznamy sú uvádzané chronologicky, čo dodáva textu dynamiku a dobre ilustruje príbeh. Život Slovákov v Lipovljanoch je zobrazovaný cez rodinný život v Chorvátsku, cez jednotlivé prejavy a hodnotné výskumy na území predkov.

Za obzvlášť cennú pokladám previazanosť s miestnymi kultúrnymi inštitúciami (KUS¹, spevokol, škola, pobočky Matice chorvátskej, občianske združenia českej a ukrajinskej menšiny) na obecnej, štátnej a medzinárodnej úrovni. Kvalitu tejto spolupráce potvrdzuje aj Listina o kultúrnej spolupráci, ktorú v roku 2009 Matica slovenská Lipovljani a pobočka Matice chorvátskej Kutina podpísali v Bratislave s kultúrnymi inštitúciami slovenských Chorvátov z Devínskej Novej Vsi. Publikácia prostredníctvom ilustrovaných častí, ktoré zobrazujú kultúrne bohatstvo, dokladuje význam ochrany slovenskej kultúry. Dôraz je kladený na kultúrnu tvorivosť.

Kniha obsahuje kvalitný publicisticko-dokumentárny materiál (140 strán); je to stručná syntéza pretrvávania slovenskej kul-

¹ KUS – Kultúrno-umelecký spolok



túry, zameriavajúca sa najmä na dedičstvo jazyka. Popisuje dianie od prisťahovania sa Slovákov do Lipovljan pred takmer 130 rokmi, život vo viacerých politických režimoch

aj ťažkosti spojené s prežitím troch vojen. Cez všetky tieto udalosti kniha podáva svedectvo o starostlivosti o dedičstvo, ktoré v súčasnosti pretrváva vo viacerých obsahových formách.

Đuro Vidmarović



Vijećnica i lipovljanski Društveni dom na snježnoj razglednici



Slovo redaktora

MAGICKÉ CESTOVANIE

Každý zápis vlastne predstavuje magické cestovanie po papier. Môže to byť objav pre autora, zvlášť skúmateľa minulosti, či tlmočníka nedávnej minulosti, ale aj pre čitateľa. Namiesto úvodu zopakujem slová z relácie vysielanej v Chorvátskom rádiu, na 1. programe, v máji 2008 o 8.05, ktorej moderátorom bol Mladen Kušec. Nemenovaný hosť relácie prečítal vlastné verše o meste, v ktorom práve bol, pričom sa nezmienil o jeho mene a nepredstavil jazyk, v ktorom boli verše napísané. V rámci tejto populárnej relácie bola pre poslucháčov Chorvátskeho rádia odvysielaná hádanka. Úvodný pozdrav známemu a populárnemu redaktorovi a moderátorovi relácie a jeho hosťovi cestovateľovi akademikovi Josipovi Bratulićovi poslužil ako základ pre nastolenie celého radu otázok poslucháčom. A čo vlastne povedal moderátor relácie?

Miesto, z ktorého Vás dnes pozdravujem, je obecným strediskom štyroch osád, kde žije viac ako 4000 obyvateľov, z ktorých 11% tvoria národnostné menšiny. Tieto menšiny svoju kultúrnu identitu podporujú prostredníctvom spolkov: Ukrajinci v KOS „Karpaty“ a Česi v „Českej besede“. Žije tu aj národnostná menšina, ktorá je aj jazykom blízka chorvátčine, ako ste mohli usúdiť z veršov, ktoré som prečítal

na úvod. Táto skupina obyvateľstva sa aktivizuje cez Maticu slovenskú, úspešne a pravidelne spolupracuje s Maticou chorvátskou, ktorá tu má tiež svoje pôsobisko. Začiatky vlastného pôsobenia menšiny sú zaznamenávané od 80-tych rokov 20. storočia. V tomto meste koncom 19. storočia žil spisovateľ, člen Matice chorvátskej, známy malebnými opismi slavonských lesov. Na vzťahy spomínanej národnostnej menšiny s chorvátskou vlasťou upozorňuje okrem iného aktuálna literárna tvorba. V sobotu 8. mája bude v našom meste predstavená zbierka poézie „Hľadanie domova“, po chorvátsky „Čežnja za domom“, ktorej autorom je Andreja Kuric. Dr. Eva Tibenská ako recenzentka tohto diela hovorí, že publikácia je prejavom „uvedomelej hlbokkej previazanosti s rodným krajom a previazanosti s celou svojou vlasťou, s Chorvátskom“. Miesto, z ktorého posielam pozdrav, sa významne prejavilo vo Vlasteneckej vojne, na čom mali veľký podiel aj národnostné menšiny, teda aj tá naša. Na území Chorvátska je spomínaná menšina najpočetnejšie zastúpená v Slavónii.

Nasledovali otázky, a potom väčšinou správne odpovede. Zaujímavé je, že odpovedali aj respondenti zo vzdialených krajov a preukázali vedomosti o reáliách aj o autoro-



vi veršov. Otázky smerovali k hádaniu názvu mesta, z ktorého bol príspevok, k odhaleniu mena chorvátskeho spisovateľa, ktorý v ňom žil, o ktorú národnostnú menšinu ide a vymenovaní ostatných slavónskych miest, v ktorých sa príslušníci tejto menšiny vyskytujú.

Správne odpovede boli: obecné stredisko **Lipovljani** v najzápadnejšej časti Slavónie (Sisacko-moslavská župa), **slovenská národnostná menšina** a chorvátsky spisovateľ **Josip Kozarac**. Poslucháči uhádli aj autora veršov v pozdrave. Autorom bol **Ivan Hudec**, prvý predseda Matice slovenskej v Lipovljanoch. Táto bola založená 15. júna 1996 ako jedenásta Matica slovenská v samostatnom Chorvátsku.

Práve Ivanovi Hudecovi slovenská menšina, ale aj celé Lipovljani ďakujú za prezentáciu Matice slovenskej, ktorej bola k desiatemu výročiu pôsobenia venovaná cenná publikácia *Slovaci u Lipovljanima* (autori Ivan Hudec – Andrija Kuric). Knihu vydal Zväz Slovákov a Matica slovenská Lipovljani (2006). V úvode nájdeme verše Ivana Hudeca. Aj dnes, po piatich rokoch od vydania, je táto dvojjazyčná publikácia neopakovateľným pohľadom do očí a duše rodákov z Lipovljan. Je inšpiráciou pre ďalšie „cestovanie s hádankou“ a zaznamenávanie života Lipovljan. Nech tomu slúži aj obsah tejto ilustrovanej kroniky 15-ročného života Matice slovenskej v Lipovljanoch.

Dragutin Pasarić

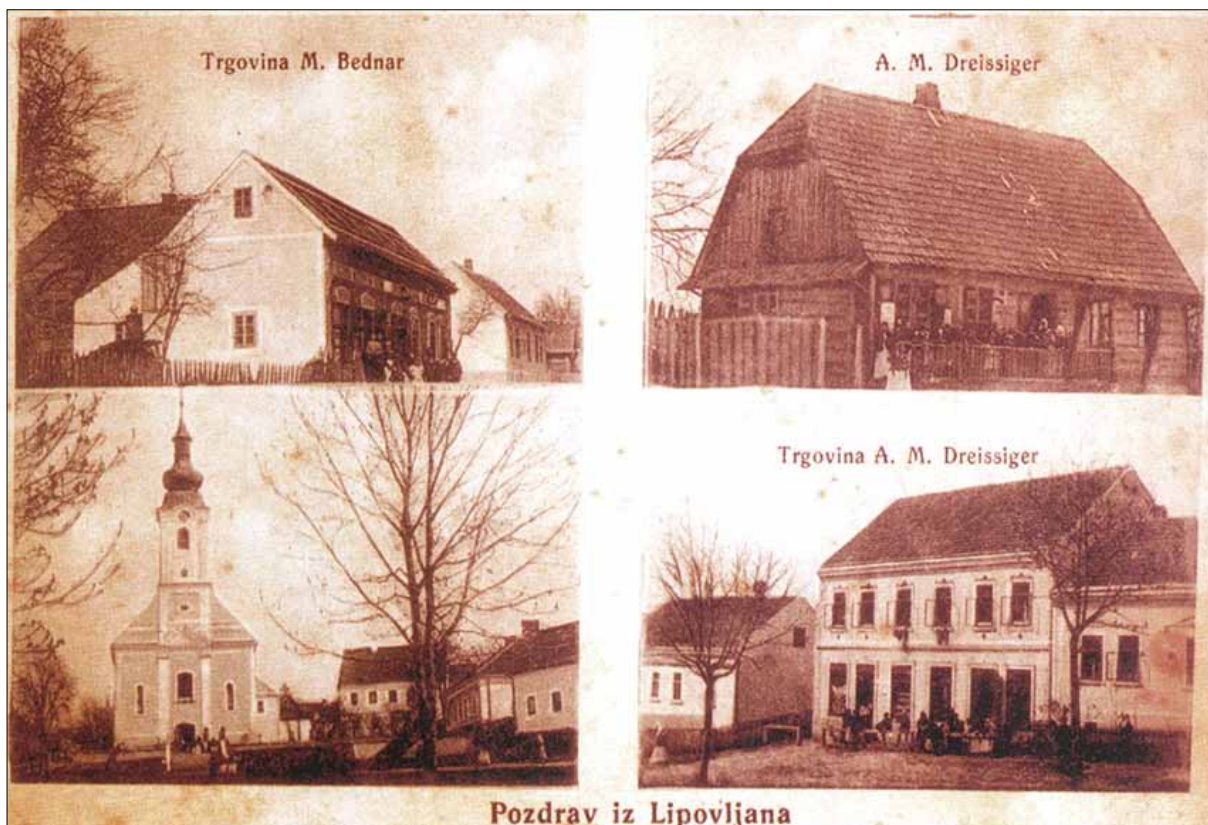


STARÉ POHLADNICE – NOVÉ POZNATKY

Kniha *Slováci v Lipovljanoch* autorov Ivana Hudeca a Andreja Kurica je vzácné dielo. Vďaka autorom a vydavateľom, Zväzu Slovákov so sídlom v Našiciach a Matici slovenskej Lipovljani bola vytlačená v roku 2006 a to pri príležitosti 10. výročia pôsobenia Matice slovenskej v Lipovljanoch. Resumé uvádza ocenenie významu knihy zo strany autorov a výstižný záver, ktorý upresňuje, že kniha nepredstavuje históriu Lipovljan, ani hlbšiu etnografickú štúdiu. Publikácia nemá ambície byť vedeckým dielom. Je to skôr 190

dokumentačno-publicistických strán, keď kniha obsahuje kapitoly z takmer všetkých sfér života. Tematicky je veľmi blízka čitateľom a považujem ju za užitočného sprievodcu pre budúcich výskumníkov. Tým, že je napísaná dvojjazyčne, je prístupná aj pre tých čitateľov, ktorí neovládajú slovenský jazyk.

Už v roku 1883 sa do Lipovljan prisťahovala rodina používajúca priezvisko Žemla pôvodom z Nitry, čo podporilo domnienky, že z Rakúsko-Uhorska sa do tejto oblasti sťahovali ďalší obyvatelia. To bolo jedenásť rokov





Matica slovenská Lipovliany (1996-2011)





po zrušení „Vojnej krajiny“ v Lipovljanoch (r. 1872) a 133 rokov po zmienke o prisťahovaní sa Slovákov do Chorvátska (r. 1750). Medzi dobré stránky publikácie každopádne patrí uverejnenie dokumentárnych materiálov a chronologické uvedenie mnohých tematicky rôznorodých fotografií, ktoré zobrazujú aj tradičné ľudové úžitkové predmety so zodpovedajúcim popisom.

Podľa štatistiky žije v Chorvátsku okolo 5000 Slovákov. V Lipovljanoch predstavujú 2,9% obyvateľstva, a aj z toho dôvodu môže byť publikácia významným podkladom pre ďalšie výskumy. Používaním publikácií *Víta Ušáka: Slovaci u Chorvatsku* (Cleveland - Rím 1978) s demografickými ukazovateľmi a chronológiou sťahovania rodiny, *Josipa Matušeka*:

Česi, Slovaci u Lipovljanima, Krivaju i Međuriću (vydanie v cyklostyle), starých pohľadníc Lipovljan a početných fotografií zo súkromných rodinných albumov autori knihy predstavili Slovákom najzápadnejšie časti Slavónie a chorvátskej verejnosti menej známe obdobia života slovenskej menšiny na tomto území.

Do knihy *Slovaci u Lipovljanima* (41-44) boli prevzaté časti spomenutej knihy Josipa Matušeka, ktoré uvedenými rokmi, priezviskami a miestami narodenia poukazujú na sťahovanie ľudí a súvisiace demografické zmeny. Podľa výpovedí prisťahovalcov sa cestovalo na volských záprahoch a cesta do nového domova trvala nezriedka aj štrnásť dní.

Rok	Meno a priezvisko	okres	počet členov rodiny
1883.	Ivan Žemľa	Nitra	2
1885.	Štefan Turas	Nitra	8
1887.	Štefan Mokoš	Nitra	6
1891.	Matej Bednár	Caesa (?)	3
	Andrej Štendel	Ružomberok	5
1896.	Martin Kamenský	Mot. Slatina	8
1898.	Mária Božík	Bratislava	4
1899.	Štefan Hepner	Prievidza	6
1901.	Helena Buc	Trstená	2
	Jozef Feranec	Nové Mesto	6
	Leopold Klimek	Trstená	2
	Michal Kubran	Nové Mesto	7
	Ivan Libiak	Zvolen	3
	Matúš Libiak	Zvolen	2
	Juraj Libiak	Zvolen	8
	Barbara	Libiak?	2
1902.	Štefan Marcinek	Zvolen	7



Rok	Meno a priezvisko	okres	počet členov rodiny
	Ivan Pavčo	Zvolen	7
	Štefan Mitošinka	Nitra	4
	Juraj Lukačevič	Veľ. Topoľčany	4
	Anna Hrubec	Trstená	1
	Ruža Krajči	Prievidza	3
	Ďula Záborský	Sv. Martin	10
	Imro Marcinek	Zvolen	3
1903.	Matej Baher	Trstená	5
	Matúš Baher, st.	Trstená	2
	Ivan Nuota (spr. Nôta)	Zvolen	7
	František Šafárik	Boskovice (?)	2
1904.	Ivan Baránek	Trstená	2
	Roza Gouth	Hradec ²	1
	Jozef Domin	Trstená	2
	Martin Brnušák	Trstená	9
	Martin Rubaninský	Nové Mesto	5
	Jozef Žemľa	Nitra	5
	Valent Kobela	Prievidza	7
	Peter Hmapko	Veľ. Topoľčany	6
1906.	Alojz Vincent	Hronský Sv. Kríž ³	4
	František Nuota	Zvolen	6
	Lukáš Vincent	Hronský Sv. Kríž	3
	Imro Vincent	Kremnica	8
	Ivan Vicent	Hronský Sv. Kríž	8
	Karol Vincent	Hronský Sv. Kríž	3
	Mária Vincent	Hronský Sv. Kríž	5
	Juraj Vincent	Hronský Sv. Kríž	4
	Valent Dubec	Prievidza	3
	Vendelín Škultéty	Sv. Martin	2
	Valentín Mokrá	Prievidza	6
	Mária Dubec	Prievidza	7
	Ľudovít Žemľa	Nitra	5
	František Žemľa	Nitra	3
	Jozef Weiss	Zvolen	2
1907.	Ivan Klopčok	Prievidza	7
1909.	Vavrinec Hrmo	Hronský Sv. Kríž	4
	Martin Štrbán	Trstená	5
	Štefan Urban	Trstená	8

² Asi Hradec, okr. Prievidza

¹¹ Dnes Žiar nad Hronom. U Matuška čítame „Sv. Kríž Hronský“, avšak v tejto štúdii o Lipovľanoch miestne a osobné mená uvádzame v slovenskej forme. V praxi sa vyskytujú i dvojtvary.



Rok	Meno a priezvisko	okres	počet členov rodiny
	Andrej Hudec	Hronský Sv. Kríž	6
	Vincent Hudec	Hronský Sv. Kríž	2
	Andrej Dovec	Hronský Sv. Kríž	1
	Ivan Škopec	Hronský Sv. Kríž	6
	Ivan Uhrín	Trstená	7
	Andrej Pivarči	Hronský Sv. Kríž	9
	Gejza Ďuriš	Hronský Sv. Kríž	5
	Jakub Sudra	Prievidza	4
	Ivan Mokrá	Prievidza	1
	Ivan Sudra	Prievidza	4
	Jozef Tisaji	Prievidza	6
	Jozef Sudra	Prievidza	2
	Anton Pirok	Trstená	5
	Jozef Hepner	Prievidza	6
	Štefan Piješ	Prievidza	5
1909.	Mária Sedláček	Prievidza	1
1909.	Štefan Sundra	Prievidza	8
	Jozef Baranček	Hronský Sv. Kríž	4
	Jozef Galo	Hronský Sv. Kríž	5
	Štefan Sedláček	Prievidza	2
	Ivan Dian	Nová Baňa	4
	Michal Imriš	Hronský Sv. Kríž	7
	Štefan Imriš	Hronský Sv. Kríž	2
1910.	Vendelín Tisaji	Prievidza	4
	Matej Hrmo	Hronský Sv. Kríž	5
	Ivan Beňadík	Prievidza	4
	Cyril Stankovič	Trstená	4
	Ignác Krajči	Prievidza	6
	Juraj Sudra	Prievidza	5
	Štefan Boško	Prievidza	7
	Ivan Boško	Prievidza	6
	Štefan Rybár	Prievidza	3
	Ivan Rybár	Prievidza	6
	Peter Krajči	Prievidza	4
	Jozef Marko	Prievidza	5
	Michal Antal	Hronský Sv. Kríž	6
	Ivan Libo	Hronský Sv. Kríž	9
	Jozef Hrmo	Hronský Sv. Kríž	3
	Ignác Kyselý	Hronský Sv. Kríž	4
	Jozef Mokrá	Prievidza	7



Rok	Meno a priezvisko	okres	počet členov rodiny
	Zuzana Mokrá	Prievidza	3
	Ivan Krnček	Hronský Sv. Kríž	4
	Andrej Krnček	Hronský Sv. Kríž	2
	Anna Puliš	Hronský Sv. Kríž	2
	Vavrinec Hrmo	Hronský Sv. Kríž	2
	Mária Očko	Hronský Sv. Kríž	2
1911.	Lukáš Beňo	Hronský Sv. Kríž	5
	Tomáš Kolečak	Trstená	8
1911.	Lukáš Ivanec	Hronský Sv. Kríž	5
	Juraj Pirok	Prievidza	7
	Anton Pirok	Prievidza	6
	Rudolf Marko	Prievidza	5
	Ivan Piješ	Prievidza	2
	Juraj Pariža	Trstená	7
	František Šulc	Trstená	6
1912.	Matúš Vrabček	Hubín (asi Kubín)	4
1912.	Matej	Vrabček ?	5
	Peter Piješ	Prievidza	5
	Mária Ivanec	Hronský Sv. Kríž	3
1913.	Jozef Lacko	Prievidza	5
	Zuzana Lacko	Prievidza	3
	Ivan Smaho	Prievidza	5
1914.	Anna Kobaľa	Prievidza	1
	Andrej Číž	Veľ. Baňa (asi Nová Baňa)	5
1919.	Jozef Martinka	Nitra	7
1920.	Ivan Karvaš	Nová Baňa	9
1929.	Eduard Guoth	Nové Mesto	1

Je zrejmé, že najviac sa ľudia sťahovali z mesta Prievidza, Hronský Sv. Kríž a Zvolen, a to najmä v období od roku 1900 do prvej svetovej vojny. Podľa údajov z knihy Jána Svetoňa *Slovaci u europskom zahraníči* (Bratislava, 1943) žilo v roku 1900 v Lipovľanoch 69, v roku 1910 až 549 a v roku 1921 dokonca 616 Slovákov. Okrem už spomenutých, autori sa odvolávajú aj na údaje

zverejnené v nasledovnej literatúre: *Zborník Moslavine VII – VIII*, Kutina 2004/2005: Mr. sc. Roman Myz: *Ukrajinci u Lipovľanima i Novoj Subockoj*, Vukovar 2004. Autor Myz v *Christijanskom kalendáry* 1974 uvádza, že v roku 1911 žilo v Lipovľanoch 484 Slovákov. Autori Hudec a Kuric predpokladajú, že Ján Svetoň v spomenutom diele pripočítal k lipovľanským Slovákom aj Slovákov z Krivaja.



Stopami erbov Slovákov - šľachticov



Do Lipovlian sa koncom 19. a začiatkom 20. storočia okrem mnohých rímskokatolíckych rodín prisťahovali dve evanjelické: Záborský a Rubaninský. Ženbou a vydajom však prešli na rímskokatolícku vieru, no udržiujú dobré styky aj s evanjelickými farrmami.

V týchto letných dňoch prišli mi do rúk dve prefotené strany z knihy o erboch Slovákov šľachticov a osobitne ma zaujal erb rodiny Záborský.

Vieme, že prívlastok šľachtický dostávali majetné rodiny, v ktorých odrástlo mnoho významných ľudí. (Boli to doktori, umel-

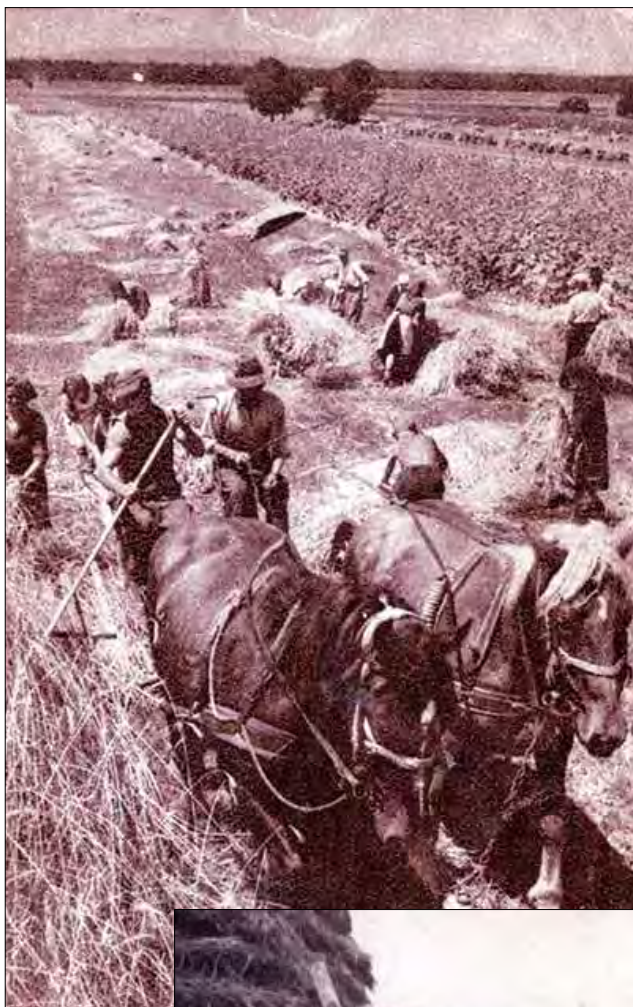
ci, bojovníci a iní...) Okrem výhod rodiny šľachticov mali svoj erb, ktorý gravirovali na jedáci príbor a kryštálové poháre, a ženy tkali erb svojej rodiny na vreckovky a obrúsky.

Na priložených obrazoch vidíme tri erby, konkrétne erb rodiny Ivanka zo 17. storočia a erby rodín Záborský a Konštek z tridsiatych rokov 19. storočia.

Je zaujímavé, že z textov vyplýva, že tieto rodiny boli v príbuzenských vzťahoch.

Pani Vilma Konšteková, ktorá sa spomína vo fragmente textu, je dcérou Daniela Záborského a náhodou som našiel na pomníku padlých v 1. svetovej vojne práve meno Daniela Záborského, blízkeho príbuzného Gyulovi Záborskému. Gyula Záborský je k tomu dedom Milky Lekovej, Ljubice Kozinovej a Márie Šimičovej. Podľa mojich doterajších výskumov i lipovľanskí Záborskovci sú šľachtici!

Aby som neblúdil naďalej, lebo viem, že rodiny s týmto priezviskom žijú i v Illeku, ale aj inde v Chorvátsku, prosím všetkých tých, ktorým prislúcha erb rodiny Záborskej, ako i tých, ktorí niečo viac o tomto vedia, aby mi pomohli v pátraní minulosti a aby sa mi ohlásili do redakcie časopisu Prameň. (I. Hudec)



Citovanie mnohých iných autorov, od uznávaných vedcov po lokálnych kronikárov (Ivan Ljubojević) a autentických zápisov, napríklad diela *Dr. Kvetoslavy Kučerovej: Slovaci u Hrvatskoj*, Matica Slovačka 2005, *Antuna Hermana: Povijest župe u Međuriću* 2006, rukopisu Vinka Proštenika o župe Kraljeva Velika z 1939 v zápisnici lipovljanského KUS Lipa od roku 1923 do 1939, poukazuje na seriózny prístup autorov k písaniu tohto diela. Predstavuje užitočnú rekonštrukciu, ktorá zahŕňa údaje z troch vojen, sústreďuje sa na straty počas druhej svetovej vojny. Obsahuje aj zmienku o pozoruhodnom pôsobení Československej besedy, členom ktorej bol Ivan Vincent, neskorší zakladateľ Matice slovenskej.



Obraďuje se lipovljanska zemlja i grade gospodarske zgrade (Baherov štagalj)



Martin Nouta iz Krivaja (snimljeno u SAD-u 1911.)



Jedan od obitelji Novota, 1917.



*Marija Ivanec sa sinovima (Martin, Lovrinc i Josip)
i majkom Marijom Pivarčik, 1920.*



Učenci i učitelji Pučke škole Kraljeva Velika, 1925.



Roza Benjo, Jožo Benjo, Pavlina i Karlo Vincent, Jozef Hudec, Marija Benjo, Slavko Vincent, 1935.



Portreti iz 30-tih godina 20. stoljeća:
Josip Ivanec, Emilija Nuota, Peter Krajči, Franjo Uhrina i Antun Domin

Počas celej histórie si Slováci v Lipovljanoch vo všetkých oblastiach pôsobenia zachovali autonómiu. Zrejme to je z verejných vystúpení miestneho KUS Lipa (registrovaného v roku 1924, aj keď pôsobil už od roku 1920, teda skôr, ako je uvádzaný začiatok jeho činnosti).

Lipovljanski Slováci sú prevažne rímskokatolíckeho vierovyznania, len niekoľko prisťahovaleckých rodín sa hlási k protestantskej cirkvi. Je známe, že Lipovljanci ktorí mali radi piesne, spievali v 20-tych rokoch minulého storočia na Kvetnú nedeľu a Veľký piatok Utrpenie Ježišove podľa Mateja. Menej známe je, že aj Slováci boli členmi KUS Lipa, že sa podieľali na tomto aj mnohých iných kultúrnych udalostiach. Predovšetkým to boli: Jano Baranek, Hrmo (s druma), Anka i Tonka Božikové (neskôr vydatá Ječmenicova, bola vedúca spevácka osobnosť zboru lipovljanskej katolíckej cirkvi), Milka Pivarčíkova, Marica Tisajova (Poljakinja, vydatá za Slováka), Marica Rubaninskova a Rozika Kamenski,

ako uvádza Ivan Hudec v diele *Slovaci u Lipovljanima* (Zbornik Moslavine 2006/2007, str. 83 – 84).

*Pojme, chlapi, pojme, gdje to svjetlo hori.
Pojme, chlapi, pojme, gdje to svjetlo hori:
Maju švarne djevoja, maju švarne djevoja,
Maju švarne djevoja, asnad nam otvori.*

*Otvor, milá, dvore, otvor, milá, dvore.
Otvor, milá, dvore, otvor, milá, dvore:
Us som vaše dvore, us som vaše dvore,
Us som vaše dvore zabov otvarati.*

*A kec ci ti zabov dvore otvarati
a kec si ti zabov dvore otvarati
a ja som zabudla a ja som zabudla
a ja som zabudla t'eba milovat'.*

*Us sa nám, Anička, zlámala lavička.
Us sa nám, Anička, zlámala lavička,
Gde sme sedávali, gde sme sedávali,
Gde sme sedávali spolu od malička.*

*A kec sa zlámala, dáme si hu spravit.
A kec sa zlámala, dáme si hu spravit
a budeme sedat a budeme sedat
a budeme sedat jak sme sedávali.*



Z hudobného dedičstva sa vo forme zvukového zápisu zachovala pieseň v podaní Tonky Ječmenicovej, rodenej Božikovej, ktorej originálne slová sú uverejnené v publikácii *Slovaci u Lipovljanima* (str. 32). Autori publikácie naznačili vplyvy trnavského nárečia (Tonkini predkovia pochádzali z Veľkých Kostolian pri Trnave), a tiež vplyvy chorvátskeho jazyka a tomu prispôsobený prízvuk.

Zvláštna starostlivosť bola venovaná zachovaniu slovenského jazyka v miestnej škole založenej ešte v roku 1770. Tu sa k vyu-

čovaniu systematicky pristupovalo už od roku 1932, a najmä od roku 1935, kedy bol učiteľom slovenského jazyka v tejto škole Pavol Hegy. Od roku 1937, počas a po II. svetovej vojne vzdelávanie v slovenskom jazyku viedla Ludmila Shejbalova (vydatá za Slováka Kolejaka). V práci pokračovala aj po začiatku pôsobenia slovenskej školy, čo sa udialo 15. februára 1946. Od r. 1951 do r. 1954 školu viedla Štefania Chytilova, a do zániku v roku 1957 Tereza Žilaji a Ondrej Jakuš.



Baletna grupa u Lipovljanima, 1930.



Glumci kazališne predstave „Kameny chodníček“, 1939.

Z divadelnej histórie



Foto: I. Hudec

Z divadelnej histórie Lipovľan

Už som viackrát zdôrazňoval, že počas ČS besedy, osobitne počas služby našej milovej pani učiteľky Ľudmily Kolejakovej (rod. Scheibalovej), bolo odohraných mnoho divadelných predstavení a Anna Kulranová sa pamätá, že hrala v nasledujúcich predstaveniach: Stráža spod hája, Konopáreň, Prevrhnutá solníčka, Ľudia...

Nedávno sme dostali od Žemľovcov fotografiu z roku 1939 so zapísanými údajmi, ktoré nás zaujímajú a niekedy nám i chýbajú. Na fotografii je uvedený názov divadelnej hry Kamenný chodníček, odohranej v roku 1939.

Postavy: herci - amatéri
Brezovský Antun Kolejak
Tereza Júlia Hrmová
Mišo Vendel Urbanovský
Adam Jozef Dubec
Zuzka Mária Vízeková
Ondro Ivica Žemľa
Beta Mariana Kolejaková
Juro Jozef Krajčí
Verona Mária (Mokrá) Renduličová
Evuša Mária Urbanovská
(I. Hudec)



PÁRANIE PERIA

foto: I. Hudec



I počas tejto dlhej a nudnej zimy vo viacerých lipovľanských rodinách sa zoskupujú ženy pri páraní peria. Tento zvyk trvá odnepamäti a na obrázku vidno ženy, ktoré začiatkom marca ukončili viac večernú prácu u prof. Zrinky Desicovej.

Počas párania ženy sa hostili teplými lápojmi a koláčmi a na konci páračiek o Lipovľančania nazývajú „dodračkamy“ zvyčajne sa pripraví bohatá večera s pečou, húskou, koláčmi a inými lipovľanskými špecialitami.

Kedysi dávno na páračky prichádzali dievky a pri „dodračkách“ sa im pripájali mládenci. Mnohí mladí ľudia v tých časoch sa pri tejto príležitosti zamilovali a uzavreli manželstvo.

Dnes je to už inak. Na páračky prichádzajú hlavne staršie ženy, ako vidno na obrázku (s niekoľkými výnimkami). Sú to (zľava napravo): Mária (Nena) Štelmová, rod. Vincentová, Jozefka Najevová, rod. Nvotová (Zrinkina matka), Lýdia Štiksová, Anda Štiková, Milka Hubaková, rod. Brnušaková, Ľudmila Mira Matrková, Anna Mišková, Ljubica Jelčicová, Milka Hrmová a prof. Zrinka Desicová. Spozná stojí Milka Štrbanová.

Zo spomenutých až štyri sú členkami MS. Prof. Zrinka výnimočne dobre roz-

práva po slovensky a rada by sme ju mali v Matici.

Pri páračkách sú neodmysliteľné „miestne ústne novinky“, čo je časťou lipovľanskej folklórnej reality. Páračky trvajú každý deň od 19. do 22. hodiny a všetku účasťníčky netrpezlivo očakávajú „dodračky“. Prof. Desicová má manžela Željka a tri krásne dcéry, z ktorých dve študujú, kým najmladšia Željka ešte navštevuje základnú školu. A práve ona a jej spolužiačka Ivana Nvotová na akadémii pri príležitosti zaznamenávania Dňa školy a Dňa obce budú recitovať slovenské vlastenecké básne. Zrinke perie pride vhod na doplnenie bohatého vena, ktoré ako každá dobrá mama pripravuje svojim dcéram.

Zaželajme všetkým ženám z obrázka veľa zdravia, aby sa aj o rok zoskupili a svojimi usilovnými rukami párali peria a tak zachovali tento tradičný lipovľanský zvyk.

(Ivan Hudec)

Fašiangy

Ako každý rok, tak aj tohto roku maškary z okolia Lipovľan v nedeľu popoludní, prejdú lipovľanskými ulicami. Tradične v sprievode dychovej hudby z Banovej Jarugy a pred okresným domom bude zapálený mesopust, ktorý je zaiste vinný za všetko zlo tohto sveta.

Deti navštevovali domy v nedeľu, pondelok a v utorok.

Aj sám si pamätám, že sme ako deti k susedovi Slovákov prichádzali pod oblok a spievali sme piesne a na strofu jednej sa pamätám.

Fašiangy, Turíce, Veľká noc ide,
Kto nemá kožucha, zima mu bude...

Keď sme pieseň zaspievali, po krátkom rozhovore domáci nám na naše paličky nastokol špekáčky, klobásy...

Aj dnes mám najväčšiu radosť z detí, keď pred dverami zaspievajú piesne a keď



im dám nejakú kunu, cukrik, alebo pam-puch.

Nech zotrva táto obyčaj, ktorá podľa ľudových povíer odháňa zimu a zvestuje slnečnú jar.

Na fotografii je zachytená návšteva troch susedkiných vnúčat oblečených ako maškary.

(Ivan Hudec)



Lipovljanske svadbe i na manjoj fotografiji nošnja iz Stare Ture (Slovačka), oko 1940.



Priezviská zo zoznamu vojnových obetí

Vojny, ktoré sa udiali v 20. storočí, predovšetkým dve svetové vojny, si vyžiadali svoje obete a zanechali stopy aj v radoch slovenskej národnostnej menšiny v Lipovljanoch. Na lipovljanskom cintoríne sa nachádza pamätník z I. svetovej vojny (1914 – 1918), na ktorom sú napísané vždy aktuálne slová, bez ohľadu na ideológiu a národnostnú príslušnosť. Napísané tam je:

**„NECH ŽIJE TEN,
KTO PADOL ZA DOMOV .
... SLÁVA HRDINOM!**

Medzi padlými boli aj Slováci: **Daniel Zaborsky, Ivan Domin, Štefan Kobela, Anton Turas, Jozef Duriš.**

Najviac Slovákov padlo v II. svetovej vojne. Dôležitú rolu zohrala blízkosť fašistického tábora Jasenovac, ako aj odplata za partizánske akcie. Medzi padlými boli aj civilní obyvatelia, ktorí sa stali obeťami minových polí, zablúdených guliek. Neboli príslušníkmi armády, keďže tejto povinnosti sa najmä ako cudzí štátni príslušníci často vyhýbali. Počas vojny sa o nich zo Slovenskej republiky (1939 - 1944) starala Národná jednota so sídlom v Záhrebe. Najnovší zoznam uverejnený v knihe Alojza Buljana – Franja Horvata: *Prešućivane novljanske žrtve* (Nakladnik Ogranak Matice hrvatske Novska, Novska 2011) uvádza aj mená Slovákov (miesto



I lipovljanske ratne žrtve našle su mjesto u knjigama na tu temu lokalnih autora Alojza Buljana i Franje Horvata

Lipovljani str. 877-918) – 80 osôb v zozname obetí fašizmu a 5 civilných obetí komunizmu (abecedne):

Obete fašizmu: **Antal Mijo, Baranek Josip, Bendar Blaž, Boško Augustin, Božik Leopold, Čiž Andrija, Dijan Jano, Dijan Ivan Janko, Dijan Slavko, Dubec Ivan/ Valent, Dubec Josip, Galo Josip, Hepner Petar, Hrmo Ivan, Hrmo Josip, Karvaš Antun, Karvaš Franjo, Karvaš Marija r. Čiž, Karvaš Marija r. Žačko, Karvaš Marija Ljubica Marijanka r. Markotić, Karvaš Stjepan, Karvaš Zdenka, Kiseli Ivan, Klimek Ivan, Klopček Ivan, Klopček Vinko, Kobela Bohumil (Bogumil), Kobela Ciprijan, Kolejak Antun, Kolejak Ivan, Krajči Ivan, Krajči Josip, Krajči Jozef, Krajči Štefan, Krnčok Stjepan, Libo**



Daniel, Mačkala Hinko (Čech, otec narođený na Slovensku - pripomenka I. Hudec), Marko Đuro, Mokoš Petar, Mokry Petar, Mokry Štefan. Mokry Valent, Očko Zbislav Gabrijel, Pariža Ivan, Pariža Juraj, Pavčo Franjo, Pavčo Ivan, Pieš Ivan, Pirog Josip, Pivarči(k) Ivan, Puliš Imbro, Ribar Stjepan, Stanković Ignac, Stanković Martin, Škopec Antonija, Škulteti Vendel, Štrban Martin, Šulc Andrija, Šulc Stjepan, Tisaj Mijo,

Turas Ivan, Uhrin Franjo, Uhrin Martin, Urbanovski Bohumil, Urbanovski Vendelin, Vajs Josip, Vincent Andrija, Vincent Antun, Vincent Josip, Vincent Stjepan, Vrabček Ivan, Zaborsky Šandor, Zaborsky Vlado, Žemla Josip i Žemla Ljudevit.

Obete komunizmu: Đuriš Slavko, Fieber Josip, Hrmo Lovro, Lacko Josip, Libo Daniel.



Spomen žrtvama logora u Jasenovcu



Cesta zožltnutej fotografie a našich spomienok

Minulé leto z Anglicka (Winster) v Lipovľanoch sa zastavil Slavko (Louis) Vincent pri sestre Márii Štelmovej, rodenej Vincent. Priniesol malú zožltnutú fotografiu z roku 1945 s prosbou, aby sme mu pomohli odhaliť osoby, ktoré sa na nej nachádzajú. Totiž toho roku sa vydávala Anka Hudecová za Jozefa Richu a na fotografii sú aj Slavko, ako družba s Maricou Hudecovou vydanou Žaničovou. Je všetkým známe, že lipovľanskí Slováci si zachovali svoju slovenskú štátnu príslušnosť a tým sa mnohí v priebehu druhej svetovej vojny a aj po nej, hoci boli narodení v Chorvátsku, presťahovali na Slovensko. Anka a Jozef Richa, Slavko (Louis) Vincent, Jožko Hudec, Jozef Dudaš...- osoby

z tejto svadobnej fotografie - po vojne vyrazili trnistou cestou cez Rakúsko, cez rôzne utečenecké tábory, na Slovensko. Boli to ťažké časy. V Rakúsku pobudli v rôznych táboroch, v rôznych často aj zbytočných karanténach, o čom Slavko píše v almanachu svojho mesta v Anglicku pod titulkom: Winster - A PEAK DISTRICT WILLAGE REMEMBERS. Zaznamenal hrôzu, ktorú zažil na svojej ceste do Lipovľan, cez Rakúsko a Slovensko do ďalekého Anglicka.

Ale každé zlo nesie aj nejaké dobro. Tak sa Slavko počas pobytu na Slovensku vyučil remeslo elektrikárske, ktoré mu v novej vlasti, v Anglicku pomohlo nájsť si prácu a vyslúžiť si dôchodok, ktorý dnes užíva.

02/2004 PRAMEŇ | 13

Existuje tiež povojnové rozprávanie Slavka Vincenta, Slováka narodeného v Lipovľanoch, ktorý potom vojny utiekol, potom v Rakúsku prežil tábor. Odišiel na Slovensko, odtiaľ do Anglicka a v anglickom jazyku popísal svoju „krížovú cestu“.

Vo vlasteneckej vojne (1991-1995) Lipovľani zohrali dôležitú strategickú a operatívnu úlohu, keďže sa nachádzali neďaleko frontu. Bolo tu veliteľstvo Operačnej skupiny „Posavina“,

pod velením ktorej už na jeseň 1991 boli oslobodené aj jednotlivé sídla v západnej Slavónii (Bujavica 14. október 1991- prvé oslobodené v Chorvátsku). V tých časoch sa obzvlášť intenzívne preukazovala starostlivosť o vysídlené osoby a utečencov, v rámci ktorej dánsky Červený kríž vybudoval pre tieto osoby samostatné sídlo. Vo vlasteneckej vojne ako chorvátsky vojak zahynul Slovák **Antun Marko**, a ako civilná obeť Slovenka **Mariška Vizek**.



Obitelj Rubaninsky u Slovačkoj, 1945.



Sestrične Petrone Sudra iz Slovačke



Rodbina Petrone Sudra iz Slovačke



*Marija i Josip Ivanec
te Katarina Vincent s djecom, 1952.*



Slováci a Lipovljanské stretnutia

Po ukončení práce slovenskej školy sa desiatky rokov v Lipovljanoch slovenská reč a kultúrne dedičstvo zachovávali prostredníctvom piesní a folklórnych predstavení, ktoré sa verejnosti začali intenzívnejšie prezentovať cez Lipovljanske stretnutia. Tradícia bola založená v r. 1975 s cieľom podporovať hodnoty národnostných menšín. Názvy jednotlivých podujatí sú zaužívané v národných jazykoch menšín. Okrem folklórnych vystúpení, hlavne miestneho KUS Lipa, Slovákov prezentovali aj účinkujúci z Josipovca, Jelisavaca...

Na tému ochrany kultúrneho dedičstva národnostných menšín sa uskutočnili aj viaceré odborné stretnutia. V roku 1985 prispel k téme formovania národnostných menšín Lipovljan a blízkeho okolia, a teda aj slovenského, Đuro Vidmarović (nar. 1947, v susednej obci Piljenice) K slovenským tradíci-

ám a k charakteristikám tradičnej ľudovej kuchyne v Lipovljanoch sa ako informátori vyjadrili Emilija Kokolek, Marija Klopček, Ivka Dalenjak (rod. Mokry), Ankica Vincent a Julijana Ribar. Taktiež boli k problematike vydané publikácie. Časopis pod názvom „Výskum, prezentácia a ochrana kultúry národnostných menšín“, o ktorého vydávanie sa pričínal Slovák Josip Krajči, v súčasnosti predseda lipovljanskej Matice slovenskej, vydala Rada a Organizačný výbor Lipovljanských stretnutí spolu s Inštitútom pre výskum folklóru Zahreb. Josip Krajči a rovnako ako aj Matica slovenská vyvíjali úsilie na znovuoživenie spomínaného podujatia, ktoré sa od roku 2010 uskutočňuje pod záštitou prezidenta Chorvátskej republiky, Iva Josipovića.



Lipovljanski susreti, 1977.



OŽIVENIE KULTÚRNEHO ŽIVOTA S MATICOU SLOVENSKOU LIPOVLJANY (1996 – 2011)

S demokratickými zmenami v Chorvátsku v 90-tych rokoch minulého storočia a ukončením Vlasteneckej vojny (1991 – 1995) boli utvorené podmienky na založenie organizácie, ktorej cieľom bude uchovanie slovenskej reči, piesní a tancov. Tieto aktivity boli pod-



Antun Marko, jedan od aktivnijih pokretača MS

porované aj slovenským veľvyslanectvom a chorvátskymi štátnymi inštitúciami. Jedným z najaktívnejších v spoločenskom živote Slovákov v Lipovljanoch, kde slovenské priezviská nie sú zriedkavé, bol Antun Marko.

Podľa demografického sčítania v roku 1991 sa ku Slovákom hlásilo 186 obyvateľov. Aj to bol ďalší dôvod na založenie Matice slovenskej v Lipovljanoch, prostredníctvom ktorej príslušníci tejto národnostnej menšiny mali možnosť spoznávať vlastné slovenské korene, mohli sústavne ochraňovať kultúrne dedičstvo a zveľaďovať dobré vzťahy s mater-skou krajinou – Chorvátskom.

Prvý predseda Ivan Hudec

Dňom zriadenia Matice slovenskej Lipovljany je 15. jún 1996. V súčasnosti, s pätnásťročným časovým odstupom, je možné tento deň pokladať za prelomový. Od tohto dňa bola v Lipovljanoch evidovaná činnosť slovenskej národnostnej menšiny, ich spolupráca s väčšinovým chorvátskym národom a organizovanou českou a ukrajinskou menšinou, a najmä nové aktivity v oblasti slovenskej kultúry. Špecifikom boli obojstranné vzťahy so Slovenskom. Dôvodom je pôvod Slovákov vysťahovaných do Slavónie, a taktiež vysťahovanie Chorvátov z Pounja ešte v 16. storočí do okolia Bratislavy.

Na toto, ako aj na všeobecne bohatý spoločenský život Slovákov v Lipovljanoch presvedčivo poukazujú ukážky z novín, najmä výstrižky z mesačníka Prameň⁴ z roku 1992. Stránky tohto mesačníka sú vzácnymi dokladmi bohatého slovenského spoločenského života v Lipovljanoch.

Matica slovenská v Lipovljanoch je jedenástou organizáciou tohto druhu v Chorvátsku. Založenie podporovali okrem obecnej správy Svätopluk Zeman (Veľvyslanectvo Slovenskej republiky), dr. Milan Činčura (Ministerstvo

⁴ Prameň – časopisu Slovákov v Chorvátsku



Na návšteve u priateľov

Veľmi radi sme vyhovelí pozvaniu našich priateľov z Chorvátskeho Grobu, aby sme sa zúčastnili na odvetnom futbalovom turnaji. A tak sme - my Lipovľančania - v dňoch od 6. do 8. marca tohto roku strávili v Chorvátskom Grobe pekné chvíle.

Organizátorom cesty bol FK "Slavonac" za pomoci Matice slovenskej v Lipovľanoch. Vedúcim cesty bol Želko Zorić, predseda FK "Slavonac" a taktiež člen obecnej rady, poverený starostlivosťou o školstvo, šport, spoločenské činnosti a spolky. Za Maticu sa o cestu pričínili Ivan Vincent a Ivan Hudec.

Ako člen vedenia FK "Slavonac" po prvý raz cestovali do Chorvátskeho Grobu Ivan Duda, vyšší inšpektor pri Ministerstve školstva a športu, tréner FK "Slavonac" Antun Ljubojević a futbalové mužstvo aj s manželkami.

Milo sme boli dojatí, keď nás už na hraničnom prechode na maďarsko-slovenskej hranici v Rajke čakal a privítal starosta obce Chorvátskeho Grobu Jozef Nemčovič so spolupracovníkmi a Tomáš Beseda z Bratislavského rozhlasu. Po privítaní sme vykonali prehliadku veľkolepej hydroelektrárne Gabčíkovo na Dunaji, ako aj vytvorené areály na vodné športy. Hlboko do povedomia sa nám vryli dojmy z impresívnych stavieb lodných brán, ale aj starostlivosť o životné prostredie.

Bratislavu sme si najskôr pozreli tak iba z autobusu, aby sme mali čas ubytovať sa v hoteli "Barónka". Voľné popoludnie nikto neoddychoval, radšej sme si prezerali Bratislavu. Dvaja členovia našej Matice boli pozvaní do Bratislavského rozhlasu a bol s nimi uskutočnený rozhovor. Vedenie cesty zasa navštívilo Veľvyslanectvo Chorvátskej republiky na Slovensku v Bratislave. Ale ani po večeri sme veľa neoddychovali, lebo nás zaujímal kultúrny život Bratislavy. A futbalisti mali hlavnú starosť, dobre odohrať futbalové zápasy so starými priateľmi na turnaji.

V sobotu sme cez Pezinok, kde sme si prezreli galériu keramiky odišli do Chorvátskeho Grobu. Tu sa konal futbalový turnaj. FK "Slavonac" zohral prvý zápas s Čiernou Vodou (miestna časť obce Chorvátskeho Grobu) a vyhral 4:0. Potom sme položili kyticu kvetov k buste dr. Josipa Andrića. A naši priatelia nás pohostili dobrým obedom. Potešilo nás, že sa k nám pridal aj pán Branko Stapar - Agramer, ktorý mal tiež radosť z nášho stretnutia.

Popoludní sme hrali finálny zápas s FK "Chorvátsky Grob", ale sme nedokázali zvíťaziť. A tak sa turnaj zakončil takto:

1. FK "Chorvátsky Grob"
2. FK "Slavonac" Lipovľany
3. FK Pezinok
4. FK Čierna Voda

Putovné poháre rozdelil Ante Ivković, radca Veľvyslanectva Chorvátskej republiky v Bratislave, ktorý sa potom spolu s nami zúčastnil aj na kultúrno-umeleckom programe. Program pripravil Kultúrno-umelecký spolok "Chorvátčanka" pod vedením pani Felicie Hrzíčovej. Bol to krásny zážitok počúvať chorvátske a slovenské piesne. Osobitne nás dojala hymna Chorvátskemu Grobu.

Po večeri a priateľských rozhovoroch pohlí sme sa okolo polnoci smerom do Chorvátska. Hostitelia nás odprevadili až po hranicu. A Lipovľančania už v autobuse začali myslieť na to, ako sa odplatiť milým Chorvátskogrobanom, ako a kedy ich najlepšie privítať zasa v Lipovľanoch - lebo sú to už osvedčení dobrí priatelia - Slováci i Chorváti.

A Matica slovenská v Lipovľanoch je spokojná, že naša slovenská menšina v Chorvátsku tak úspešne spolupracuje s chorvátskou menšinou, ale i so Slováckmi na Slovensku.

Ivan Hudec



U Slovačkej s gostoljubivim domačinom – KUD-om Chorvatanka, 1999.

zahraničných vecí Slovenskej republiky), Zlatko Jevak (predseda Matice slovenskej v Záhrebe) aj dr. Emil Horák (lektor slovakistiky na Filozofickej fakulty v Záhrebe). Päťdesiat zúčastnených Slovákov zvolilo výkonný výbor v zložení Ivan Hudec (predseda), Josip Krajči (podpredseda), Marica Tisaj (tajomníčka), Ivan Vincent a Ljubica Kozina Zaborsky (členovia). Do dozornej rady boli zvolení Antun Marko (predseda), Vinko Krajči a Drago Vincent (členovia) a Anđelka Štelma (spravovanie finančných záležitostí).

V krajine predkov so slovenskými Chorvátmi

Už niekoľko dní po registrácii lipovljanskej Matice slovenskej, presnejšie už 4. a 5. októbra 1996, boli jej členovia hosťami Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej

republiky. Obzvlášť srdečné bolo stretnutie s veľvyslancom Chorvátskej republiky Gjurom Deželićem a jeho manželkou. V Chorvátskom Grobe⁵ členovia KUS Lipa predviedli zaujímavý program a FK Slavonac odohral jeden z najlepších turnajov, pričom vyhrali prvé miesto. Tieto prvé vystúpenia v krajine predkov zostanú dlho zaznamenané v pamäti lipovljanských Slovákov. Takto začala jedna z najkrajších tradícií, s ktorou súvisí založenie Matice slovenskej Lipovljani. Len týždeň potom, 10. a 11. októbra hosťovalo v Lipovljanoch a Kutine bábkové divadlo „Bimbonka“ pod vedením architektky Violy Bajanik z Dunajskej Lúžnej. Ich vystúpenie v Chorvátsku zabezpečila Mgr. Viera Tapalagová zo strediska Matice slovenskej v Bratislave.

⁵ obec blízko Bratislavy, kde žijú slovenskí Chorváti



Bolo to obdobie nadšenia a začiatkov spolupráce s KUS Lipa, ktorý vlastnil šesť párov slovenských krojov ešte z obdobia Lipovljanských stretnutí. Vďaka Margite Ibriksovej a Borislavovi Tisajovi bola obnovená choreografia remeselníckeho tanca „Burov“. Pod vedením Ljubice Kozina Zaborsky pôsobila výtvarná skupina, literárnu viedol Ivan Hudec. V lipovljanskej knižnici bol otvorený aj kútik slovenskej knihy.

Lipovljani a Svetový rok Slovákov

Začiatkom roku 1997 bol zrealizovaný prieskum o potrebe doplnkovej výučby slovenského jazyka. Pri príležitosti piateho výročia založenia Matice slovenskej privítali 5. októbra Lipovljanci priateľov z Chorvátskeho Grobu. Tohto podujatia sa zúčastnili aj slovenský veľvyslanec v Chorvátskej republike dr. Matúš Kučera a predseda Matice slovenskej dr. Jozef Markuš. Uskutočnil sa futbalový turnaj (hrali tri mužstvá). KUS Lipa predviedol bohatý kultúrno-umelecký program. Lipovljani sa týmito aktivitami prezentovali v rámci osláv Svetového roku Slovákov.

V októbri, pri príležitosti Mesiaca knihy, predseda Matice slovenskej Jozef Markuš daroval miestnej knižnici 50 kníh. Čoraz častejšie boli v časopise chorvátskych Slovákov Prameň príspevky z Lipovljan. Najčastejšie bol autorom predseda MS Ivan Hudec.

Začiatkom roku 1998, presnejšie od 2. do 9. januára sa uskutočnil kurz folklóru pod vedením Stanislavy Zvarovej a Milana Semíka. Na kurze sa aktívne zúčastnili členovia KUS Lipa a nacvičili dve choreografie z regiónu Gemer. Lipovljani boli hostiteľmi folklórneho súboru Chorvatanka zo Slovenska, ktorý v športovej hale predviedol bohatý kultúrno-umelecký program. Deti z Chorvátskeho Grobu sa týždeň učili chorvátsky jazyk. Od 6. do 8. marca lipovljanský FK Slavonac pobudol na Slovensku v Chorvátskom Grobe, kde v turnaji získal druhé miesto.



*Ivan Hudec prvi i Branko Vincent
drugi predsjednik MS Lipovljani*

Na čele MS Branko Vincent – Spomienka na kardinála Haulíka

Na valnom zhromaždení 14. februára 1999 požiadal Ivan Hudec zo zdravotných dôvodov o uvoľnenie z postu predsedu. Druhým predsedom Matice slovenskej Lipovljani sa stal Branko Vincent. 11. júna toho roku sa pri príležitosti 130. výročia smrti prvého arcibiskupa záhrebského, prvého chorvátskeho



Lipovljanski matičari u Prievdzi (gore) i Trnavi (dolje)



kardinála, pôvodom Slováka, Juraja Haulíka zúčastnili v jeho rodisku, v Trnave, spomienkovej slávnosti aj lipovljanski Slováci. Okrem prvej návštevy Trnavy záhrebským arcibiskupom Josipom Bozanićom, sa uskutočnili aj iné významné stretnutia, napr. s bratislavsko-trnavským arcibiskupom Jánom Sokolom, pápežským nunciom v Slovenskej republike, veľvyslancom Chorvátskej republiky na Slovensku Gjurom Deželićem – teda s viacerými významnými osobnosťami z kultúrneho a spoločenského života Chorvátskej a Slovenskej republiky. KUS Lipa v Trnave a v Chorvátskom Grobe predviedol zaujímavý program.

Po prvýkrát bola v tomto roku spomenutá spolupráca Matice chorvátskej a Chorvátskeho katolíckeho spolku sv. Jeronima. V bohatej chronológii aktivít z tohto roku má dôležité miesto 2. a 3. december. V Bratislave sa v tomto termíne uskutočnila vedecká konferencia pod názvom *Slováci v Chorvátsku – minulosť a prítomnosť*. Referát o lipovljanských Slovákoch *Život Slovákov v mnohonárodnostnej obci Lipovljani* predniesol predseda MS Branko Vincent. Vystavené boli výtvarné diela autorky Ljubice Koziny Zaborsky, fotografie a kniha o Slovákoch v Lipovljanoch.

Pri prameňoch pôvodu

Matica slovenská v roku 2000 zorganizovala úspešnú študijnú cestu na Slovensko,

pod názvom „K prameňom“. Na túto tému sa diskutovalo v mestách odkiaľ sa do Lipovljan prisťahovalo najviac Slovákov. Účastníci tejto študijnej cesty vzdali hold svojim predkom pri ich hroboch. Lipovljanski Slováci v pravlasti navštívili Žiar nad Hronom, Trubín, Lovčicu, Kosorín, Prievidzu, Bojnický zámok, Kanianku, Porubu, Lazany, Nedožery-Brezany a samozrejme Chorvátsky Grob a Bratislavu.

V roku 2001 sa uskutočnili úspešné vystúpenia KUS Lipa a spevokolu Lira na prehliadkach, ktoré zorganizoval Zväz Slovákov, ako aj vystúpenia na viacerých obecných podujatiach. V priebehu roku 2002 bola zorganizovaná študijná cesta Matice slovenskej a KUS Lipa do Detvy a na Oravu, v rámci ktorej navštívili Hriňovú. Pri príležitosti Dňa matiek spolu s DFS Vrchárik zrealizovali spoločné vystúpenie. Študijná cesta pokračovala do mesta Dolný Kubín a do Trstenej. Spiatočná cesta viedla cez Banskú Bystricu.

Dobrovoľný hasičský spolok Lipovljani sa vo Fínsku zúčastnil hasičskej olympiády, kde z 52 zúčastnených oddielov získal výborné 13. miesto. Medzi účastníkmi boli aj Slováci: Željko Čiž, Zlatko Piješ, Zlatko Brnušak. Vystúpili aj Marijan Jajtić, Damir Hubak, Veljko Hubak a Zvonko Špoljarić, ktorých matky sú Slovenky.

Na FESTNAM⁶ Slovákov folklórnym vystúpením predstavila Matica slovenská Međurić. KUS Lipa i spevokol Lira zrealizovali

⁶ Festival národnostných menšín



vali úspešný koncert v Badljevini. Na Vianoce s programom vystúpili aj v Lipovljanoch. V sviatočnej atmosfére sa predstavila Anamaria Neradova s hrou na harmonike, ktorá v súťaži v Kopenhagene vybojovala 12. miesto. Na tento rok si budú v dobrom a tiež dlho pamätať Ivan a Sunčica Hudecovci. Zúčastnili sa oslavy 450 rokov Chorvátov na Slovensku. Potom autobusom a vlakom, vo vlastnej réžii precestovali takmer celé Slovensko. V Chorvátskom Grobe ich pohostila spriatelena rodina Nemčovičovcov.

Pri pomníku Martina Kukučina a pamätnom mieste obetiam Vukovaru

Rok 2003 bol význačný akciami nielen lokálneho významu, ktoré obohatili spoločenský život Slovákov. Spolu s Maticou slovenskou Záhreb sa lipovljanski Slováci 24. mája zúčastnili v Lipiku na odhaľovaní pamätnej tabule spisovateľovi Martinovi Kukučínovi pri príležitosti 75. výročia jeho smrti. Tu známy lekár a výnimočne talentovaný spisovateľ prežil posledné dva roky života (1926 - 1928)⁷. Pri odkrývaní dvojjazyčnej tabule (dielo sochára Antuna Jurkića) KUS Lipa i spevokol Lira predviedli kultúrny program. Pamätnú tabuľu odkryli slovenský veľvyslanec v Chorvátskej republike Ján Patrik, poslankyňa českej a slovenskej národnostnej men-

šiny v Chorvátskom sneme Zdenka Čuhníl a predseda Matice slovenskej Jozef Markuš. Táto udalosť pripomenula aj 140. výročie pôsobenia Matice slovenskej (Slovensko), ktorá bola založená v roku 1863, a ktorej prvý predseda bol v rokoch 1863 - 1869 Štefan Moyzes⁸.

V tomto roku bol kultúrny život obohatený maliarskou výstavou Ljubici Koziny, rod. Zaborsky (vestibul „Privrednej banky“ v Kutine). Prezentovaný bol aj dar vtedy 80. ročného Janka Novote. Išlo o miniatúrnu maketu krosien (tkáčske stavy), ktoré boli aj funkčné. Na lipovljanskom FESTNAM kultúru, piesne a tance Slovákov predstavila folklórna skupina Franjo Strpač z Našického Markovca. Poďakovanie patrilo okrem moderátorov aj účinkujúcim, a to členkám Milke Hubak za vyhotovenie viacerých slovenských krojov a Željke Žanić, ktorá ručne vypracovala bohato vyšívajú zástery zo slovenského kroja.

Lipovljanci pobudli aj v Iloku, kde tiež pôsobí Matica slovenská. Tu lipovljansky spevokol Lira v kostole sv. Ivana Kapistrana odspieval niekoľko slovenských piesní. Cestou do Iloku matičiari navštívili mesto Vukovar. V meste, v ktorom počas vlasteneckej vojny padlo veľa vojakov a civilistov, vzdali pri kríži na pobreží Dunaja hold obetiam Chorvátskej vlasteneckej vojny.

⁷ Martin Kukučín (vlastným menom Matej Bencúr), narodený v r. 1860 v slovenskej obci Jasenová, významný obyvateľ Selca na ostrove Brač, vystahovalec do Ameriky

⁸ v tridsiatych rokoch 19. storočia profesor na Záhrebskej univerzite



Matica slovenská Lipovljani – hostiteľ Valného zhromaždenia Zväzu Slovákov

V roku 2004 bola Matica slovenská Lipovljani organizátorom aj účastníkom viacerých úspešných podujatí. Lipovljani boli 6. marca hostiteľom Valného zhromaždenia Zväzu Slovákov, ktoré viedol Ivan Hudec, keďže predseda Zväzu Slovákov Andreja Kurica sa stretnutia nemohol zúčastniť. Záznam o tom možno nájsť v časopise Prameň, a to na titulnej i ďalších dvoch stranách.

Aj v tomto roku sa koncom mája uskutočnila študijná cesta na Slovensko. V mestách odkiaľ Lipovljanci pochádzajú sa zoznámili so svojou rodnou krajinou. Zrealizovaná bola oslava 80. výročia KUS Lipa, ktorej je Matica slovenská vďačná, že do svojho repertoáru zahrnula aj časť folklórneho dedičstva Slovákov. Pri tejto príležitosti boli udelené čestné uznania Slovákom Josipovi Krajčiovi, Ljubici Kozina Zaborsky a Ivanovi Hudecovi.

Dobrá spoluprácu Matice slovenskej Lipovljani s KUS Lipa a spevokolom Lira pochválil aj predseda Zväzu Slovákov Andrej Kuric. Táto sa prejavila aj pri príležitosti vystúpenia na folklórnej Prehliadke slovenskej tvorby v Jelisavci v Chorvátskej republike. V rámci podujatia navštívili „Bizovacke toplice“ v okolí Jelisavca. Na oslavách 110. výročia prisťahovania sa Ukrajincov do Lipovljan, ktoré prebiehali 21. a 22. augusta, bol na FESTNAM výnimočne bohatý program, v ktorom sa predstavili aj Slováci, členovia KUS Ivan Brnik z Jelisavca.

Lipovljani boli 6. októbra hostiteľmi prehliadky spevokolov slovenskej menšiny „Keď sa ruža rozvíjala“. Pozitívne bola hodnotená organizácia, na ktorej sa podieľala Matica slovenská a špeciálne uznanie prejavila výbornému hostiteľovi Matica slovenská Rijeka. Dobrá je aj spolupráca s lipovljanskou farnosťou sv. Jozefa, v ktorej farár Stjepan Biber oslávil 25. výročia kňazského pôsobenia. Spevokol Lira, ktorý pravuje pri kostole sa predstavil aj na oslavách sviatku sv. Cecílie – patrónky spevákov. Medzi významné lipovljanske kultúrne počiny patrila aj celovečerný koncert všetkých občianskych združení, ktoré pôsobia v danej kultúrnej oblasti.

Znovu sa zaktivizovala Česká beseda (11. decembra), čo bolo spomenuté, popri zmienkach o slovenských aktivitách, aj v Prameni. Prameň zaznamenal i dianie v hospodárskom živote, najmä príbehy úspešných mladých podnikateľov. Medzi takých patrí aj Drago Tisaj, zakladateľ a majiteľ spoločnosti ELDINDG, ktorá sa zaoberá elektroinštaláciami, a ktorý je spolu s dcérami aktívny v Matici slovenskej a KUS Lipa. Bol to rok, v ktorom Ivan Hudec uverejnil verše v slovenskom jazyku v piesňovej zbierke Čeznje (Túžby), ktorá vyšla vo vydavateľstve Zväzu Slovákov.



Marcové valné zhromaždenie Zväzu Slovákov v Chorvátsku bolo v Lipovľanoch

Slovenská spoločnosť v Lipovľanoch

Dňa 6. marca 2004 Zväz Slovákov v Chorvátsku mal v Lipovľanoch valné zhromaždenie. Organizátor valného zhromaždenia bola Matica slovenská Lipovľany. Zúčastnilo sa ho 49 delegátov slovenských matíc a početní hostia spoločenského, verejného a politického sveta



Pred otvorením oficiálnej časti tohto podujatia náčelník okresu Lipovľany Stjepan Markanović vo svojom úrade prijal organizátorov a vysokých hostí valného zhromaždenia Zväzu Slovákov. V prihovore vyjadril vďaku a úprimnú radosť, že sa na jeho pôde po prvýkrát zoskupil celý slovenský svet z Chorvátska. Pri tejto príležitosti predseda MS Lipovľany Branko Vincent sa poďakoval za účasť veľvyslancovi SR v Chorvátsku Jánovi Petříkovi a do daru mu odovzdal krosnú, prácu tunajšieho Slováka.

Pred oficiálnym otvorením valného zhromaždenia Zväzu Slovákov členovia Kultúrno-umeleckého spolku LIPA zaspievali

chorvátsku a slovenskú hymnu. Otvorenie oficiálnej časti valného zhromaždenia, keďže sa ho predseda Zväzu Slovákov Andrej Kuric zo zdravotných dôvodov nemohol zúčastniť, zapadlo najstaršiemu členovi vedenia slovenskej komunity v Chorvátsku, prvému predsedovi a zakladateľovi MS Lipovľany, ctenému Ivanovi Hudecovi, ktorý s otvoreným srdcom privítal všetkých účastníkov na pôde multikulturálneho prostredia. Ako veľmi skúsený bol potom aj poverený pracovným predsedníctvom, aby viedol oficiálnu časť, a úprimne povedané, robil to veľmi múdro a účinne.

Členovia SKUS Ivana Brníka Slováka v Lipovľanoch



Dňa 21. augusta t. r. v kultúrnom dome v Lipovľanoch sa konal FESTNAM - festival piesní a tancov národnostných menšín. Okrem slovenského súboru z Jelisavca sa na ňom zúčastnili aj súbory Ukrajincov Karpaty, Sunjanka zo Sunja, mandolínový orchester Talianskeho spolku z Rijeki, Zväz Rusínov a Ukrajincov Vukovársko - sriemskej župy, Česká beseda z Končanice, FS Sándora Petöfího z Čakovca a Bosniacký spolok zo Siska.

Členovia slovenského súboru z Jelisavca na tomto festivale sa predstavili pestrou choreografiou A hrej, Javorový pníček a Kopala studienku, ktorá bola odmenená búrlivým potleskom. Publikum malo možnosť vidieť bohatstvo a rozkoš kultúrnej tvorivosti a tradície folklórnych súborov.

S organizáciou festivalu sme celkom spokojní. Prišli sme sem s veľkým záujmom a bolo, ako každý účastník povie, hrdosťou byť tu Slováka a ukázať, ako Slováci tancujú. Organizátor festivalu bol súbor ukrajinskej národnosti z Lipovľan Karpaty. Festival podporilo Ministerstvo kultúry Chorvátskej republiky a Zväz Rusínov a Ukrajincov Chorvátskej republiky.

Touto cestou FS Ivana Brníka Slováka sa chce poďakovať páňovi Brankovi Vincentovi, predsedovi Matice slovenskej Lipovľany, ktorý ochotne prispel pri tejto návestve a osvedčil sa ako ozajstný starostlivý hosť.

(Željislav Brník)

Matica slovenská Lipovľany zorganizovali pozoruhodné podujatie

Celovečerný koncert spolupatričnosti v Lipovľanoch



Lipovľany sú špecifické viacnárrodnostné prostredie, predovšetkým bohaté na kultúrnu minulosť, súčasnosť a budúcnosť. Preto sa Matica slovenská Li-

po programe všetci príjemne cítili. Na koncerte vystúpili: spevácky súbor Lýra, ktorý sa pod vedením dirigenta prof. Franju Radića predstavili troma slovenskými a troma chorvátskymi piesňami, zatiaľ čo súbor Lípa reprezentovali tri generácie. Najmladšia pod vedením Ivany Ibrikso-

skými tancami. Na koncerte bola aj delegácia z Chorvátskeho Grobu zo Slovenska na čele s pánom Jozefom Nemčovičom. Publikum nešetřilo dlane a vedelo odme-



povľany rozhodla zjednotiť všetkých kultúrnych činiteľov koncertom spolupatričnosti, ktorý sa konal 5. októbra t. r. pred preplnenou sálou spoločenského domu a konal sa v rámci slávnostných dní Lipovľan, keď MS usporiadala aj festival slovenskej hudby a piesní. Aby pohoda bohatého programu bola úplná, zhromaždili sme aj rodičov strednej a najmladšej tanečnej skupiny, ktorí sa pričínili, aby sa



vej-Tóthovej vystúpila s niekoľkými detskými hrami, stredná pod vedením N. Zoričovej predviedla slovenský tanec z Gemera a najstaršia pod vedením Dragu Tisaja sprítomnili choreografiu z oblasti Brodskeho Posávka. Spolok Karpaty, ktorý vedie Ivan Laluš, vystúpil s ukrajín-



nit' kvalitne predvedený program. Po programe a spoločnom pohostení tamburášsky spolok Šegrti, ktorý je inak súčasťou súboru Lípa, sa postaral o celonočnú zábavu. Spevácky súbor Lýra zaznamenal večer 5. októbra mimoriadny úspech aj na vystúpení v neďalekej Kutine, ktoré oslavovalo svoj Deň mesta v programe vystúpil pohostinne aj SZ Dunje, ktorý takisto oslavoval 10. narodeniny. (I. Hudec)



Nové choreografie vďaka slovenským odborníkom na folklór

Na volebnom zhromaždení 11. februára 2005 bol opäť za predsedu zvolený Branko Vincent, a namiesto Vinka Krajčija za člena výkonného výboru Robert Ivanec. Zvolená bola aj dozorná rada v zostave: Anjička Kubranova, Vinko Krajči a Drago Vincent. Pozdravy členom valného zhromaždenia poslali KUS Lipa a spevokol Lira, ktorí reprezentujú Chorvátsko, Lipovljani, ale aj slovenský folklór všeobecne. Pozdravy tiež zaslali predstavitelia českej a ukrajinskej menšiny a primátor obce Lipovljani Stjepan Markanović. Pri príležitosti sviatku sv. Jozefa (19. marca), ktorý je považovaný za obecný sviatok a sviatok župy, prispeli v kultúrnom programe Novotova a Desičeva recitáciami v slovenskom jazyku. Na udalosti sa samozrejme podieľali aj KUS Lipa so slovenským repertoárom a spevokol Lira.

V danom roku folklórny súbor vystúpil vo viacerých mestách. V Zokovom Gaji vystúpili na detskej prehliadke a v Osijeku v rámci Týždňa kultúry Slovákov na 23. prehliadke slovenskej tvorby v Chorvátskej republike. Vlastné výtvarné diela prezentovala Ljubica Kozina, rod. Zaborsky, a verše Ivana Hudeca čítala Branka Baksová. KUS Lipa v Kaptole pri Požege prezentoval slovenským folklórnym repertoárom slovenskú menšinu žijúcu v Chorvátskej republike. Na prehliadke českých folklórnych skupín (žatevné slávnosti) KUS Lipa vystúpil so slovenským reper-

toárom. Tiež sa prezentoval v Generalskom Stole...

Spoločné vystúpenie s členmi spevokolu Lira sa zrealizovalo 17. júna na festivale chorvátskej menšiny na Slovensku, v Devínskej Novej Vsi. Pozdrav „dobar dan“ v chorvátskom jazyku účinkujúcim z Chorvátska venoval prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič, a takto všetkým pripomenul vlastný chorvátsky pôvod.

Na Slovensku sa vystúpenia uskutočnili na viacerých scénach a so spevom sa predstavili aj počas omši. Jezuita a jazykovedec Ferdinand Takáč narodený v roku 1920 v Chorvátskom



Pater Ferdinand Takač

Grobe slúžil tieto omše v chorvátskom jazyku. V tomto roku KUS Lipa pod odborným vedením Aleny Furmankovej zo Slovenska nacvičil dve choreografie: Šariš polku (východné Slovensko) a Tanec z Liptova. Deti nacvičili niekoľko detských hier. Bol to rok bohatej kultúrnej činnosti Matice slovenskej.



Orchester Slovenského rozhlasu v Lipovljanoch – Spevokol Lira v koncertnej sieni Vatroslav Lisinski

Pre spevokol Lira bol rok 2005 veľmi úspešný. Spolu s KUS Ivan Brnik z Jelisavca predstavil slovenskú menšinu na scéne počas FESTNAM, ktorý sa konal pod záštitou prezidenta Chorvátskej republiky Stjepana Mesića. Piesňou *Nitra, milá Nitra* 5. novembra spevokol v Lipovljanoch zahájil návštevu Orchestra Slovenského rozhlasu pod vedením Miroslava Dudíka. Program uzatvorili spoločným číslom, v ktorom s hudobným sprievodom orchestra, spevokol štvorhlasne predniesol pieseň *Tancuj, tancuj*. K úspechu vystúpenia prispeli mr. sc. Marija Dobrikova, lektorka slovenského jazyka na záhrebskej Filozofickej fakulte a jej manžel Vladimír, ktorý program moderovali, a tiež spievali v sprievode orchestra z Bratislavy.

12. novembra spevokol Lira reprezentoval Maticu slovenskú na festivale „Keď sa ruža rozvíjala“ v Rijeke, a už v nasledujúci deň v koncertnej sieni Vatroslav Lisinski v Záhrebe. Vo veľkolepej sieni chorvátskej kultúry sa spevokol predstavil s piesňou *Nitra, milá Nitra*. KUS Ludevita Štura z Iloku sa prezentoval folklórno-tanečným programom. Takto úspešne predstavili Zväz Slovákov na výročnom koncerte kultúrno-umeleckej tvorivosti národnostných menšín v Chorvátskej republike.

Pri príležitosti prezentácie Zborníka Moslaviny, ktorý vydalo Kutinské múzeum

Moslaviny vystúpil s niekoľkými piesňami spevokol Lira. Počas roka sa pracovalo v mnohých oblastiach. V prítomnosti novovymenovaného poradcu pre školstvo, prof. Andreja Kurica, bol prerokovávaný návrh o vyučovaní slovenského jazyka v ZŠ Josipa Kozarac v Lipovljanoch, ktorého sa plánovalo zúčastňovať 12 žiakov.

Česká beseda predstavila vo vydavateľstve Jednoty z Daruvaru knihu „Česi a Slováci v Lipovljanoch a Krivaji“. Pri príležitosti osláv prvého výročia činnosti Českej besedy v Lipovljanoch vystúpila divadelná skupina Českej besedy z Končanice. Naštudovaná bola hra slovenského spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského „Ženský zákon“.

V Prameni sú spomínané aj rodinné jubileá, napr. 40. výročie manželstva Boženy a Tončeka Turasovcov. V rádiu Osijek boli každú nedeľu od 19.10 do 19.30 vysielané príspevky z Lipovljan v slovenskom jazyku. V tomto roku sa začal tlačiť *Glasnik Općine Lipovljani* (redaktor Josip Debeljak), v ktorom sú uverejňované informácie zo života Slovákov. Aj rozhlasové vysielanie v Novskej informovalo o činnosti Matice slovenskej Lipovljani. V stredu a piatok od 8.00 do 15.30 bola otvorená knižnica v Lipovljanoch, ktorá ponúka možnosť požičiavať si slovenské knihy a videozáznamy.



Priateľstvo a spolupráca Matice slovenskej Meďurič a susednej Matice slovenskej Lipovljani

Rok 2006 sa niesol v znamení jubilea – 10. výročia Matice slovenskej. Okrem tradičných, objavujú sa aj nové podujatia. Jedným z nich je kultúrno-športová akcia „Leto v Lipovljanoch“, ktorá sa koná počas víkendu v polovici júla. Zúčastňujú sa na nej domáci, Slováci z Lipovljan, ale aj Slováci z neďalekého Meďuriča (mesto Kutina). Spevokol Lira, a samozrejme aj KUS Lipa účinkovali v programe, v ktorom sa predstavila aj lipovljanska Česká beseda.

Knižnica otvorila svoje dvere verejnosti pri príležitosti predstavenia knihy *Povijest župe Međurič* (História župy Međurič) od velebného pána Antuna Hermana, bývalé-

ho meďuričského farára, ktorý dôchodcovský vek trávil v Lipovljanoch. Prezentovaná bola kniha *Slováci u Lipovljanoch* Andreja Kurica a Ivana Hudeca, v ktorej sú zverejnené staré lipovljanské pohľadnice, ktoré zdôrazňujú významnú úlohu slovenských rodín v rozvoji Lipovljan (príklad obchodu rodiny Šošovička).

V Lipovljanoch vystúpila dychová hudba Maguranka zo slovenskej obce Kaniaňka. Odohral sa turnaj v „malom futbale“, v ktorom figuruje meno Slováka Martina Dominisa, ktorý v roku 1921 priniesol do Lipovljan futbalovú loptu.



*Na prijamu u Uredu Žilinske samouprave: uz članove MS
u ime Poglavarstva Općine Lipovljani Nada Toš, 2006.*



Prehliadka slovenského folklóru v Lipovljanoch – „Chorvátske dni“ na Slovensku

Slováci v Lipovljanoch v roku 2007 skúmali a objavovali. Tomislav Horvat, zástupca koprivnickej Podravky na Slovensku, našiel v tejto krajine rodinné korene po matkinej línii, ktorá sa volala Anki Horvat, rod. Božik. Branka Baksa s členmi Matice slovenskej Lipovljani nacvičila dva ženské tance z okolia Žiliny, a v súvislosti s tým bol v Prameni uverejnený príspevok pod názvom „Čo dokáže Branka, to nedokáže každý“.

Host jubilejnej 25. prehliadky slovenského folklóru v Lipovljanoch bol veľvyslanec slovenskej republiky Ján Bášas. Tejto téme bola venovaná titulná strana a obsiahla reportáž v Prameni č. 6/2007. Od tohto mesiaca mali Lipovljani oddelenie slovenskej knižnice, ktoré navštívili okrem iných aj učiteľka slovenského jazyka Željka Uzel s 11 žiakmi, ktorí sa v ZŠ Josipa Kozarca učili slovenský jazyk. V lete sa v Lipovljanoch uskutočnil koncert dychovej hudby z Českej republiky a vystúpenie KUS Lipa na „Šlinganých dňoch v Jalžabetu“, kde slovenský kroj vyhral tretie miesto. Choreografi zo Slovenska (zo Žiliny) prof. Viera Hriecková a Martin Levko s Lipovljancami nacvičili niekoľko slovenských choreografií.

Tance z Moslavini, lipovljanských susedov, dominovali na Dňoch chorvátskej kultúry na Slovensku, ktoré sa konali neďaleko Bratislavy. KUS z Popovače bol hosťom fol-

klórneho súboru Chorvatanka. Od 31. augusta do 2. septembra pobudli v Chorvátskom Grobe, kam sa ešte v roku 1552 prisťahovali Chorváti z okolia Sisku a Kostajnice. Prítomnosť Popovčanov v Chorvátskom Grobe pútala pozornosť na slávnostnej omši na námestí dr. Josipa Andriča, neskôr počas veľkolepého sprievodu dedinou, a nakoniec na vystúpení počas Dní obce Chorvátsky Grob.

V rámci projektu Európskej únie „Chorvátske dni“ pred viac ako tisíc divákmi vystupovali Popovčania na centrálnom javisku. Divákov očaril tamburášsky program mladých členov KUS pod vedením Dražena Mlakara a vokálny program Mladena Baga. Predstavitelia tohto programu boli členovia Matice chorvátskej Kutina, pobočka z Popovače. Do tejto spolupráce bola zapojená aj Matica slovenská z Lipovljan. Jej predseda Branimir Vincent výborne koordinoval spoluprácu priateľských kultúrnych združení. Popovčania sa 1. septembra pri príležitosti štátneho sviatku Deň slovenskej ústavy zúčastnili tradičnej korunovačnej slávnosti v Bratislave, ako aj na lokálnom programe v Čiernej Vode.

V tom roku Dobrovoľný hasičský spolok Lipovljani oslavoval 120. výročie, a v jeho histórii zohrali aj Slováci dôležitú úlohu. Na fotografii z roku 1911 sú Stjepan Turas, Matija Bednar, Josip Žemlja, Ludvig Žemlja, Stjepan Mitošinka a Ivan Vincent.



Folkloráši iz Popovače posebno su značajni gosti „Hrvatskih dana“ na trgu u Hrvatskom Grobu, 2007.

Slovenskí Chorváti vo vlasti predkov

Od 11. do 13. apríla 2008 folklórny súbor Chorvatanka z Chorvátskeho Grobu zo Slovenska pobudol v Sisacko-moslavslavskej župe. Predseda Matice chorvátskej, pobočky v Popovači, Dražen Kovačević zabezpečil Chorvatanke hostovanie na 14. popovskej jari. Pobočka Matice chorvátskej z Kutiny zorganizovala pre hostí návštevu mesta Hrvatskoj Kostajnica (Chorvátska Kostajnica). Tamojší primátor Tomislav Paunović pri tejto príležitosti pripomenul, že ich predkovia Slovensko opustili pred piatimi storočiami, ale aj skutočnosť, že v novšej histórii má jeho mesto živé vzťahy so slovenskými Šenkvicami. V ťažkých časoch, keď vtedajšie Československo zača-

li okupovať vojská zo ZSSR, obyvatelia Šenkvíc, ktorí v tom čase trávili dovolenku pri Jadranskom mori, boli prijatí práve v Chorvátskej Kostajnici, kde strávili čas do návratu domov v priateľskom ovzduší. Ako spomienka na tento solidárny čin, stojí na začiatku Šenkvíc drevený kríž, ktorý priniesli z mesta ležiaceho na Une.

V tomto roku boli Šenkvičania v Lipovljanoch prijatí s knihou Priateľstvo, ktorá bola vydaná v spolupráci Matice slovenskej a Matice chorvátskej. Na privítanie Ivan Hudec hosťom prečítal svoju báseň Darček. Hostia sa v krojoch zúčastnili večernej omše v župnom kostole svätého Jozefa. Prijatie pre hostí zorganizoval lipovljanský pri-

25. PREHLIADKA SLOVENSKÉHO FOLKLÓRU V CHORVÁTSKU V LIPOVĽANOCH v obrazkoch

Foto: Josip Debeljak



Publika a hosti



Moderatorky Mária Tisapánka Željka Uzlová



Prehliada MS Lipovčany
Branko Vincent



MS Rijeka



MS Miljevi



KUD Lipa, Lipovčany



MS Markovec



KUD Karpati, Lipovčany



KUD Moslavina, Kutina



MS Solčany



mátor Stjepan Markanović. Folklórny súbor Chorvatanka vystúpil spolu s domácim KUS Lipa a spevokolom Lira, za čo boli odmenení potleskom divákov. V posledný deň návštevy v Kutine navštívili múzeum v Moslavine a barokový kostol svätej Márie Snježnej. V mene pobočky Matice chorvátskej Kutina ich pozdravil predseda Matice Mladen Mitar.

V pamäti dlho zostane návšteva obnoveného moslavského tradičného domu *Trem* (Veranda) majiteľky Sandry Prevendar Nekvapil, kde miestny KUS Seljačka sloga (Sedliacka jednota) predviedol folklórny program. Hostí pozdravil Željko Lenart, sisacko-moslavský podžupan a Davor Žmegač, primátor Kutiny. S tematikou krajiny a koní bola otvorená výstava malieb na kravatách návrhárek Silvie Lukšić. Hostia a ich predseda Jozef Nemčović na základe príjemnej skúsenosti prejavili záujem o rozšírenie tohto priateľstva.

Od 25. do 28. júla pobudlo osemnásť členov mladšej skupiny KUS Lipa na Slovensku na 12. medzinárodnej detskej prehliadke folklóru v Dulovciach, organizovanej pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Na tomto podujatí sa predstavili s tancami choreografy Željky Uzel (vedúca skupiny), Viery Hriencovej a Martina Levka. Koncom augusta zavítala do Lipovljan 85-ročná Milka Piknová (rod. Lacko), ktorá sa v roku 1945 vystahovala na Slovensko a s Lipovljančankami sa podelila o vlastné spomienky na život lipovljanských Slovákov.

Poslankyňa pre českú a slovenskú menšinu v Chorvátskom sneme Zdenka Čuhnil bola na pracovnej návšteve Lipovljan, počas ktorej sa riešila otázka podpory kúpy a zariadenia slovenského tradičného domu v Lipovljanoch. V rámci Dní zahraničných Slovákov, ktoré sa konali od 9. do 14. októbra prezentoval Ivan Hudec svoju literárnu tvorivosť. Spevokol Lira vystúpil na 10. prehliadke slovenských piesní v Josipovci Punitovskom a tanečná a hudobná zložka KUS Lipa na Večierku národnostných menšín v Bjelovare. Pri tejto príležitosti pracovité ruky Anđelky Štelma, Vlada a Ivice Turasovcov predstavili umenie prípravy tradičných slovenských koláčov a nápojov.

Slovenský dom tradičnej kultúry v Lipovljanoch – Listina o kultúrnej spolupráci podpísaná v Bratislave

Verejné pôsobenie, ako sa môžeme dozvedieť na webovej stránke, začala Matica slovenská v roku 2009 na Valnom zhromaždení 31. januára, ktorého sa zúčastnilo 70 členov. Významný bol najmä záver zasadnutia riadiaceho výboru (6. apríl), v rámci ktorého bolo rozhodnuté o začatí prípravných prác na obnove starého slovenského domu na Željanskej ulici. Cieľom bolo uchovanie časti materiálneho dedičstva slovenských prisťahovalcov na „Dolnú zem“. Podporu tomuto projektu vo forme finančnej dotácie poskytli Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí



Slovenskej republiky, vláda republiky, pričom o riešenie situácie sa veľmi pričinila nezávislá poslankyňa pre českú a slovenskú menšinu v Chorvátskom sneme Zdenka Čuhnil, pričom viackrát pomohla aj obec Lipovljani.

Podľa dohody sa v sobotu 9. mája uskutočnila prvá pracovná akcia členov a priateľov Matice slovenskej. Najskôr sa začalo čistenie a čiastočná sanácia domu a hospodárskych budov, na neskôr bol naplánovaný staveb-

ný prieskum expertmi pre hmotné kultúrne dedičstvo. Dovtedajší majiteľ domu Vinko Krajči príjemne prekvapil nových majiteľov – Matičiarov, keď ich privítal s domácimi koláčmi s makom a orechmi. Akcie sa zúčastnil starosta obce Stjepan Markanović, ktorý zdôraznil význam tohto projektu pre rozšírenie kultúrnych a turistických možností obce Lipovljany a oznámil, že bude tento projekt podporovať.



Do svakog detalja započela je temeljita obnova buduće slovačke etno kuće





Onedlho po tejto akcii, konkrétne 24. mája podpísali Lipovljanci v Bratislave na pôde chorvátskeho veľvyslanectva Listinu o regionálnej kultúrnej spolupráci medzi pobočkou Matice chorvátskej Kutina, Matice slovenskej Lipovljani (Sisacko-moslavská župa) a kultúrnych združení Chorvátov a Slovákov Bratislavského samosprávneho kraja.

Spoluprácu s potomkami Chorvátov v obci Chorvátsky Grob, ktorá začala pred dvanástimi rokmi, pripomenul prítomným podpisovateľ Listiny, podpredseda Matice slovenskej Josip Krajči. Pri tejto príležitosti predseda pobočky Matice chorvátskej Kutina zdôraznil, že menšiny sú mostom kultúrnej spolupráce a že podpísaním tejto listiny potvrdzujú spoluprácu na medzištátnej úrovni. V mene pobočky Matice slovenskej v Devínskej Novej Vsi Listinu podpísal predseda Ján Žatko, keďže s nimi je spolupráca najintenzívnejšia. To že spolupráca bola rozšírená aj na ďalšie obce, potvrdzuje podpis Juraja Cvečka, predsedu Chorvátskeho kultúrneho zväzu na Slovensku, ktorý si určil za cieľ uchovávanie kultúrneho dedičstva v štyroch obciach v okolí (Čunovo, Devínska Nová Ves, Chorvátsky Grob a Jarovce).

Chorvátsky veľvyslanec Tomislav Car pri tejto príležitosti pripomenul, že toto je dôkazom, že spolupráca sa v rámci štátu nezužuje len na metropoly. Pri podpisovaní boli prítomní aj predseda Klubu slovensko-chorvátskeho priateľstva Mladen Heruc (Bratislava) a predseda Spolku chorvátsko-

slovenského priateľstva Zlatko Heršak zo Záhrebu. Spevokol Lira pobyt na Slovensku ukončil vystúpením na Festivale slovenských ľudových spevokolov v Devínskej Novej Vsi, kde sa predstavil ako jediný účinkujúci zo zahraničia.



Pobočka Matice chorvátskej Kutina a podpredseda Matice slovenskej Lipovljani Josip Krajči sa zúčastnili na štvordňovom zázazde do Boky Katorskej (Čierna Hora). Nasledovali pracovné akcie v dome tradičnej kultúry. 12. decembra sa na podnet predsedu Českej besedy Mirka Knjižeka predstavili všetky kultúrne spolky z Lipovljan



Veleposlanstvo RH u Bratislavi: Trenutak sa svečanog potpisivanja Povelje o kulturnoj suradnji

na Vianočnom programe, a to celovečerným vystúpením v Sračinci pri Varaždine. Predvedené boli aj slovenské tance „Žala ja travičku“ a „Stracila ja bandzeru“. Na ďalší deň sa v Lipovljanoch konal Vianočný koncert KUS Lipa. Záver patril spoločnému spevu piesne „Radujte se narodi“. Predstavenia podporil v tomto roku zvolený starosta Mario Ribar.

Slávnosť slovenskej reči a folklóru – Zájazd Po stopách našich predkov

Na valnom zhromaždení koncom januára 2010, na ktorom sa zúčastnilo 60 členov, bol predstavený program afirmácie slovenskej kultúrnej tvorby. Dôkazom toho bola hositeľská úloha Matice slovenskej na 16. prehli-

adke slovenského detského folklóru, ktorá sa uskutočnila 8. mája. Prehliadku otvoril a prítomných privítal predseda Branko Vincent. Do programu bolo zapojených 15 skupín, celkovo 480 účinkujúcich z Iloka, Markovca, Zokového Gaja, Jakšića, Jurjevca, Radoša, Međurića, Soljana, Jelisavca, Miljevcova, Josipovca, Osijeku a domáci KUS Lipa. Ako hostia vystúpili KUS Moslavina z Kutiny a Česká beseda z Kaptola pri Požege. Mládež prostredníctvom tanca prejavila hrdosť na dedičstvo vlastných predkov. Program sledovali nezávislá poslankyňa v Chorvátskom sneme Zdenka Čuhnil, slovenská konzulka v Chorvátskej republike Jana Katerincová, člen Hlavného výboru Matice slovenskej na Slovensku Ján Eštok aj starosta obce Lipovljani Mario Ribar.



Pred prehliadkou boli prezentované dve knihy Andreja Kurica – „Čežnja za domovinom“ (Hľadanie domova) a „Slikovni rječnik slovačko-hrvatsko-njemačko-engleski“ (Obrázkový slovník slovensko-chorvátsko-nemecko-anglický). Publikácie predstavil Dragutin Pasarić slovami, že básnická zbierka je zostavená z literárnych miniatúr na tému lásky k domovu, nenaplnenej lásky k žene, žiadania odpustenia od Boha, hlbokého prežívania tragédie vojny. Autor slovníka Andrej Kuric zdôraznil pedagogický prístup k materiálu, keď na 260 stranách je téma každodenného života zobrazená prostredníctvom 240 termínov a kresieb autora Dražena

Budimira. Jednoduchosť, ktorá sprístupňuje publikáciu širokej verejnosti je daná aj zvolenou formou – sú to vlastne otázky a odpovede. Podujatie, ktoré propagovalo slovenské kultúrne dedičstvo v Chorvátskej republike, vzbudilo záujem médií. Pre potreby autorovej relácie „Zagonetno putovanje“ (Tajomná cesta) ho sledoval známy spisovateľ a žurnalista Chorvátskeho rádia Mladen Kušec.

Koncom júna sa konal trojdňový študijný zájazd do Českej a Slovenskej republiky pod názvom „Tragom naših predaka“ (Po stopách našich predkov). Zájazdu sa zúčastnili vedúce osobnosti ukrajinskej a českej menšiny z Lipovljan Roman Ovad, Mirko Fedak a Mirko Knjižek. Účastníkom zostali v pamäti návštevy kaštieľov a miest historických bitiek, prehliadka Brna a Bratislavy. Užšie vedenie Matice slovenskej navštívilo veľvyslanectvo Chorvátskej republiky, kde slovenské PEN centrum zorganizovalo prezentáciu chorvátskeho PEN centra. Moderátorom bol známy prekladateľ a vydavateľ akademik Ján



U Veleposlanstvu RH: (slijeva) akademik Jan Jankovič, predsjednik MS Lipovljani Josip Krajči i veleposlanik u Slovačkoj Tomislav Čar



Jankovič. Z chorvátskej strany sa podujatia zúčastnili predsedkyňa PEN centra Nadežda Čačinović a Zvonko Maković, podpredseda PEN centra. Účastníci zájazdu navštívili knižnicu v Trenčíne, kde bola ich hositeľom Matica slovenská, a neskôr aj Pezinok, známy výrobou majoliky (slovenská keramika zdobená ľudovými motívami). Samozrejmosťou bola návšteva Chorvátskeho Grobu a stretnutie s členmi folkórneho súboru Chorvatanka a jeho vedúcou Evou Markovou i 90-ročným farárom Ferdinandom Takáčom.

V Devínskej Novej Vsi sa uskutočnil rozhovor s predsedom tamjšej Matice slovenskej Jánom Žatkom, v ktorom spomenu-

li aj návrh predsedníčky lipovljanskeho KUS Lipa a tajomníčky Matice slovenskej Marice Tisaj o rozšírení spolupráce s kultúrnymi spolkami z jadranského pobrežia. Na základe protokolu o regionálnej spolupráci sa KUS Stjepan Šajnović z Osekova (Popovača) začiatkom júla zúčastnil v Nitre a okolí na prehliadke tvorivosti zahraničných Slovákov. Hositeľom osekovského KUS bolo Veľké Zálužie, spoluprácu úspešne koordinovala členka MS Lipovljani Jozefína Kranjčec. Moslavskí folkloristi mali tú česť, že uzatvárali toto podujatie, na ktorom sa zúčastnilo desať súborov z niekoľkých krajín.

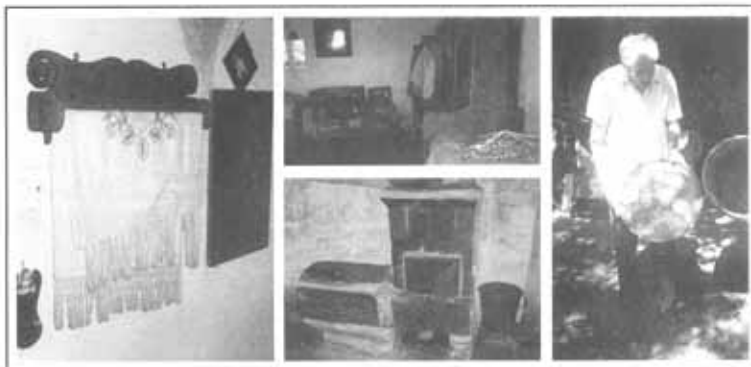


S Jozefom Nemčovičom (desno), dugogodišnjim prijateljem i jednim od utemeljitelja suradnje MS Lipovljani i Hrvata iz Hrvatskog Groba



Folkloraši iz Osekova u Nitri i okolici, sudionici smotre Slovaka izvan domovine, 2010.

Slovenský etno dom v Lipovľanoch



Podľa detailných návodov z resumé odborného elaborátu, ktorý vypracovalo Kysucké múzeum v Čadci – Oddelenie spoločenských vied a dokumentácie fondov (v tíme Oddelenia sú: Mgr. Pavol Markech, Mgr. Martin Turóci a Branislav Jahodjar), členom MS Lipovľany sa zo svojich skromných prostriedkov doteraz podarilo obložiť latami a znovu prikryť tou istou škridlicou celý objekt, vykonať horizontálnu hydroizoláciu a odstrániť všetko pred domom, čo odborníci požadovali, aby sa odstránilo, vymeniť stĺpy otvorenej chodby a pozorne rozlo-

žiť chlebovú pec, aby sa mohla neskôr rekonštruovať na lokalite, ktorú určia odborníci. Chystá sa rekonštrukcia ohrady okolo domu a bude potrebné vykonať ešte niekoľko menších prác. Dôležité je vyzdvihnúť, že sú všetky exponáty ktoré označovali odborníci uschované na bezpečnom a suchom mieste. Netrpezlivo čakáme na nášho drahého priateľa pána Eštoka z Martina, ktorý by mal čoskoro so svojím tímom odborníkov prísť do Lipovľan a pomôcť nám v realizácii tohto významného projektu.

(I. Hudec)

Lipovľianske stretnutia 2010

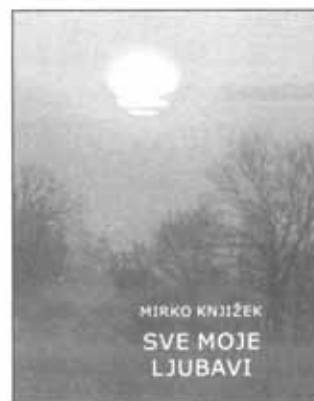


V minulom čísle Prameňa sme písali o obnovenom podujatí *Lipovľianske stretnutia*. Toto podujatie v každom ohľade prevýšilo všetky naše očakávania. Keď sme 27. augusta o deviatej hodine (členovia MS Lipovľany a členovia MS Jelisavec) začali upravovať náš spoločný vystavovateľský stánok, dozvedeli

sme sa, že prezident Ivo Josipović najprv navštívi náš stánok. Najprv sme dostali veľkú trému, ale potom sme sa chytili roboty a pousilovali sa, aby všetko na stánku a v okolí neho dôstojne prezentovalo našu slovenskú kultúru a naše slovenské čítanie. Veríme, že sa nám to i podarilo. Tiež veríme, že na budúci rok to bude ešte rôznorodejšie a lepšie. Ďakujeme sestrám Anne a Márii Hubakovým, ktoré v slovenských krojoch spolu s Jelisavčanmi dobre splnili zverené úlohy, prezentujúc slovenské vydavateľstvo v Chorvátskej republike a kultúrny poklad tu žijúcich Slovákov.

(I. Hudec)

Zbierka poézie



Člen našej MS Lipovľany dlhý rad rokov píše básne a novely a tohto leta svetlo sveta uzrela jeho kniha pod názvom *Sve moje ljubavi* (*Všetky moje lásky*). Ináč Mirko Knjižek je i predsedom Českej besedy v Lipovľanoch, s ktorou MS Lipovľany výborne spolupracuje. Ide o knihu vreckového formátu a vydavateľom knihy je KLD Režtari. Apretúru a korektúru urobil člen MS Lipovľany prof. Miroslav Lovačanin. Tiež napísal i recenziu knihy.

Okrem Mirkových ľúbostných, príležitostných a básní venovaných rodnému Krivaju táto zbierka vydaná poézie obsahuje i vyše básní, ktoré napísali Mirkovi priatelia Vlado Turas a moja maličkosť. Jedna báseň je napísaná v slovenskom jazyku a 25 v českom. Ostatné básne a novely v zbierke sú v chorváčtine.

Napriek tomu, že ide o nevelikú knihu (obsahuje asi 120 strán), je to kniha obsahovo a štýlovo veľmi kvalitná, a preto ju všetkým odporúčam na prečítanie. Mirkovi zo srdca gratulujem a prajem mu, aby i naďalej pokračoval vo svojom kreatívnom písaní.

(I. Hudec)



Fokloristi z Osekova navštívili múzeum s expozíciou slovenského ľudového dedičstva v meste Šaľa. Návštevníkom sa najviac zapáčil známy mlyn a most na Dunaji. V rámci Lipovljanských stretnutí bol v stánku Matice slovenskej pohostený dr. Ivan Josipović, pod ktorého záštitou sa podujatie konalo, a v rámci ktorého bol predvedený program slovenskej kultúry.

Pokračovalo sa v práci na dome tradičnej kultúry, ktorý začiatkom septembra dostal novú strechu. Na povale tohto domu bolo nájdených viac ako 50 starých čiernobielych fotografií (negatívov na skle), na ktorých boli Lipovljanci v prvých desaťročiach 20. storočia, a ktoré si z hľadiska spôsobu života a štýlu obliekania žiadajú odborné spracovanie. O ich spracovanie prejavil záujem Slovenský národný archív v Bratislave a Slovenské národné múzeum v Martine.

Zaznamenaná bola aktívna účasť na podujatiach iných organizátorov, napríklad na fóre s tematikou Autochtónne a neautochtónne národnostné menšiny v Chorvátskej republike, ktoré sa konalo 20. novembra v organizácii Matice chorvátskej Lipovljani. Prednášal Đuro Vidmarović, člen Hlavného výboru Matice chorvátskej, historik, spisovateľ a veľvyslanec na dôchodku. Predniesol výsledky svojej štyridsaťročnej výskumníckej skúsenosti z oblasti života chorvátskej menšiny žijúcej v susedných krajinách a národnostných menšín žijúcich v Chorvátskej republike. V diskusii, ktorá sa rozvinula po pred-

náške Vidmarović zdôraznil, že Slováci, Česi a Ukrajinci organizovaní do združení predstavujú autochtónne národnostné menšiny, a sú prínosom pre krajinu, v ktorej žijú, ako aj pre krajinu pôvodu.

Predseda Josip Krajči – Jubileum s fujarou, typickým slovenským hudobným nástrojom

MS Lipovljani zrealizovala 22. januára 2011 Valné zhromaždenie, ktorého sa zúčastnilo 30 nových členov. Takto začal 15-ty rok úspešného pôsobenia. Prítomných na Valnom zhromaždení pozdravil Andrija Rudić, zástupca sisacko-moslavskej župan-ky. Potom Tomislav Horvat odohral niekoľko tónov na fujare, ktorú pri tejto príležitosti daroval Matici slovenskej Lipovljani s cieľom obohatenia kultúrneho pôsobenia Slovákov v tomto kraji. V mene Spolku chorvátsko-slovenského priateľstva zúčastnených pozdravil Zlatko Heršak, ktorý odovzdal pozdravy akademika Jána Jankoviča. Slovenskému oddeleniu lipovljanskej knižnice daroval 50 kníh, prevažne prekladov chorvátskych spisovateľov (August Šenoa, Pajo Kanižaj...). Zaujímavé je, že sa v úvode knihy „Lijepa naša“ autora Jána Jankoviča⁹ spomína slovenský preklad románu „Mrtvi kapitali“ spisovateľa Josipa Kozarca, napísaného v čase keď bol autor lesník v Lipovljanoch (1885 -1895).

⁹ víťaz Ceny INA za podporu chorvátskej kultúry vo svete



Na Valnom zhromaždení, hoci v polovici mandátu, došlo k zmenám vo vedení. Predsedom MS sa vtedy stal Josip Krajči a podpredsedom Branko Vincent. Už 2. februára novozvolený predseda Josip Krajči prednášal v rámci podujatia Svetový deň mokradí, ktorý sa konal v Repušnici, najväčšej dedine Sisacko-moslavskej župy umiestnenej na okraji najväčšieho chorvátskeho močaristého parku „Lonjsko polje“, na tému Potenciálne vplyvy obchodných bánk v Chorvátsku na rozvoj ekologického povedomia jej občanov.

V poslednom májovom týždni bola návštevou potvrdená výborná slovensko-chorvátska kultúrna spolupráca v okolí Bratislavy. Zaujímavosťou bola premiéra obnoveného lipovljanského kola, ktoré v Chorvátskom Grobe predstavili členovia KUS Lipa v choreografii Tihomira Krmeka, a ktoré sa neprevádzalo celých 90 rokov. Predstavenie v krojoch sledoval aj Tomislav Horvat, hrdý na to, že výšivky s motívom kosatca na týchto zachovaných krojoch sú dielom rúk jeho babičky. Program bol obohatený vystúpením KUS Bokolje z Dobropoljany z ostrova Pašman, ktorý má už dlhé roky priateľské vzťahy s lipovljanským KUS. A od toho víkend sa stali priateľmi aj kultúrnych združení slovenských Chorvátov. V rámci návštevy Slovenska bolo posledným vystúpenie na 18. festivale slovenských ľudových piesní v Devínskej Novej Vsi. Lipovljanci sa podujatia zúčastnili spolu s ďalšími jedenástimi domácimi účin-

kujúcimi, kde predviedli päť piesní a potvrdili, že sú výbornými interpretmi slovenského repertoáru.

Obyvatelia Lipovljan v rámci tejto cesty pobudli aj v Jarovciach (chorvátsky Jandrof), jedinej obci na Slovensku, v ktorej Chorváti tvoria viac než 20% obyvateľstva. V župnej cirkvi sv. Nikolu, založenej v roku 1745 viedol omšu v starogradišćanskom/staroburgenlandskom chorvátskom jazyku farár dr. Jozef Krupa. Lipovljanský spevokol Lira pod vedením prof. Franja Rodića predviedol kompozície „Uskrsnu Isus doista“, „Radujte se kršćani“, „Na nebu zora rudi“ a „Ave Maria“. Lipovljanci sa zúčastnili na zhromaždení po omši (agapa), na ktorom bol aj Radoslav Jankovič, predseda Chorvátskeho kultúrneho zväzu na Slovensku. Do Chorvátska priniesli Lipovljanci na pamiatku zvukový zápis tamajších jačkarov (je to výraz, ktorým sa pomenovávajú speváci v jazyku burgenlandských Chorvátov).

Lipovljanske stretnutia Slovákov dnes

V júli v roku 2011 boli vo voľbách do Rady a za predstaviteľov národnostných menšín za slovenskú menšinu v obci Lipovljani zvolení Vlado Turas a pre Sisacko-moslavskú župu Josip Krajči. Po oprave omietky a prevedení inštalácii v slovenskom dome tradičnej kultúry bolo vykonané vnútorné maľovanie stien a pokladanie drevenej podlahy. Práce vykonali domáci dodávatelia s pomocou členov



Matice slovenskej. Financovanie bolo z veľkej časti zabezpečené od Ministerstva kultúry Chorvátskej republiky. Výskum a prezentáciu slovenského kultúrneho dedičstva čiastočne finančne podporil aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí Slovenskej republiky.

KUS Lipa 30. júla absolvoval vystúpenie na Ôsmych večeroch folklóru v Bibinju pri Zadare. Podujatie začalo slávnostným sprievodom všetkých zúčastnených. KUS Lipa sa prezentoval Šarišskou polkou v atraktívnych krojoch a očaril divákov. Na tomto poduja-

tí sa potvrdila na Slovensku započatá spolupráca s KUS Bokolje z Dobropoljany.

Členovia MS Lipovljani sa zúčastnili básnickej prehliadky „Croatia rediviva“ v Selcoch na ostrove Brač (6. a 7. augusta), na ktorej bola vyslovená poklona známemu spisovateľovi, Slovákovi Martinovi Kukučínovi, keďže tu pôsobil ako obecný lekár v rokoch 1893 – 1906, čo zvečnil v známom románe Dom v stráni. Pri tejto príležitosti predstavitelia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky odhalili pamätnú tabuľu na dome,

Kysucké múzeum podporuje MS Lipovľany



Foto: I. Hudec

Reštaurátori pracujú



Foto: I. Hudec

Pri oddychu

V dňoch od 15. augusta (sviatok Veľkej Panny, Sedembolestná Panna Mária) – 17. augusta 2011 v Lipovľanoch na renovovaní slovenského etnodomu veľmi usilovne pracovali odborní pracovníci Kysuckého múzea: Mgr. Martin Turóci, historik, Mgr. Pavol Márkech, historik a etnograf (vedúci) a konzervátori Robert Cabúk a Alojz Zbončák. Vo svojich domoch ich uhostili: Branko Vincent, Ivan Hudec, Anđelka Štelmová a Marica

Tisajová. Veľkú pomoc odborníkom zo Slovenska v ich reštaurátorskej práci poskytl: Vinko Krajči, Mato Bendar, Ivica a Vlado Turasovci, Krešimir a Kristijan Sudrovci a Zlatko Dudáš. Odborníci sa sústredili na reštauráciu nábytku a ostatných vecí v izbe a kuchyni. Ochránili strop a v priebehu iba troch dní podarilo sa im vykonať mnoho užitočných odborných prác. Na rozlúčke s našimi drahými hosťami zo Slovenska boli:

Branko Vincent, Ivan Hudec, Anđelka Štelmová, Marica Tisajová. Dohodnuté je, že sa bude udržiavať stály kontakt s predsedom MS Lipovľany Josipom Krajčim. Čoskoro má svetlo sveta uzrieť elaborát č. 2 a zatiaľ ďakujeme všetkým dobrým ľuďom za pomoc a najmä ďakujeme za to, že si naše matičiarske projekty povšimli a dali im význam, aký si i zasluhujú.

(I. Hudec)



v ktorom pôsobil a pripravená bola aj dokumentárna výstava o jeho živote a diele. Na podujatí sa zúčastnili veľvyslanec Slovenskej republiky v Chorvátsku Roman Supek a Igor Otčenaš z Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky. Spomenutý bol tiež príspevok člena MS Lipovljani, uverejnený v Prameni. Hovorí sa v ňom o starostlivosti mesta Selce v súvislosti s výskumom a projektmi spracovania tematiky ich svetoznámeho obyvateľa.

Od 15. do 17. augusta v Lipovljanoch pobudli a usilovne pracovali na ochrane a renovovaní slovenského domu odborní pracovníci Kysuckého múzea historik Mgr. Martin Turóci, historik a etnograf Mgr. Pavol Márkech a konzervátori Róbert Cabúk a Alojz Zbončák.

V rámci Lipovljanských stretnutí, ktoré sa konali od 27. do 29. augusta, sa uskutočnilo sympóziu na tému národnostných menšín, ktoré moderoval Aleksandar Tolnauer, predseda Rady pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky. S úvodnými príspevkami sa predstavili Branko Samočanac, prednosta Úradu pre národnostné menšiny Vlády Chorvátskej republiky a mr. Antonija Petričušić, mladá vedkyňa z Právnickej fakulty Univerzity v Záhrebe. Na tomto sympóziu sa zúčastnil veľvyslanec Ukrajiny a ďalší predstavitelia piatich štátnych delegácií (od USA po Kosovo).

Premietnutý bol film, ktorý verne zobrazil harmonické spolužitie národnostných men-

šín na lipovljanskom území počas prvých rokov Vlasteneckej vojny. Sympózia sa zúčastnili predsedovia zväzov národnostných menšín. Zväz Slovákov zastupoval predseda Andrej Kuric. Hostiteľ a vedúci okrúhleho stola pod názvom Dvadsať rokov menšinovej politiky v Chorvátskej republike – Národnostné menšiny v podmienkach vstupu Chorvátskej republiky do Európskeho spoločenstva bol predseda MS Lipovljani Josip Krajči. Pri tejto príležitosti predstavil aj problematiku Slováci v Lipovljanoch dnes, ktorej sa venuje aj táto publikácia.

KUS Lipa sa 3. septembra neďaleko Daruvara zúčastnil na poľnohospodársko-kultúrno-turistickom podujatí „Dni sliviek“. Predstavili sa so slovenskou choreografiou „Šariš polka“ a boli takí úspešní, že diváci ich potleskom opätovne vyvolali na scénu. O tom, že išlo o významné podujatie, svedčila prítomnosť kultúrno-umeleckých spolkov z desiatky chorvátskych žúp a skupiny z Rakúska.

Od 9. do 11. septembra bola MS Lipovljani hosťom na slávnosti Dni obce Chorvátsky Grob. Pri tejto príležitosti bola zdôraznená potreba pokračovania v realizácii podpisanej Listiny o regionálnej kultúrnej spolupráci medzi Slovákami a Chorvátmi Bratislavského kraja a Sisacko-moslavskej župy. Vedúca folklórneho súboru Chorvatanka Eva Marková a starosta obce Miroslav Marynčák srdečne pozdravili MS Lipovljani aj Maticu chorvátsku Kutina a Lipovljani a darovali im monografiu mesta.



15. októbra sa desiatka členov a priateľov MS zúčastnila na dôkladnom čistení a zariadení interiéru domu tradičnej kultúry s inštaláciou niekoľkých kusov nábytku. V decembri, pri poslednom zbere materiálov pre túto publikáciu, bol urobený nový zoznam aktívnych členov MS Lipovljani, ktorých je v súčasnosti 147. Predseda MS Josip Krajčič

pätnásť rokov pôsobenia Matice slovenskej nepovažuje za dlhé obdobie. S týmto sa dá súhlasiť, avšak je potrebné dodať, že svojou činnosťou zanechali stopy v zachovaní kultúrnych prejavov a podieľali sa na pretrvaní slovenskej kultúry v Lipovljanoch, ktorá je súčasťou tohto mesta takmer celých 130 rokov.



Načelnik Mario Ribar u ime Općine Lipovljani za potporu petnaestogodišnjem radu MS prima Priznanje predsjednika Josipa Krajčija



Veza, pa i ona glazbena s prostorima predaka ne prestaje. Od Tomislava Horvata darovani slovački instrument fujara dobio je i svog izvođača Zlatka Knižeka



STRANICE STVARALÁŠTVA / STRÁNKY TVORIVOSTI

Lipovľany

Dedinka

Po ľavej strane koľajnice,
na vršku,
keď prichádzam z Kutiny,
pozdravujú ma červené strechy mojej dediny,
Lipovľany.
Od striech a lip
vyššie sú iba kostoly a nebo.
Keď zmizne jeseň, zdá sa mi, že striech je viac.
V parku pred kostolom,
pýšia sa staré lipy a gaštany.
Chránia spomienky.
Či azda niekedy v noci, tadiaľto,
On a Těna prejdú?
A biela a čierna pani,
azda sa čierna pani stala ropou
a *Těna* sa zmenila na dub.
Biela je panna pšenica zlatá.
Azda?
Aj iné osoby spisovateľovho diela sú tu.
Spolu s nami.
Aj *Mŕtve kapitály*
pod koľajnicami čakajú.
Strechy sú teraz biele.
Sneh ticho sadá na Žandársky vrch
a Fratrov potôčik pomalšie tečie.
Niet viac starej básnikovej krčmy,
Tri graničara sú iba spomienky.
Rodia sa a umierajú ľudia...
Aj nedávno rozlúčili sme sa s učiteľom,
slzu vyronili...
Ľudia zomierajú...
Diela zostávajú...
Tie pekné.
Aj spomienky.
Všetko plynie.
Veď šťastie je,
keď sa predsa z Kutiny vraciam domov.
Lipovľany, strechy a dva kostoly,
a veľa mojich spomienok tu sa skrylo.

Ivan Hudec



Skús to sama/sám!

Kde sa nachádzajú Lipovľany?
Ako sa rozprávajú Slováci v Lipovľanoch?
Kedy prišli Slováci do Lipovľan?
Z ktorej časti Slovenska prišli Slováci do
Lipovľan? A do Josipovca? A do Iľoku?



Slovensko

Hory zo snehu,
Dobří ľudia,
Zelené lesy,
Krásne pohľady,
Slovenská zem,
Zem nádhery...

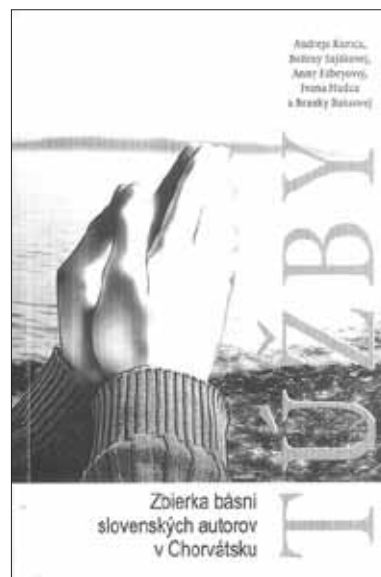
Katarína Torkovičová,
7A, ZŠ Josipa Kozarca,
Lipovľany

Kvapky IV
Osijek, 2008.



JESEŇ

Únavný dážď znovu leje,
a listie žlté,
od jesene vzdychá.
Noc tmavá, vlhká,
aj v srdci to cítim...
Psy štekajú.
Kroky premrznutého chodca
lepia sa na mokré mu nohy.
Tečie voda cestou,
Voda kalná.
Jeseň.
Všetko je sýpke.
Sneh bude bezmála.
Voda, čas, život tečie.
Jeseň života tečie,
A s nim aj slnečné dni.
Dnes však dážď prší,
Únavný, ťažký, jesenný.
Či bude zajtra slnko?



JESEN

Dosadna kiša opet lije,
A lišće žuto
Od jeseni stenje.
Noć je tamna, vlažna
I u srcu to ćutim...
Psi laju.
Koraci promrzlog prolaznika
Lijepe se za mokre mu noge.
Teče voda cestom,
Voda mutna.
I vrijeme teče...
Jesen je kasna.
Sve je u ambaru.
Snijeg će skoro.
I voda, i vrijeme,
I život teče...
Jesen života ima i
Sunčanih dana,
A danas je kiša.
Dosadna, teška, jesenja.
Hoće li sutra Biti sunca?

Ivan Hudec

TY

Ty si mi všetko, čo mám...
Ani sa mi nesnívalo, že budeš
moja.
Tvoje oči a tvoje vlasy,
tvoj úsmev, tvoj pohľad.
Radosť mám v srdci mojom.
Šťastný som, že sa s tebou,
delím o dobro a zlo.
Preto ťa mám rád.
A ty nevieš to.
Ty si môj sen,
A to mi krásli deň.

TI

Ti si mi sve, što imam...
Ni sanjao nisam, da ćeš biti moja.
Tvoje oči i Tvoja kosa,
Tvoj smiješak, Tvoj pogled...
Radostan sam u dubini srca.
Sretan sam, da s Tobom,
Dijelim i dobro i zlo.
Zato Te ljubim...
A ti ne znaš to...
Ti si moj san,
A to mi krasi dan.

Vlado Turas

KEDY

Keď zomriem ja
Bez svojich,
A položia ma do chladného hrobu,
A pohltnú ma zem.
No Pán neba a zeme bude ma
čakať,
Lebo vie, že ho rád mám.
Preto ani na druhom svete
Nikdy nebudem sám.

KADA

Kad umrem ja
Bez svojih,
I polože me u hladan grob,
Proždrijet će me zemlja...
No gospodar neba i zemlje
Čekat će na me,
Jer zna, da Ga rad imam.
Zato i na drugom svijetu
Nikada neću biti sam.

Vlado Turas



Planom za 2012. godinu najavljena je objava dokumentarne fotografije temeljem stotinjak godina starih negativa na staklu. Pronađeni su na tavanu etno kuće, a značajni su za širu spoznaju lipovljanskog života

Spolupráca Matice slovenskej s Maticou chorvátskou

chorvátskou, ilustrujúc to vydareným príkladom, ako knihu o Slovákoch v Lipovľanoch predstavil člen MCH, pokým knihu Staré pohľadnice predstavil a re-



Nedávno v Lipovľanoch založili pobočku Matice chorvátskej a už sa úspešne predstavila svojim prvým vydavateľským dielom: Okres Lipovľany na starých pohľadniciach.

Vydavateľom je MCH pobočka Lipovľany, autorom Stjepan Crnko (predseda), redaktorské a grafické spracovanie na starosti mal Josip Debeljak (tajomník), tlač - Tlačiareň Roka z Novskej. Kniha vyšla v náklade 2000 exemplárov. Promócia tohto malého veľkého diela bola v okre-

snej radnici 24. januára t. r. pred päťdesiatimi Lipovľančankami, ale i hosťami z Petriny, Kutiny, Novskej, Garešnice... Toto dielo s recenziou som predstavil ja.

O samej kultúrnej udalosti okrem Rozhlasovej stanice Novska a Rádia Quirinus zo Siska písané je len v superlativoch vo Večernom liste, ale i v časopise Vijenac - orgáne MCH.

V mene ústredia MCH hovoril prof. Dragutin Pasarić, ktorý vyzdvihol dobrú spoluprácu Matice slovenskej s Maticou

cenziu podal člen Matice slovenskej. Na vydavateľskom a kultúrnom pláne očakáva sa pokračovanie dobrej spolupráce dvoch matíc v duchu zmluvy na štátnej úrovni. Ďakujeme všetkým, ktorí zachovali staré pohľadnice a osobitná vďaka patrí náčelníkovi okresu a všetkým tým, ktorí svojimi príspevkami pomohli, aby toto malé veľké dielo uzrelo svetlo sveta. Vrele odporúčam túto knihu všetkým tým, ktorí sa chcú dozvedieť viac o osade Lipovľany. (I. Hudec)



Dievča, dievča, čože to máš

Obrada: Franjo Rodić

Živo

1. Diev-ča, diev-ča, čo-že to máš? Ru-žu, ru-žu. Ko-mu ju daš?
2. Diev-ča, diev-ča, bie-ly an-jel, kde ja te-ba ve-čer naj-dem?
3. Diev-ča, diev-ča, ho-lu-bi-čka, rád ta vi-dím od ma-lička,

Te-be, te-be, šu-ha-jí-čku, na-šla som ju na chod-níc-ku.
Náj-deš ma ty v zá-hra-dô-čke, pod ja-blo-ňou na la-vi-čke.
od ma-lička, ma-lin-ké-ho, zo sr-diečka ú-pri-mné-ho.

Tichá voda do Dunajka padala

Obrada: Franjo Rodić

Volne

1. Ti-cha vo-da do Du-naj-ka pa-da-la, keď som bo-la
2. Sní-val sa mi tej-to no-ci krá-sny sen, že môj mi-lý,
3. Nič mi nie je, môj mi-lá-čík, Bo-že môj, len ma bo-lí

od šu-haj-ka skla-ma-na, da to pan Boh, že sa aj on o-kla-me,
pre-mi-le-ný, pri-šiel sem, po-lo-žil si svo-je, li-čko na mo-je,
mo-je srd-ce, za te-bou, mo-je sl-zy po tva-ri mi ste-ka-jú,



ja ba-nu-jem, aj on ba-no-vať bu-de.
za-čal sa ma vy-py-to-vat' čo mi je.
tvo-je ó - či sa do mo-jich di-va-jú.

Teče voda, teče

obrada: Franjo Rodić

Vol'ne

1. Tje - če vo-da, tje - če prez Vc-le-cky ma - jir,
2. Nje-chal si ma nje - chal, do - bre ty viš ko - mu:
3. Do na - še-ho do - mu, pod mo-je ó - ken - ko,
4. Vrat' sa mi-ly, vrat' sa od ky-suc-kcj vo - dy,
5. Skor sa Sta-ra Tu - ra v ko-leč-ko ó - bra - ti,
6. Skor sa Sta-ra Tu - ra v ko-le-čko ó - bra - cia,

pre-čo si ma nje - chal, sta-ro-dav-ny fra - jir,
čo ty kve-ty no - sil do na - še-ho do - mu,
čo jsem sa na pla-ka - la, si - va ho - lu - bien - ko,
o - dnje-sols mi klu - čik od mo-jej slo - bo - dy,
slo - bo - dien-ka mo - ja, ta sa nje-na - vra - ti,
slo - bo - dien-ka mo - ja, ta sa ne-na - vra - cia,

pre-čo si ma nje - chal, sta-ro-dav-ny fra - jir.
čo ty kve-ty no - sil do na - še-ho do - mu.
čo jsem sa na pla-ka - la, si - va ho - lu - bien - ko.
o - dnje-sols mi klu - čik od mo-jej slo - bo - dy.
slo - bo - dien-ka mo - ja, ta sa nje-na - vra - ti.
slo - bo - dien-ka mo - ja, ta sa ne-na - vra - cia.



*Jubilarna 15. skupština započinje državnim himnama u izvedbi
Pjevačkog zbora Lira pod ravnanjem Franje Rodića*



NA KULTURNOJ SCENI JUBILARNE 2011. GODINE

Kulturni amaterizam

a) Ostvareni program Mješovitog pjevačkog društva Lira Lipovljani

suradnja s Maticom slovačkom Lipovljani

- | | | | |
|------------------|--|--------|---|
| 22.01. | – Lipovljani: Skupština Matice slovačke | 29.05. | – Devinska Nova Ves – tamburaška skupina KUD-a LIPA – pratnja Mješovitom pjevačkom zboru LIRA |
| 19.03. | – Lipovljani: Dan općine i župe uz kulturno-umjetnički program | 04.06. | – Smotra slovačke pjesme Našice . Smotra slovačkog folklora za starije – starija i tamburaška skupina – Šariš polka |
| 27. 28. i 29.05. | – Slovačka (3 nastupa: Chorvatsky Grob, Jandrof i Devinska Nova Ves na Smotri slovačke pjesme) | 18.06. | – Lipovljani, Dan KUD-a LIPA – slovački plesovi – Šariš polka – starija i tamburaška skupina |
| 10.09. | – Našički Markovac: “Dani polesnjaka“ | 30.07. | – Bibinje – starija i tamburaška skupina – slovački plesovi i Šariš polka |
| 24.09. | – Kali (otok Ugljan): cjelovečernji koncert | 27.08. | – Lipovljani, Lipovljanski susreti – slovački plesovi Šariš polka – starija i tamburaška skupina |
| 05.11. | – Jakšić: „Kedj sa ruža razvijala“ Savez Slovaka u RH | 03.09. | – Sirač - Dani šljiva – starija i tamburaška skupina – slovački plesovi Šariš polka |
| 17.12. | – Lipovljani: cjelovečernji Božićni koncert | 04.09. | – Banova Jaruga – Banova u srcu – starija i tamburaška skupina – slovački plesovi Šariš polka |

b) Ostvareni program KUD-a Lipa

suradnja s Maticom slovačkom Lipovljani

- | | | | |
|--------|---|--------|--|
| 22.01. | – Godišnja skupština MS – Tamburaška skupina | 10.09. | – Našički Markovac – Dani polesnjaka – Starija i tamburaška skupina – slovački plesovi Šariš polka |
| 07.05. | – Miljevci 17. smotra Dječjeg folklora – mlađa skupina (Tancuj – tancuj vikrucaj) | 12.11. | – Lipik – Dan Mađara – Starija i tamburaška skupina – slovački plesovi i Šariš polka |



Ljubica KOZINOVA (Zaborska)







Narodila sa v Lipovčanoch roku 1951, je diplomovaná inžinierka ekonomic a maliarstvom sa zaoberá od rannej mladosti. Mala mnoho samostatných a niekoľko spoločných výstav (Novska, Kutina, Lipovčani, Bratislava), je členkou galérie "Čigoš".

Rodena je u Lipovčanima 1951 g. Radi kao diplomirani inženjer, a slikarstvom se bavi od rane mladosti. Imala je desetak samostalnih izložbi kao i zajedničkih (Novska, Kutina, Lipovčani). Član je galerije "Čigoš", izlagača i u Bratislavi.

"Ljubica Korina izgradila je svoj likovni izraz po impresionizmu koje je doživjela prateći izložbe i galerije umjetnina. Podjednji period odradava se u konceptu neoimpresionizma i u tom konceptu dala je niz djela koja su uočena i prihvaćena od kritike i od javnosti. Slikarica Ljubica Korina sa svojim djelima unosi u našu suvremenu likovnu stvarnost jedno oavješenje što je tako prihvaćeno na svim njenim prezentacijama javnosti."
(Prof. Dr. Astun Bauer)





Likovni život lipovljanskih Slovaka sve do Bratislave predstavljale su izložbe Ljubice Kozine Zaborsky



*Svjetski poznata slovačka keramika
ne zaobilazi ni Lipovljane*



U Lipovljanima je od 1885. do 1895. godine živio i službovao kao šumar poznati hrvatski književnik Josip Kozarac. Tu je napisao i poznati roman Mrtvi kapitali, a koji je preveden i na slovački jezik – Mŕtve kapitály Josip Kozarac, Preklad J. Maliak, Ilok, 1904.



Osnovna škola škola Josipa Kozarca



Malí drotári z Lipovlian

Foto: A. Cadežová



Žiačky 4. triedy vyrábajú ozdoby

Drotárstvo ako unikátne remeslo pochádza z najchudobnejších horských oblastí Slovenska, z Kysúc a Oravy a zo Spiša. Drotárstvo ako potulné zamestnanie vzniklo v 18. storočí. Tisícny mužom z chudobných dedín odchádzali do sveta. Chodili každoročne po rovnakej trase a ľudia ich poznali podľa krosného mena. Pri svojich cestách pelo prenikli do mnohých európskych krajín aj na iné kontinenty. S nástupom továrnej drotárske remeslo zaniklo úplne. Po čase vzniklo umelecké drotárstvo, ktoré sa venovalo výrobe drôtených šperkov a užitočných ozdobných predmetov. Dnešných drotárov podporuje Považské múzeum v Žiline, ktoré každoročne organizuje „Stretnutie drotárskych majstrov“. Veľká expozícia drotárstva je v Budatínskom zámku v Žiline. Záujem o ručné viazané drôtené výrobky však rastie. Podstatne stúpa aj počet záujemcov o výučbu remesla. Dôvody sú najčastejšie rekreačno-relaxačné, teda ako hobby. Žiačky základnej školy v Lipovlianoch spolu so svojou učiteľkou Annou Cadežovou vyskúšali ťažkosť a krásy tohto remesla. Počas hodiny slovenčiny o tradičných vianočných obyčajach dozvedeli sa aj o drotárstve, kde to remeslo vzniklo, kto sú drotári, dokonca skúsili sami vytvoriť ozdoby. Používali tri druhy drôtov a farebné korálky, ktoré sami priniesli, kým nástroje požičali školník. Návod ako vyrábať drotárske vianočné ozdoby našli

14 | PRAMEŇ 01/2012



Ozdoby z drôtu



Žiačky vyrábajú ozdoby

na oficiálnych webových stránkach slovenských drotárov. Hotové ozdoby potom vystavili na školský vianočný stromček. Podnet bol ukázať žiakom tradičné slovenské remeslo. Kvôli tomu, že sa blížili Vianoce, vybrali sme si práve drotárstvo, to zaujímavé remeslo. Tvorivú

dielňu riaditeľka školy Jozef Kozarac Lipovljan podpora a navrhovala, aby sme podobné drotárske výrobky aj naďalej tvorili, ako aj prezradili „slovenské tajomstvo“ ostatným učiteľom a žiakom.

Dojmy z drotárskej dielne:

- Bolo zábavne, tvorivé a učiteľka a rodičia boli hrdí. Mária Štebanová, 6.A
- Musíte mať na to nervy a byť trpezlivým, aby ste drôt, ktorý na prvý pohľad vyzerá nepoužiteľný, prerobili na užitočnú ozdoby. Verena Klocová, 7.A

Ozdoby som odniesla aj domov. Moja izba dostala slovenskú vianočnú tvár. Marija Čosičová, 7.A
(A. Cadežová)

Janko je teraz na dôchodku. Žije si pokojne, je človek vyrovnaný a pamätá sa na staré zvyky a remesla. Pamätá sa na matku, ako na krosniach, ktoré priniesli zo Slovenska, tkala. Pamätá sa aj na svojho deda Hrmu, ktorý žil v Píleniciach a ktorý vyrábal nitelnice a brdá pre krosna. Jan-



Jankov suvení z Lipovlian

koví predkovia prišli do Lipovlian z Hriňovej, okres Zvolen.

Matka v zime po celý čas tkala a keď Janko chodieval do školy, ušila mu košielku aj nohavice z tej látky, ktorú v zime natkala. Na to sa Janko dobre pamätá.

Oženil syna, vydal dcéry. Jedna žije v Nemecku a raz sa ho opýtala, ako a na čom sa to tkalo? Janko si pritom predsavzal urobiť maketu krosien. Nezostalo iba na tom. Janko dnes vyrába makety krosien z dubového a agátového dreva, vyrába nitelnice a brdá,

a celé krosna vyrába v dimenziách 25 x 22 cm. Každé krosno sú aj navrhované a na jankových malých krosien sa môže aj tkat'. To je veľmi zaujímavé pre nás, ktorí sme videli, ako sa tká na krosniach a bolo by dobre, aby každá škola mala jednu krosnu, aby deti videli, ako sa kedysi tkalo. Tkala sa látka na odev, na biele, vrecia, ale aj na koberec.

Aby Janko vyrobil funkčné krosno potrebuje na to mesiac. Teraz má 10 hotových a už niekoľko daroval rodine a dcére do

Nemecka. Je to pekný suvení z Lipovlian. Ak má niekto záujem o takéto malé krosno, na ktorých sa môže aj tkat', nech sa ohlásí na adresu: Jan Novota, 44 322 Lipovľany, Vinkovačka 1.

Jankovi a Juliane prajem spokojný život a ešte veľa vyrobených krosien, aby sme sa ešte mnoho krát stretli, pohovárali sa, lebo je pekné vidieť Janka, ako kus svojho

srdca vkladá do každých krosien.
(Ivan Huďec)



Vrijedne lipovljanske ruke
uz učeničke radove od žice
do malog tkalačkog stana
Janka Novote





S izložbenog prostora Matice slovačke na Lipovljanskim susretima



Porculanski čajnik, 1900.



Glinena posuda za kuhanje



Lonac za mlijeko, 1908.



Mužari



IZ SLOVAČKE KUHINJE

Haluške (težačko jelo)

Sirovi krumpir oguljeni naribati na sitno – sol i brašno oštro – tvrđe zamijesiti – na daščicu žlicom bacati u kipuću vodu. Kuhani su u trenutku kasa isplivaju na površinu. Ocijediti i isprati. Zamastiti i dodati dinstani kupus ili pečena jaja. Inače danas u Slovačkoj na haluške stavljaju brindzu (ovčji sir) i prepečeni špek.

Šifliki s kapustov

Propasirati kuhani krumpir, dodati malo soli i brašna. Razvaljati na kockice. Zakuhati, ocijediti i isprati. Crveni luk, narezani kiseli kupus dinstati na masti, na gotovo tijesto.

Roscovina (Kim)

Napraviti zapršku na masti, dodati žličicu kima i zaliti toplom vodom. Prokuhati i ubaciti dva tučena jaja i dok je kipuće politi po starijem kruhu.

Bijeli žganci

Oguliti krumpir i izrezati ga na listiće u hladnu vodu. Prokuhati sol, zgnječiti i dodati oštrog brašna i miješajući na vatri dobro prokuhati. Ispeći na masti crveni luk ili špek, formirati oblik u tanjuru i politi masnoćom.

Polesnjaci

Oguliti krumpir i tako sirovi sitno naribati. Dodati ne da se stvori gusta smjesa soli, mlijeka i brašna i male polesnjake peći na vrućoj masti.

Pomazanke

Napraviti dizano tijesto kao za buhtle. Tanje razvaljati i staviti u protvan, a na to žlicom stavljati već pripremljene smjese: sir, pofureni mak i pofurene orahe i pekmez. Kad je na pola pečeno politi vrhnjem, zatim dodati vanilij šećer i peći do kraja.

Napomena: Riječ je o moravskom svetačnom kolaču koji je prihvaćen u Slovačkoj i Češkoj.

Opekance ili pupački

Razvaljati dizano tijesto bez masnoće. Napraviti dugačke okrugle trake, rezati 3 cm dugačko, staviti u tepsiju i peći. Politi kipućom vodom, ostaviti odstajati, ocijediti i zasipati makom i šećerom. To je jelo koje se služi za Badnjak.

Recepte kazivala Jozefina Najev (78), rođ. Nuotova



Skupna fotografija članstva i gostiju (godišnja skupština 2011)



POPIS ČLANOVA 2011.

1. Aafas Ivanka	1948.	44. Kolenić Branka	1955.
2. Babić Ljubica	1956.	45. Kozina Josip	1948.
3. Babić Mato	1953.	46. Kozina Ljubica	1951.
4. Baranek Antun	1947.	47. Krajči Vinko	1934.
5. Baranek Željko	1994.	48. Krajči Blaženka	1944.
6. Bednar Mato	1939.	49. Krajči Josip	1952.
7. Bednar Štefanija	1944.	50. Kranjčec Jozefina	1950.
8. Bokor Anamarija	1986.	51. Kranjčec Marijan	1946.
9. Bokor Ljiljana	1956.	52. Kroupa Zdenka	1944.
10. Brnušak Darka	1968.	53. Kubran Anka	1929.
11. Brnušak Ivan	1939.	54. Kubran Vjekoslav	1927.
12. Brnušak Zlatko	1963.	55. Leko John	1973.
13. Chour Branko	1965.	56. Leko Milka	1954.
14. Chour Marija	1945.	57. Libjak Rozalija	1924.
15. Čejina Milka	1931.	58. Lovčanin Miroslav	1948.
16. Čejina Slađana	1981.	59. Marko Antun	1930.
17. Čiž Željko	1961.	60. Martinovski Biljana	1982.
18. Eler Johanka	1921.	61. Maruski Antun	1950.
19. Fedak Mirko	1954.	62. Maruski Darinka	1950.
20. Fedak Nada	1959.	63. Mataić Ivica	1948.
21. Gršeta Sofija	1950.	64. Mihalke Lidija	1949.
22. Hnatjuk Bogdan	1945.	65. Mokry Anđela	1948.
23. Hnatjuk Željka	1950.	66. Mokry Stjepan	1944.
24. Horvat Marija	1953.	67. Mutić Irena	1962.
25. Horvat Miroslav	1942.	68. Najev Jozafka	1925.
26. Horvat Tomislav	1946.	69. Nerađ Ana-Marija	1984.
27. Hubak Ana	1996.	70. Novota Ivan	1926.
28. Hubak Dubravka	1970.	71. Novota Vlado	1961.
29. Hubak Emilija	1948.	72. Ovađ Ljiljana	1959.
30. Hubak Marija	1994.	73. Ovađ Roman	1959.
31. Hudec Gordana	1955.	74. Pariža Biserka	1946.
32. Hudec Ivan	1943.	75. Pariža Helena	1922.
33. Hudec Stjepan	1951.	76. Perlić Ivica	1960.
34. Ivančan Ankica	1954.	77. Petravić Anđela	1934.
35. Ivančan Darko	1956.	78. Petravić Mijo	1931.
36. Ivanec Robert	1972.	79. Pirc Branka	1948.
37. Jancetić Zdenka	1955.	80. Polacek Mira	1945.
38. Ječmenica Tonka	1920.	81. Prajzner Vena	1948.
39. Jerbić Jasenka	1957.	82. Puliš Ankica	1946.
40. Klopček Josip	1952.	83. Puliš Ivan	1944.
41. Klopček Josipa	1954.	84. Ribar Gordana	1960.
42. Knižek Zlatko	1942.	85. Ribar Mario	1982.
43. Knjižek Mirko	1950.	86. Ribar Matej	1992.



87. Ribar Petar	1942.	118. Turas Boženka	1946.
88. Ribar Večeslav	1952.	119. Turas Ivica	1986.
89. Ribar Vlasta	1944.	120. Turas Marica	1957.
90. Rohan Natalija	1956.	121. Turas Marija	1947.
91. Sudra Krešimir	1994.	122. Turas Milka	1942.
92. Sudra Kristijan	1991.	123. Turas Stjepan	1944.
93. Suja Željko	1960.	124. Turas Vlado	1956.
94. Svrmlin Jelena	1992.	125. Turas Zdenko	1976.
95. Svrmlin Tatjana	1969.	126. Ugrica Milja	1958.
96. Šimić Jandro	1947.	127. Uhitil Marija	1944.
97. Šimić Marija	1949.	128. Vacula Vlado	1945.
98. Šoštarić Sanja	1971.	129. Vagner-Hojvan Marija	1948.
99. Šoštarić Mija	1997.	130. Velisavljević Vesna	1958.
100. Štetić Koviljka	1943.	131. Vincent Antonio	1992.
101. Štelma Anđelka	1969.	132. Vincent Branko	1942.
102. Štelma Marija	1942.	133. Vincent Drago	1953.
103. Štiks Štefica	1959.	134. Vincent Igor	1969.
104. Štrban Damir	1974.	135. Vincent Ivan	1925.
105. Štrban Milka	1954.	136. Vincent Lidija	1970.
106. Štrban Snježana	1980.	137. Vincent Marica	1950.
107. Štrban Zlatko	1954.	138. Vrapček Ivan	1936.
108. Štrban Zlatko	1972.	139. Zelenika Ljubica	1956.
109. Tisaj Antun	1941.	140. Zelenika Martina	1978.
110. Tisaj Dinka	1947.	141. Zeman Ljubica	1940.
111. Tisaj Drago	1960.	142. Zeman Nikola	1938.
112. Tisaj Gordana	1968.	143. Zorić Nevenka	1960.
113. Tisaj Marica	1950.	144. Zubak Ankica	1945.
114. Tisaj Marija	1929.	145. Zubak Mato	1942.
115. Tisaj Vesna	1956.	146. Žemlja Ankica	1931.
116. Turas Alojz	1940.	147. Žilka Josip	1956.
117. Turas Antun	1942.		

ZAHVALNICE

za petnaestogodišnji rad u Matici slovačkoj Lipovljani primili su:

Ivan Hudec, Antun Marko, Branko Vincent, Marija Tisaj, Johanka Eler, Ivan Vrapček,
Vjekoslav Kubran, Anka Kubran, Antun Tisaj, Ivan Brnušak, Ivan Novota, Rozalija Libjak,
Općina Lipovljani



SAŽETAK

Knjiga MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996. – 2011. priređivača Ivana Hudeca i Dragutina Pasarića susretljivo priopćuje život slovačke nacionalne manjine i prožimanje elemenata suživota s većinskim hrvatski narodom. Godine 2006. Ivan Hudec i Andrej Kuric objavili su knjigu *Slovaci u Lipovljanima*. Novi ponuđeni naslov uz izvrstan publicističko-dokumentarni sadržaj pojedinim istraživanjima zapravo je mala sinteza opstojnosti slovačke kulturne, osobito jezične baštine. U prvom dijelu prati povijesni tijek: od doseljavanja u tadašnjoj Austro-Ugarskoj u “Donje zemlje” od 1883. godine (prvo prezime Žemla), kroz život u više režima i tri rata, u kojima je poginulo 90-tak Slovaka (najviše u II. svjetskom ratu – 80). Najveći broj doselio ih je u prva dva desetljeća 20. stoljeća. Godine 1900. u Lipovljanima je bilo – 69 Slovaka, 1910. čak 549 i najviše 1921. – 616. Prema demografskom popisu 1991. godine 186 žitelja se izjasnilo Slovcima. Naglašena uključujući i slovačku školu bila je borba za jezik. Drugi dio u vrlo slikovitom kronološkom slijedu donosi djelovanje Matice slovačke od njezina utemeljenja 15. lipnja 1996. godine. To razdoblje autori uz samosvojnost slovačke kulture nazivaju preporodnim: od političkog odlučivanja do kulturnog djelovanja. Knjiga (144 str.) citiranjem izjava, brojnim zapisima, fotografijama, preslicima dokumenta i novinskih članka nudi dinamičnu i dobro ilustriranu priču. Život Slovaka, njih 2,9 posto u Lipovljanima, danas općinskom sjedištu u najzapadnijoj Slavoniji bilježi se od vlastitog doma u

Hrvatskoj i u njoj brojnih manifestacija (u samom mjestu *Lipovljanski susreti* koji upravo pomiču baštinu nacionalnih manjina) sve do vrijednih stručnih izleta i tribina na tlu predaka. Dosege promicanja baštine Slovaka iz Lipovljana koje se uglavnom ostvaruje sukladno uz hrvatski, ali i samostalni slovački program kroz mjesni KUD Lipa i Mješoviti pjevački zbor Lira bilježe primjerice podnaslovi: *Orkestar Radio Bratislave u Lipovljanima*, *Pjevački zbor Lira u dvorani Vatroslav Lisinski*, *Slovačka etno kuća u Lipovljanima*, *Povelja o kulturnoj suradnji u Bratislavi*. Naročito vrijedna je poveznica zajedničkih nastupa s mjesnim kulturnim institucijama (KUD, Pjevački zbor, škola, brojne udruge) posebno s Ogrankom Matice hrvatske iz obližnje Kutine. Do koje mjere potvrđuje i Povelja o kulturnoj suradnji potpisana 2009. u Bratislavi od obiju matica (MS Lipovljani i MH Kutina) s kulturnim institucijama slovačkih Hrvata, ali i Maticom slovačkom u Devinskoj Novoj Vesi. Ono što iz knjige jamči budućnost njegovanja slovačke kulture svakako je poglavlje STRANICE STVARALAŠTVA: od literarnog, glazbenog, likovnog do onoga što se nudi s polica slovačkog Odjela mjesne knjižnice, ili o čemu piše časopis za Slovake u RH a časopis *Pramen*. Na koncu je i popis 147 članova MS iz jubilarne 15. obljetnice djelovanja. Kroz to razdoblje lipovljansku Maticu slovačku vodili su predsjednici: Ivan Hudec, Branko Vincent i Josip Krajči.



RESUMÉ

Kniha MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996 – 2011 zostavovateľov Ivana Hudeca, Josipa Krajčija a Dragutina Pasarića približuje život slovenskej národnostnej menšiny a prelínanie elementov spolunažívania slovenskej menšiny s väčšinovým chorváckym obyvateľstvom. V roku 2006 Ivan Hudec a Andrej Kuric uverejnili knihu Slováci v Lipovljanoch. Nový titul ponúka výborný publicisticko-dokumentárny obsah. Výskum realizovaný v rámci prípravy publikácie dodal dielu charakter stručného popisu pretrvávania slovenskej kultúry s dôrazom na jazykové dedičstvo. V prvej časti sleduje historické stopy: od presťahovania sa v rámci vtedajšieho Rakúsko-Uhorska na „Dolnú zem“ v období od roku 1883 (prvé priezvisko Žemla), cez život vo viacerých politických režimoch a počas troch vojen, v ktorých zahynulo okolo 90 Slovákov (najviac v II. svetovej vojne – 80). Najvyšší počet osôb sa prisťahoval v prvých dvoch desaťročiach 20. storočia. V r. 1909 v Lipovljanoch žilo 69 Slovákov, v 1910 až 549 a najviac ich bolo v roku 1921 a to 616 osôb. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 1991 sa presne 186 obyvateľov hlásilo k slovenskej národnosti. Významným bolo úsilie o zachovanie jazyka, do čoho bola zapojená škola. Druhá časť publikácie v obrazovom chronologickom prehľade prináša pôsobenie Matice slovenskej od jej založenia 15. júna 1996. To obdobie autonómie slovenskej kultúry autori nazývajú renesančným; od politického rozhodovania ku kultúrnemu pôsobeniu. Kniha (144 str.) prostredníctvom reprodukcií výpovedí, početných záznamov, fotografií, kópií dokumentov a príspevkov z novín ponúka dynamický a dobre ilustrovaný príbeh. Život Slovákov, ktorí v Lipovljanoch, súčasnom obecnom sídle najzápadnejšej časti Slavónie, tvoria 2,9% z celkového počtu obyvateľstva, bol zaznamenaný od popisu

ich domáceho života, cez podujatia (Lipovljanské stretnutia, ktoré sa tu uskutočňujú a ktoré podporujú dedičstvo národnostných menšín), po hodnotné odborné výlety a stretnutia na území predkov. Dosahy podpory dedičstva Slovákov z Lipovljan, ktoré sa realizujú v podobe samostatného slovenského programu, či v súčinnosti s chorváckou časťou programu, v rámci činnosti miestneho KUS Lipa a spevokolu Lira sa prejavili prostredníctvom podujatí ako bolo vystúpenie Orchestra Slovenského rozhlasu v Lipovljanoch, predstavením spevokolu Lira v koncertnej sieni Vatroslav Lisinski, vybudovaním slovenského domu tradičnej kultúry v Lipovljanoch, podpísaním Listiny o kultúrnej spolupráci v Bratislave. Za obzvlášť cenné sú považované spoločné vystúpenia s miestnymi kultúrnymi spolkami (KUS, spevokol, škola, viaceré združenia), predovšetkým s pobočkou Matice chorvátskej z neďalekej Kutiny. Význam tejto spolupráce potvrdzuje aj Listina o kultúrnej spolupráci podpísaná v roku 2009 v Bratislave oboma Maticami na jednej strane (Matica slovenská Lipovljani a Matica chorvátska Kutina) s kultúrnymi inštitúciami slovenských Chorvátov a Maticou slovenskou v Devínskej Novej Vsi. V knihe je naznačené, že budúcnosť uchovávaní slovenskej kultúry je v oblastiach, ktoré sú obsiahnuté v kapitole STRÁNKY TVORIVOSTI: od literárnej, hudobnej, výtvarnej, po knihy, ktoré ponúka slovenské oddelenie miestnej knižnice alebo informácie v časopise Slovákov v Chorvátskej republike Prameň. V závere sa nachádza zoznam 147 členov Matice slovenskej z roku 15. jubilea pôsobenia. Počas tohto obdobia lipovljansku Maticu slovenskú viedli predsedovia Ivan Hudec, Branko Vincent a Josip Krajči.



SUMMARY

The monograph *MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996.–2011.* produced by Ivan Hudec and Dragutin Pasarić friendly describes the life of Slovak national minorities and the interfusion of coexisting elements with the majority of the Croatian people. In 2006, Ivan Hudec and Andrej Kuric published the monograph *Slovaci u Lipovljanima (Slovaks in Lipovljani)*. The new proposed title, along with the exquisite nonfiction-documentary contents of single research is actually a small synthesis of the survival of Slovak culture, especially the Slovak language. The first part is related to historic events: starting with the migration in contemporary Austria-Hungary to “Donje zemlje” (Lower Countries) in 1883 (first name was Žemla), to the life under different political regimes and through three wars, in which approximate 90 Slovaks died (more in World War II – 80). The greatest number of them immigrated in the first two decades of the 20th century. In 1900, 69 Slovaks inhabited Lipovljani, in 1910 even 549, and in 1921 the highest number was 616. According to demographic records in 1991, 186 inhabitants declared themselves as Slovaks. The battle for the Slovak language was of great importance, including the Slovak school. The second part describes in a very picturesque chronological order the activities of *Matica slovenska** founded on 15 June 1996. The authors describe that period as a battle for independence of the Slovak culture and also as a reformation: from political decision making to cultural impact and activities. The monograph (144 pages) provides a dynamic and well illustrated story with many quotes, numerous records, photographs, photocopies of documents and newspaper articles. The life of Slovaks, 2,9% live in Lipovljani, which is nowadays a municipality in the most western Slavonia, has been recorded from their own homes in Croatia and many cultural events (the festival *Lipovljanski susreti* is held to promote the heritage of national

minorities) to many scientific journeys and meetings on the territory of their ancestors. The promotion of Slovak heritage of Lipovljani is mainly realized together with the Croatian program, but also Slovak only program, through the local art and culture society *Lipa* and the mixed choir *Lira*, and some more important events to mention are: *Orkestar Radio Bratislave u Lipovljanima*, *Pjevački zbor Lira u dvorani Vatroslav Lisinski*, *Slovačka etno kuća u Lipovljanima*, *Povelja o kulturnoj suradnji u Bratislavi*. Very valuable connections have been made with joint appearances with local culture institutions (art and culture society, choir, school, other associations), especially with the branch office of *Matica hrvatska*** from nearby Kutina. The Charter of cultural co-operation has been signed in 2009 in Bratislava by both cultural societies (*Matica slovenska* of Lipovljani and *Matica hrvatska* of Kutina) with cultural institutions of Slovak Croatians, but also with *Matica slovenska* in Devinska Nova Ves. What can be the benefit when a culture is maintained is described in the section of artistic scope (*STRANICE STVARALAŠTVA*): from the opus of literature, music and visual arts to books that can be found on the shelves of the Slovak section of the local library, or what is published in *Pramen*, the magazine for Slovaks in Croatia. With regard to the 15th anniversary of existence, there is a list of 147 members of *Matica slovenska* on the end of the monograph. Through that period of 15 years, *Matica slovenska* of Lipovljani has been led by the following presidents: Ivan Hudec, Branko Vincent and Josip Krajči.

*Matica slovenska refers to the Central Slovak Cultural and Publishing Society

**Matica hrvatska refers to the Central Croatian Cultural and Publishing Society



ZUSAMMENFASSUNG

Die Monographie MATICA SLOVAČKA LIPOVLJANI 1996.–2011. der Herausgeber Ivan Hudec und Dragutin Pasarić, beschreibt aufmerksam das Leben der slowakischen Nationalminderheiten und deren Zusammenleben mit der Mehrheit des kroatischen Volkes. In 2006, Ivan Hudec und Andrej Kuric publizierten die Monographie *Slovaci u Lipovljanima (Slowaken in Lipovljani)*. Der neue Titel, zusammen mit den ausgezeichneten sachlich-dokumentarischen Inhalten, ist in Wirklichkeit eine kleine Synthese des Überlebens der slowakischen Kultur, besonders der slowakischen Sprache. Der erste Teil verfolgt den geschichtlichen Verlauf: von der Ansiedlung im ehemaligen Österreich-Ungarn in "Donje zemlje" in 1883 (zuerst unter dem Namen Žemla), übers Leben unter mehreren politischen Regimen und drei Kriegen, in denen ungefähr 90 Slowaken ums Leben gekommen sind (am meisten im Zweiten Weltkrieg – 80). Die größte Anzahl siedelte sich in den ersten zwei Dekaden des 20. Jahrhunderts an. In 1900 gab es in Lipovljani 69 Slowaken, in 1910 sogar 549 und am meisten in 1921 – 616. Laut dem demographischen Verzeichnis in 1991 haben sich 186 Bewohner als Slowaken deklariert. Der Kampf um die slowakische Sprache wurde nachdrücklich hervorgehoben, sowie auch für eine slowakische Schule. Der zweite Teil der Monographie zeigt in bilderhaften chronologischer Reihenfolge die Tätigkeiten der *Matica slovenska** seit der Gründung am 15. Juni 1996. Diese Periode der Selbständigkeit der slowakischen Kultur wird von den Autoren auch als Wiedergeburt gekennzeichnet: vom politischen Entscheidungstreffen zu kulturellen Tätigkeiten. Die Monographie (144 Seiten) bietet mit vielen zitierten Aussagen, Dokumenten, Bildern, Kopien von Dokumenten und Zeitungsartikeln eine sehr dynamische und illustrierte Geschichte an. Das Leben der Slowaken, von denen 2,9 Prozent in Lipovljani leben, dem heutigen Bezirkszentrum in dem westlichen Teil Slawoniens, wird vom Zuhause in Kroatien und vielen anderen Manifestationen

(in Lipovljani findet das Ereignis *Lipovljanski susreti* statt, dass die Hinterlassenschaft der Nationalminderheiten fördert) bis zu vielen wertvollen Fachreisen und Versammlungen auf dem Territorium deren Vorväter dokumentiert. Die Förderung der slowakischen Hinterlassenschaft in Lipovljani wird meistens parallel zur kroatischen realisiert, aber auch individuelle slowakische Programme werden durch den örtlichen Verein für Kunst und Kultur (KUD) *Lipa* und dem gemischten Sängerkhor *Lira* realisiert, unter anderen auch die folgenden Ereignisse: *Orkestar Radio Bratislave u Lipovljanima*, *Pjevački zbor Lira u dvorani Vatroslav Lisinski, Slovačka etno kuća u Lipovljanima*, *Povelja o kulturnoj suradnji u Bratislavi*. Eine besonders wertvolle Verbindung sind gemeinsame Auftritte mit örtlichen Kulturinstitutionen (KUD, Chor, Schule, andere Vereine und Gesellschaften) insbesondere mit der Filiale der *Matica hrvatska*** aus Kutina. Dieses beweist auch die Urkunde für kulturelle Zusammenarbeit die in 2009 in Bratislava von beiden Zentralvereinen (*Matica slovenska* Lipovljani und *Matica hrvatska* Kutina) und den Kulturinstitutionen der slowakischen Kroaten unterschrieben wurde, aber auch von der *Matica slovenska* aus Devinska Nova Ves. Was das Pflegens der slowakischen Kultur in der Zukunft bringen kann wird im Kapitel „Seiten der schöpferischen Gestaltungskraft“ beschrieben: von Literatur, Musik, bildender Kunst zu Büchern die auf den Regalen der slowakischen Abteilung in der örtlichen Bibliothek angeboten sind, und auch Texten die im *Pramen*, dem Magazin für Slowaken in Kroatien, publiziert werden. Im Zusammenhang mit dem 15. Jubiläum ist am Ende der Monographie auch eine Liste von 147 Mitgliedern der *Matica slovenska* angegeben. Durch diesen Zeitraum wurde die *Matica slovenska* von den folgenden Präsidenten geführt: Ivan Hudec, Branko Vincent und Josip Krajči.

*Slowakischer Zentralverein für Kultur und Verlag

**Kroatischer Zentralverein für Kultur und Verlag



O AUTORIMA

IVAN HUDEC (Lipovljani, 1943.), priznati prosvjetni, humanitarni i kulturni djelatnik, ravnatelj Učeničkog doma Kutina, predsjednik Općinske organizacije Crvenog križa Kutina. Utemeljitelj i prvi predsjednik Matice slovačke Lipovljani. Objavljuje na slovačkom i hrvatskom jeziku (Požeški list, Marulić, Kalendar Sisačko-moslavačke županije...). Stalni je suradnik časopisa Slovaka u Hrvatskoj *Pramen*. Zastupljen je u zbirkama *Tužby* : zbirka basni slovenskych autorov v Chorvatsku (2004.) i *Prijateljstvo* (zajedničko izdanje Matice slovačke i Ogranka Matice hrvatske Lipovljani 2008.) S Andrejom Kuricom autor je dvojezične monografije (slovački/hrvatski) *Slovaci v Lipovljanoch - Slovaci u Lipovljanima* (nakladnik Savez Slovaka u RH, 2006.)

DRAGUTIN PASARIĆ (Repušnica, 1948.), poznati je novinar, publicist i kulturni djelatnik, osobito vezan uz svoj rodni moslavački kraj. Perom, režijom ili scenarijem dao je ozračje brojnim priredbama i događajima (*Voloderska jesen, Budućnost na rubu močvare, Zavičajni teatar Ive Serdara...*). Opisao je ili uz zavičajne stranice uredio pedesetak knjiga. Autor je brojnih TV priloga, te članaka u dnevnom tisku i periodici, pa tako i u časopisu Slovaka u Hrvatskoj *Pramen*. Predstavlja se i pjesničkim stvaralaštvom, dijelom i u moslavačkoj kajkavštini. Čest je gost na temu hrvatskog putopisa, posebno uz uspomenu na suradnike Matka Peića i Josipa Badalića u školama i na brojnim književnim večerima. Predsjednik je kutinskog Ogranka Matice hrvatske, i u toj funkciji nositelj suradnje s Maticom slovačkom Lipovljani.

LITERATURA

Zapisnici KUD-a Lipa od 1923. do 1939.
Vinko Proštenik; *Župa u Kraljevoj Velikoj*, rukopis, 1939.
Vit Ušak; *Slovaci v Chorvatsku*, Cleveland – Rim, 1978.
Josip Matušek; *Česi i Slovaci u Lipovljanima, Krivaju i Međuriću* (izdanje u ciklostilu) *Lipovljanski susreti* „85“, Lipovljani 1986.
Lipovljanski susreti „86“, Lipovljani 1987.
Mr. sc. Roman Myz; *Ukrajinci u Lipovljanima i Novoj Subockoj*, Vukovar, 2004.
Dr. Kvetoslava Kučerova; *Slovaci u Hrvatskoj*, Matica slovačka, 2005.
Jednota (časopis); *Česi i Slovaci u naseljima Lipovljani i Krivaj*, Daruvar, 2005.
Antun Herman; *Povijest župe u Međuriću*, Lipovljani, 2006.
Ivan Hudec i Andrija Kuric; *Slovaci u Lipovljanima*, Osijek 2006.

Zbornik Moslavine VII-VIII, Kutina, 2004/2005.
Zbornik Moslavine IX – X, Kutina, 2006./2007.
Ján Jankovič; *Lijepe naše*, Zagreb 2006.
Andrija Kuric i Branka Baksa; *15 godina Saveza Slovaka u Republici Hrvatskoj*, Našice 2007.
Ante Vukasović; *Prinosi građenju mostova hrvatsko-slovačkog prijateljstva*, Zagreb 2008.
Općina Lipovljani na starim razglednicama, Lipovljani, 2008.
Lipovljanski susreti – Etnički (nacionalni) identitet i suživot, Lipovljani 2010.
240 godina škole u Lipovljanima, Lipovljani 2010.
Chorvátsky Grob – návraty a cesty, monografija, 2010.
Alojz Buljan i Franjo Horvat; *Prešućivane novljanske žrtve*, Novska 2011.
Pramen (časopis) razni članci iz 15 godišta, Našice 1997-2012.



KAZALO

Mala sinteza opstojnosti slovačke kulture (Đuro Vidmarović)	5
Zagonetno putovanje (Dragutin Pasarić).....	7
STARE RAZGLEDNICE – NOVE SPOZNAJE.....	9
PREPORODNORAZDOBLJE S MATICOM SLOVAČKOM (1996 – 2011).....	31
Stručny prehľad pretrvánaia slovenskej kultury (Đuro Vidmarović)	67
Magické cestovanie (Dragutin Pasarić)	69
STARÉ POHLADNICE – NOVÉ POZNATKY	71
OŽIVENIE KULTÚRNEHO ŽIVOTA S MATICOU SLOVENSKOU (1996 – 2011)	91
STRANICE STVARALAŠTVA / STRÁNKY TVORIVOSTI	121
POPIS ČLANOVA 2011.	137
Sažetak	139
Resumé.....	140
Summary	141
Zusammenfassung.....	142
O autorima	143
Literatura	143